ANUL XXIX
46
(1 279)
simbătă
15 noiembrie
1986
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ROMÂNIA, PREȘEDINTELE EI, gînd și faptă la temelia păcii

PACEA DURABILĂ

Nimic mai important la ora actuală, pentru perspectiva însăși a vieții, a civilizației materiale și spirituale pe planeta noastră, decît pacea. Nimic mai necesar și mai demn pentru specia umană — decît pacea și spiritul călăuzitor al acesteia, transformarea speranței, a dorinței de pace în realitate vie, inestricabilă, a lumii în principiu și normă a ei. Căile care duc către aceasta sînt multiple, desigur, dar imperative rămîn dezarmarea nucleară și dezarmarea generală.

Potențialul distrugerii întrece orice limită a imaginației și plasează acest sfîrșit de secol în lumina nefastă a morții planetare. Uriașele resurse ale științei și tehnicii au fost deviate de la cauza și rostul lor uman, fiind puse să susțină și să dezvolte teroarea atomică. Cursa este demențială cum demențial este și scopul. De aceea un sănătos simț al rațiunii ca și al moralei a îndemnat și îndeamnă la cumpănire, la regăsirea soluției de echilibru al lumii, a soluției de salvgardare și apărare ale vieții, a soluției de așezare a umanității pe temeiurile progresului și civilizației eliberate de spectrul cataclismului nuclear. În acest sens spiritul românesc de pace, politica României și a președintelui ei se înscriu ca un capitol distinct în istoria luptei pentru făurirea și apărarea păcii, problemă fundamentală a lumii contemporane. În acest sens și cu asemenea ample semnificații se înfățișează azi, ca în atîtea alte rînduri, demersul și contribuția noastră în materie de edificare a păcii. A acelei păci vii și durabile care, în concepția secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, reprezintă însuși dreptul la viață al tuturor țărilor și popoarelor, dreptul la libertate, la independență, dreptul la afirmare liberă, neîngrădită, a tuturor națiunilor, eliberarea lumii de coșmarul pustiitor al autodistrugerii și eliminarea din practica internațională a forței și a amenințării cu forța. Respectul independenței și suveranității este o componentă a acestei lumi a păcii tot așa cum înțelegerea, cooperarea, accesul la valorile științei și tehnicii, ale culturii și artei, dezvoltarea spiritului creator, umanist, formează, în esența lor, chipul de azi și de mîine al păcii, durata și rezistența sa.

Relațiile pace-dezvoltare, pace-cooperare, pace-construcție, pace-progres și civilizație trec prin filiera unei doctrine românești care se întemeiază pe realități istorice concrete ca și pe o clară și profundă analiză a situației internaționale actuale, pe o viziune umanistă care, în esența ei, conține și modalitățile cele mai optime de acțiune. Trecerea de la cuvînt la faptă, de la stadiul declarațiilor de bune intenții la acela al acțiunii practice reprezintă una din explicațiile și trăsăturile acestei doctrine care poartă, și în această privință, numele inspiratorului și făuritorului ei. Astfel, chemarea tovarășului Nicolae Ceaușescu adresată poporului, țării întregi, de a spune un Da hotărît în cadrul referendumului pentru reducerea cu 5 la sută a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare înseamnă consacrarea unui exemplu și, în același timp, consacrarea unui început prin care se pot edifica în continuare multiple alte posibilități.

Ideea de pace și principiile acesteia, mesajul înalt umanist al măsurii căreia îi vom da consensul nostru de inimă și conștiință la referendumul din 23 noiembrie au în echivalența lor materială și spirituală și contribuția culturii și artei, a celor ce slujesc prin scris gîndurile și sentimentele țării, înaltele aspirații ale poporului. Lumea culturii și artei este și rămîne astfel un orizont de certă expresie morală, politică și socială a ideilor și principiilor care călăuzesc afirmarea păcii și înțelegerii, realizarea celei mai durabile și mai necesare opere a umanității de azi și de mîine, salvgardarea și apărarea civilizației însăși.

Luceafărul

PACE – desen de Ilie Florin

DESTIN

Nu am rivnit la dreptul nimănui
Noi am trăit din truda și nevoia noastră
O altă mai înaltă cinste nu-i
Sub streașina-nstelărilor, albastră.

Am dat la toți, și buni și răi, chiar dacă
N-a prisosit din ce ni s-a luat
Căci nu acel ce sfruntător se-mbracă-n
Armuri teribile, și-adună, e bogat,

Ci cel care se dăruie și tace
Pentru statornica, – a Libertății Pace
Cel care dă cu drag și nu așteaptă
Decît doar înțelegerea cea dreaptă.

Ca pasărea măiastră din poveste
Chemarea mea peste vremelnicii și peste
A vremilor sminteală ea veghează
Spre dincolo de margini, în Amiază.

Teohar Mihadaș

SCRIITORII ȘI PACEA

Apele și munții și cerul

Stăteam pe malul unei ape și priveam curgerea involburată și limpede. Zorile băteau la poarta zilei. Să fi fost rîul acela Mureșul ? Să fi fost Oltul? Și cum ascultam murmurul dimneții, am auzit deodată vorbind apa :

— Călătorule, de atîtea ori am curs înroșită de sînge de om. Șiroaie de sînge s-au amestecat cu valurile mele și mi-au mînjit malurile. Am văzut trupuri sfîrtecate căzînd, am simțit spasmele morții cutremurîndu-mi liniștea vadului, am prins șoaptele muribunzilor cărora le-am sărutat obrazul și le-am spălat rănile. Du-te, călătorule, printre oameni, și spune ce-ai auzit acum, fiindcă vorbesc în numele tuturor apelor de pe pămînt : vrem să rămînem limpezi și liniștite pentru ca să vă puteți astîmpăra întreaga voastră sete de fericire.

M-am aplecat în genunchi, am luat din apa aceea în căușul mîinii atîta cît să mă spăl pe față și am plecat mai departe. Și am văzut lumea cu alți ochi.

Am ajuns apoi la amiază pe un munte. Să fi fost Caraimanul ? Să fi fost Omul ? Și cum priveam în sus către piscuri, munțele a început să vorbească :

— Cutezătorule, de atîtea ori m-am cutremurat de bubuiturile tunurilor și de exploziile bombelor ucigătoare. Liniștea codrilor mei a fost sfîrtecată de gemetele morților și de strigătele disperate ale oamenilor. Stîncile mele s-au crăpat în două de groaza fărădelegilor. Coboară, cutezătorule, printre oameni, fiindcă îți vorbesc în numele tuturor munților planetei : vrem să străjuim o lume a păcii pentru ca să puteți trăi neclintiți de nici un păcat, ca noi.

Am întins o mînă, mi-am apăsat palma pe stînca de lîngă mine, mîngîind-o și am plecat mai departe. Și am văzut lumea cu alți ochi.

Apoi am ajuns la o cîmpie. Să fi fost un plai din Transilvania ? Să fi fost un ogor din Bărăgan ? Noaptea își aprinsese toate candelabrele, iar eu am auzit deodată șoptirea cîmpiei :

— Colindătorule, de atîtea ori mi s-au culcat la pămînt și griul și porumbul și orzul și trifoiul sub copitele cailor cotropitori și sub șenilele tancurilor. Am fost răscolită nu de plug ci de obuze, și pîrjolită nu de arșiță, ci de aruncătoarele de flăcări. Țărîna mea s-a zguduit de durere cînd trupuri fără suflet au căzut cu fața în ea, îngropîndu-și acolo pentru totdeauna și iubiri și speranțe și bucurii. Du-te, colindătorule, printre oameni, căci îți vorbesc în numele întregului pămînt : vreau să rodesc și să vă umplu hambarele cu bucatele viitorului, pentru ca să nu vă mai fie teamă niciodată de moarte. Mi-am ridicat privirea, am tras o gură de aer și de cer și am plecat mai departe. Și am văzut lumea cu alți ochi.

Dan Tărchilă

Din rotundul hotarelor noastre

Fac parte dintr-un neam care a crescut, în istorie, numai pe pămîntul său, al său dintotdeauna. Între hotarele sale de ape (care sînt o mare, un fluviu și încă unele, mîndru curgătoare), sau între cele închipuite (urcînd crește ori alergînd în larg de cîmpie), neamul acesta a așezat vetre statornice, hărăzite de la începuturi dălnuirii prin vremi. Lucrări fără de putință altfel decît în tihna păcii. Numai că aceasta a trebuit să fie și apărată. S-a întunecat de atîtea ori zarea mării de pînze străine, au alunecat pe oglinzile fluviului năluci semănătoare de grindină rea, au trecut vadurile de rîu călăreți și pedestri înarmați, veniți de aiurea, au încălcat cretele păduroase sau sterpe oameni mai spăimoși decît trăitoarele întunericului acelor păduri sau decît cele nevăzute ale înălțimilor. S-a cutremurat cîmpia sub greii pași de oșteni ai te miri cărei armate. Românul a stat pe pămîntul său și s-a bătut pentru el. La ceas greu a urcat pe firul apelor interioare pînă-n curțile de cetate dintre munți, fiind primit de pădurea pe care numai el o cunoștea și numai pe el îl apăra. Apoi, reîntinerit, cobora la vatra lui. Reîntinerit, fiindcă venea după o nuntire cu pădurea aceea a sa și avea grijă să-și păstreze tinerețea cîntîndu-și dorul după pădurea-mireasă. Pădure românească ajunsă mumă-bună pentru atîtia fii, aceștia mereu preacinstind-o precum și pe muntele-tată, rămînînd înfrățit cu izvorul și pîrîul și rîul.

Moșii moșilor mei au fost și ei cîtitori de fapt. În vremuri vechi mai lotreau prin Semenic, logodindu-se cu pădurea de la Trei Ape, care sînt izvoarele rîului lor numit Timiș, frate bun al slătinarilor mei. Lotreau nu de dorul lelii, ci pentru a lovi în călăreții turcimii ori în cei de aveau vulturi cu două capete pe flamuri, dar mai cu seamă în hotarul satului au stat, trudind firesc asupra pămîntului și ridicîndu-și cu mîndrie fruntea cînd trebuiau să-și apere satul acela de ei așezat sub un tei care avea puterea să înflorească și iarna. Cînd o armată în toată regula a luat cu asalt satul din pricina hotărîrii sale de a nu se mai supune slujbașilor unor împerii ce se băteau pe pămînturile lui, el, satul, a dat răspuns veneticilor : „Nu ne supunem !" — era răspunsul oamenilor, dar și al pădurii, rîului, muntelui. La Alba Iulia oamenii satului s-au rostit : „Noi vrem să ne unim cu Țara !" Acum era glasul unei națiuni. Care și-a văzut de treburi între hotarele ei, n-a rîvnit la bunuri cine știe de pe unde. Care vroia să se bucure de ale sale, în cîntec și joc, încînse numai după săvîrșirea trudei întru rodirea pămîntului. N-a fost lăsată în pace, dimpotrivă, a fost chemată în hora războaielor care s-au lățit pe toată fața pămîntului. S-a bătut pentru a-și cruța pămîntul său și a-l putea iarăși lucra. Luînd pildă de la primitoarea-i pădure a ocrotit, la rîndu-i, fugiții de pe meleaguri mai greu încercate. Românul a avut vocația construcției. Românul a avut și vocația

Florin Bănescu

Continuare a pag. a 3-a

Profesorii de armonie

În muzica românească se poate vorbi de un mare număr de lucrări ale compozitorilor noștri inspirate de spiritualitatea profundă a strămoșilor, **vitejii daci.** Este suficient să reliefăm pe cîteva mai importante, cum ar fi monumentala operă **Decebal,** de Gheorghe Dumitrescu, dramatica operă **Zamolxe,** de regretatul compozitor Liviu Glodeanu, lucrarea vocal-simfonică **Sarmizegetusa,** de Wilhelm Berger, poemul simfonic cu același nume de Eugen Cuteanu, **Opus Dacicum** sau Simfonia a II-a de Ștefan Niculescu. În cazul lui Gheorghe Dumitrescu se poate vorbi de un neoromantism muzical românesc, în cel al lui Glodeanu, de un expresionism mai aparte, în consonanță cu piesa lui Lucian Blaga, în timp ce Wilhelm Berger relevă nuanțe neo-baroce. Eugen Cuteanu ni se înfățișează ca un romantic evocator, iar Ștefan Niculescu posedă un limbaj de sinteză, dovedindu-ne că a asimilat complexul sonor cristalizat după cel de-al doilea război mondial.

Semnatarul acestor rînduri a dat la iveală cantata **Omagiu lui Burebista,** pe versuri de Dan Mutașcu, **Incantații dacice,** pe versuri de Ioana Diaconescu, la care aș adăuga un apreciabil număr de eseuri, tratînd această vibrantă tematică.

Nici muzicologii noștri nu s-au lăsat mai prejos și în această privință putem vorbi de nenumărate contribuții prețioase. Nici una nu a atins însă complexitatea tulburătorului și adîncului studiu al lui **Vasile Tomescu,** intitulat **Musica Daco-Romana,** apărut în două volume în cadrul **Editurii Muzicale.** Știm cu toții că Vasile Tomescu s-a afirmat în cadrul generației medii, ajunsă în plină maturitate în zilele noastre, prin multe articole, eseuri și cărți de referință, dedicate muzicii românești de ieri și de azi, obținînd titlul de doctor în muzică la Sorbona, analizînd, de-a lungul veacurilor, relațiile din lumea Euterpei, dintre români și francezi.

Musica Daco-Romana mi se pare una dintre cele mai importante opusuri ale muzicologului nostru și, totodată, o lucrare fundamentală în contextul limpid al culturii românești. În prima parte se vorbește despre muzica la traco-geți, evidențiindu-se mituri sublime, ca apoi să se pună într-un con de limpezimi numele unor muzicieni precum Thamyris, Eumolpe, Philammon și Orpheu; mai cu seamă mitul lui Orpheu relevă ramificații multiple, strîns legate de folclorul poporului român. Nu mai puțin atrăgătoare ne apare considerația, potrivit căreia, operele autorilor de origine tracă au devenit prețioase surse de informație pentru istoria muzicii din antichitate. Urmează prezentarea unor istoriografi originari din Callatis : Satyros Callatianos, Heraclêides Lembos și Istros Callatianos, ca apoi să ni se înfățișeze și documente extraordinare raportate la muzicologia și la arta spectacolului din epoca elenistică. Un nou capitol este **Musica Romana, — Legi și instituții, „Roma regina musicae"** și **Muzicieni și teoreticieni ai muzicii.**

În partea a doua Vasile Tomescu tratează cu o indiscutabilă măiestrie muzica la strămoșii

Doru Popovici

Continuare în pag. a 11-a

SCRISORI COLEGIALE

Limba ca literatură

O artificială distincție — din păcate, administrativă la origine, dar devenită mai apoi de conținut — separă studiul literaturii de cel al limbii, dînd uneori impresia că am avea de-a face cu domenii atît de diferite, încît nu i-ar fi permis cercetătorului unuia dintre ele să încalce teritoriul vecin.

Că nu este așa ne-o demonstrează din ce în ce mai evident atît evoluția criticii literare contemporane, cît și a stilisticii ori poeticii de sorginte lingvistică, specialități care converg către studiul aceloraşi realități : textul literar. Dar, dacă la acest nivel întîlnirea perspectivelor divergente este mai lesne realizabilă, la nivelul studiului conceptelor care stau la baza realizării textelor, distincția dintre abordarea „literară" și abordarea „lingvistică" persistă.

Cu atît mai mult sporește interesul unei lucrări de istorie literară (poate, mai curînd de „teorie literară istorică") cum este cea a lui Al. Hanță, Idei și forme literare pînă la Titu Maiorescu *(Editura Minerva, 1985) care își face chiar un principiu din îmbinarea perspectivelor lingvistice și istoric-literare într-o viziune unitară culturală, cea mai adecvată subiectului.*

Afirmînd aceasta nu înțelegem doar examina-

Cezar Tabarcea

Continuare în pag. a 10-a

Subtilitățile limbii române

A apărut, de mai multă vreme, primul volum din „Gramatica rațională a limbii române", lucrare ce se anunță monumentală, avînd în vedere intențiile mărturisite de autorul ei, Ion Coja. Numai capitolul „determinării nominale" va fi tratat în cinci volume, cărora le vor urma, probabil, cel puțin încă cinci, consacrate grupului verbal. (din această perspectivă „Gramatica Academiei" pare o broșură).

Care ar fi locul recentei „Gramatici raționale" în literatura de specialitate ? Ea apare la peste trei sute de ani de la redactarea primei încercări de gramatică românească și la peste cinci sute de ani de la alcătuirea primei gramatici a unei limbi europene (exceptînd, firește, limbile clasice, a căror tradiție în materie este mai mult decît bimilenară). Această cronologie nu ne poate nicidecum complexa, ținînd seama de condițiile istorice și de faptul că gramatici ale limbilor naționale au început să apară în lumea occidentală surprinzător de tîrziu, la distanță de sute de ani de la înființarea Universităților medievale : prima gramatică franceză, de pildă, apare (în limba franceză) abia la mijlocul secolului al XVI-lea. Sentimentul unității noastre naționale a fost permanent susținut de conștiința comunității lingvistice a românilor de pretutindeni. Știm cu toții că istoria independenței noastre social-politice nu este lungă. Cu nici două veacuri în urmă, apăreau la noi unele manuale și ghiduri de conversație în care ni se recomanda să învățăm și „limba domnitoare" (maghiara), „limba suzerană" (turca) sau „limba protectoriță" (rusa). În ciuda tuturor ingratitudinilor istoriei, limba română a rămas singurul tezaur spiritual al înțelepciunii și sensibilității românești situîndu-se astăzi la același nivel valoric cu limbile marilor culturi europene.

Au apărut în ultimii ani, în țară și peste hotare, multe lucrări valoroase consacrate studiului și cultivării limbii române. Care sînt notele particulare ale „Gramaticii" lui Ion Coja ? În primul rînd, impresionează proiectul grandios al autorului. În al doilea rînd — maniera eseistică în care sînt tratate problemele, exprimarea limpede, uneori de o sobrietate savantă, cite-

Mihai Niculescu

Continuare în pag. a 11-a

CRONICA LITERARĂ

DINU SĂRARU: «Dragostea și revoluția» (II)

CEI CARE PLĂTESC CU VIAȚA

Ceea ce impune atenției în romanul **Dragostea și revoluția**, partea a doua: **Cei care plătesc cu viața** (titlu identic cu al unei nuvele de Camil Petrescu) este inteligența construcției dramatice, știința suspansului, mai exact spus a amînării dezlegării firești a conflictelor și a destinelor pe care ni le prezintă. Dinu Săraru nu ascultă de porunca vieții închisă în materia epică a cărții sale, ci și-o subordonează. Faptele de viață tăiate în forme geometrice precise sînt minuite de autor cu precizie ca piesele jocului de șah pe tabla de joc după un scenariu numai de el știut. Avem de-a face în primul rînd cu o demonstrație și mai puțin, sau aproape de loc, cu un roman de creație, specia pentru care cel puțin în **Niște țărani**, Dinu Săraru arătase vădita inclinație. Loviturile de teatru abundă, și conform regulii dramaturgice, într-un cadru spațial și temporal foarte limitat se acumulează întîmplări de natură să sporească tensiunea dramelor conturate de autor. Peste ele se mai suprapune una de natură istorică, adică venind din trecut și întinzîndu-și efectele pînă în prezent. Pe scurt, unui înalt demnitar politic al județului îi rămîne fata peste graniță și i se schimbă funcția; altul se lasă atras, din dragoste, într-o legătură care-i complică chinuitor existența și conștiința; un fost director de întreprindere, care se crede nedreptățit, se sinucide. Peste toate acestea se prelungește vechiul caz al directorului Cernat care, pus într-o situație similară, alege calea luptei și nu a abandonului. Cutia de rezonanțe a acestor drame actuale este reconstituirea treptată a activității ilegale a lui Mihnea Teodosie Rudeanu, care părăsește școala de ofițeri de la Mănăstirea Dealu pentru a se dedica activității comuniste, tipărește manifeste, este arestat, condamnat la moarte și, printr-o întîmplare aproape miraculoasă, salvat. Este și aceasta o lovitură de teatru: ocnașii pe viață care-l judecă în vagonul închisoare pe prințul Mihnea Teodosie Rudeanu hotărăsc evadarea lui. Un caz pentru mișcarea ilegală a anilor patruzeci, Mihnea Teodosie Rudeanu rămîne un caz și pentru anii de după revoluție, deoarece evadarea lui inexplicabilă este suspectată de foștii tovarăși de muncă ilegală.

Romanul este o colecție de cazuri, intrucîtva simetrice, reductibile la un contur și la un conținut care le oferă numitorul comun. Teodor Cernat e un inginer foarte bun, un conducător de întreprindere excepțional, preferatul lui Dumitru Dumitru, fapt care nu-l cruță de scoaterea din funcție și de toate necazurile care decurg din această măsură. Manuil Păianu, cel care a participat la judecarea cazului lui Teodor Cernat și la aplicarea măsurilor cuvenite, intră și el în moara aceluiași riguros și exigent mecanism atunci cînd dosarul său își modifică brusc înfățișarea. Matei Călărașu este și el un om din categoria lui Teodor Cernat, dar în fața căruia stau mai multe uși închise decît în fața acestuia. Toate acestea se petrec în perimetrul de acțiune al vechiului activist Dumitru Dumitru, (cunoscut din celelalte romane ale lui Dinu Săraru, **Niște țărani, Clipa, Toamna roșie**), „țăranul" cum i se zice la centru, care este însă hotărît să redeschidă dosarul lui Teodor Cernat și să rediscute cazul acestuia. Cel ce va veni din nou s-o facă este Anghel Tocsobie, ins care satisface în **Cei care plătesc cu viața**, în mai mare măsură decît în **Toamna roșie**, tema „dragostei și a revoluției". Prezentă și în biografia cazului Teodor Cernat, a cărui cădere se datorează tocmai lipsei de dragoste dintre acesta și soția lui, tema „dragostei și a revoluției" capătă tocmai prin raporturile lui Anghel Tocsobie cu Alexandra Terența Rudeanu amploarea promisă de titlul generic al romanului. Este dragostea dintre descendenta năpăstuită a unei vechi stirpe aristocratice locale, cu merite în mișcarea revoluționară de la 1848 și în cea de dinaintea ultimului război mondial, și un înalt demnitar politic, care nu știe cum să impace puternicul său sentiment cu cadrele și exigențele răspunderilor sale cotidiene și totodată cu spinoasa problemă a reconstituirii adevărului asupra acestui băiat de viță boierească, Mihnea Teodosie Rudeanu, etichetat trădător de foștii lui tovarăși de luptă ilegală. Străduința autorului e de a arăta că în toate cazurile înfățișate de romanul său adevărul vieții celor în cauză este mai complex decît cel cuprins între coperțile unor mape birocratice și că în aproape fiecare caz este vorba de o injustiție. **Cei care plătesc cu viața** vrea să facă evidente efectele unei clasări a oamenilor după hîrtii și nu după capacitatea și personalitatea lor reală. Din punctul de vedere al demonstrației și dezbaterii, romanul își atinge scopul printr-un scenariu alcătuit cu abilitate și cu știința ritmului. **Cei care plătesc cu viața** este, altfel zis, romanul unei probleme pe care autorul o înfățișează în mai multe variante individuale și temporale. Incursiunea istorică a cărții este dintre cele mai captivante. Aristocrații au apărut în romanele postbelice, a se vedea G. Călinescu, mai ales pentru a le fi consemnată aura declinului social. Dinu Săraru face și el loc unor asemenea momente în **Dragostea și revoluția**, dar gîndul său a mers mai departe, el revendicînd pentru reprezentanții boierimii vechi de sub munte un rost și un rol revoluționar; autorul subliniază participarea acestei componente sociale românești la desfășurarea și reușita procesului revoluționar. Istoria tînărului Mihnea Rudeanu apăsat de ereditatea subțiată a familiei sale, dar și de prestigiul ei istoric, este desenat cu mult dramatism și înțelegere în **Cei care plătesc cu viața** constituind cazul cel mai ilustrativ de neconcordanță a vieții cu normele geometrice ale activității care nu poate lua în calcul toate infățișările realității. Ajutat să evadeze de ocnași, Mihnea Teodosie Rudeanu nu e crezut și e constrins să se ascundă atît de siguranță cît și de foștii săi colaboratori. Interesantă ca proiecție istorică, parțial plauzibilă, această restaurație epică a aristocrației muntene care aderă la revoluție suferă însă de mult artificiu, literariceste vorbind. Este de altfel una din trăsăturile care marchează acele pagini ale romanului **Cei care plătesc cu viața** unde demonstrația este mai vizibilă decît materia epică. În termeni îndătinați, **Cei care plătesc cu viața** este o carte cu teză, iar teza face mai puțin verosimile paginile unde-și face ea simțită prezența. Prezența aristocraților în roman rămîne ilustrată în pofida autorului care ține să infățișeze cu lentoare elementele acestui univers, fără ca detalierea să producă compensația dorită. Formal și tezist rămîne din păcate și Dumitru Dumitru, care gîndește tot timpul în fraze extrem de corecte și de catitate, de principialitate și de optimiste. La fel de puțin memorabilă este configurarea tensionatei relații Tocsobie—Alexandra, care iarăși nu se poate impune prin întindere, ci prin intensitate, ceea ce lipsește însă acestei istorii de amor.

Dacă iscusința construcției dramatice se impune, dacă aspectul de roman anchetă pe care-l ia cartea poate să intereseze și interesează, puținătatea materiei epice, indicate, dar neintrodusă de fapt în roman, îi răpește posibilitatea de a fi convingătoare. Sînt desigur scene care rămîn, cum este aceea a petrecerii de la începutul cărții, unde Manuil Păianu întîrzie la o masă festivă fără a anticipa vestea dezastruoasă care-l așteaptă. De altfel, Manuil Păianu este cel mai consistent, mai rotund personaj din **Cei care plătesc cu viața** și, din acest punct de vedere, figura cea mai vie. Dar nu aceeași este situația celorlalte personaje ale cărții. Demonstrativă fiind, privirea unidirecționată a autorului nu-i oferă cititorului posibilitatea contemplației și a opțiunii. Personajele nu sînt rotunde, ci caracterizate dintru început și etichetate într-un fel sau altul chiar de autor, care este în acest fel amestecat printre eroii cărții sale ca un personaj al ei, suferind de suferințele lor, odată cu ele, ceea ce scade forța de acaparare a cititorului. Personajele și situațiile incriminate de autor sînt de aceea mai dense, mai puternic marcate, celelalte lîngă care suferă autorul, cu care simpatizează el fiind idealizate pînă la schemă, golite de substanță. Una din pricinile pentru care boierimea munteană veche și nouă, la care se referă romanul, nu „trece rampa", e de căutat în această idealizare în linia unei mici nostalgii din care nu lipsește snobismul după o lume diafanizată, fără veridicitate.

Vocația dramaturgică a autorului îl face să colectioneze cazuri, drame, să transforme dialogurile romanului în dezbateri dramatizate, să redacteze replici clarificatoare pentru cititor, ca în teatru: „N-ai impresia că ne complacem prea mult în ipostaza salvatoare de răspundere, de anonimi ai construcției socialiste? Mie nu-mi place să fiu anonim". Sau: „Tot de noi depinde ca să punem dialogul în drepturile lui reale." Impresia este că romanul a fost scris pentru astfel de replici și nu replicile pentru roman. **Cei care plătesc cu viața** se termină fără a fi impins prea departe dezlegarea situațiilor și problemelor față de punctul unde fuseseră lăsate la primul volum. Acumularea de evenimente amplifică scenariul, dar nu duce la dezlegări limpezi. S-ar părea că autorul nu știe ce dezlegare să dea romanului său și amină. Aminăm judecata definitivă a cărții și noi.

M. Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

CARTEA DE DEBUT

DEBUTURI COLECTIVE (II)

STRADA MARE. O poetă inegală, cultivînd, nu fără snobism, o poezie cerebrală atrasă atît de abstracțiuni **(Ca un cub, ca un zar)**, cît și de realitatea insidioasă a cotidianului **(Amiază)** este **Ruxandra Cesereanu** (n. 1963), cea mai tînără dintre autorii antologați*) de unde și predilecția sa firească pentru maniera ultimului val al poeziei citadine: „Stau într-o fotografie și mă dezlipesc anevoios / din galatină ermetică în care mă infrunt cu realitatea / Această lăcomie a vieții este la fel cu / burta despicată de cal în care caut / minunea păscută peste zi / Inseamnă că am crescut peste mine / ca o stradelă infundată în containere. / Zîmbetul electrocutat al unei pisici traversînd / strada în ploaie pe cînd eu mai privesc / arenele vinete ale feței înțepenite în cosciugul fotografiei. / Poate că am răcit în spațiu, / între cheiuri pufoase și întîmplări / fără să mă desprind sensurile. / Gîndul strălucește la urmă / ca o medalie pe pieptul colonelului". Izbutite sînt, în ciclul **Lăcomie de echinox**, cîteva „portrete" lirice avînd profunzime și insolit **(Ștefan, Dyana, ș.a.)**.

În genere versurile sînt minate însă de „disgrațios" la nivelul opțiunii lexicale, cuvintele lovindu-se adesea unele de altele cu un sunet neplăcut poeziei.

ALEATORIU. Filosofări desuete cuprinse în ghirlandele unor alegorii pedante încărcate cu multiple personificări și simbolisme, bineînțeles scrise cu majusculă, formează substanța ciclului lui **Romulus Constantinescu** (n. 1944), structurat în jurul ideii corespondențelor dintre coborîrea în profunzimile imemoriale ale eului colectiv și înălțarea individuală întru cunoaștere poetică. Autorul nu cunoaște însă sugestia lirică și spune tot ce gîndește explicit în lungi discursuri unde poezia, cîtă e, se pierde în retorism.

VÎNĂTORUL ORB. Vorbă multă și poezie puțină aflăm și la **Nicolae Mercean** (n. 1945), autor baroc format la școala modernismului prețios, adept necondiționat al imaginii combinate și pe cît posibil oximoronice **(Începutul neînceput)**, cu aerul gnomic al comunicării unor experiențe unice și totuși general valabile datorat utilizării frecvente a infinitivului și a persoanei a II-a: „A trăi în timpul — TIMP / dar să-ți inventezi unul al tău / în care treptat să te muți / trăgînd după tine trăirile moarte / ce în noua lumină suflu vor prinde / să te inlocuiască uneori cînd intre / paranteze cazi și nu te poți ocoli / curgerea să te ajungă să egaleze / să-ți depășească bătăile inimii / în permanent echilibru / între ceea ce absorbi și intunericul / care iese din tine echipat". Nu de fantezie duce lipsă autorul ci de stăpînirea ei severă pentru ca fluxul verbal să nu devină prolix: „A fi izgonit din universul casnic / a spune adio aerului consumat / de plăsmuiri nocturne / a răsuci cheia cranț oranț / (trece un corb prin zidire) cite ezitări / să ridici cochilia scările / coborîte din Babel te vor depune-n / vacarm cu semnul ars al Ideii / inaccesibil vederii" ș.a.m.d. Acolo însă unde se renunță la concepte în favoarea metaforei și unde exprimarea e mai simplă în figurarea ideii și a stării poetice **(Café Arizona, Dacă mai ești, Nimic nu se lasă atins)** Nicolae Mercean scrie o poezie intelectuală de bună factură lirică.

UNIVERSUL COMUN. Platitudini lirice așternute în versuri albe, cuminți, scrie **Gavril Moldovan** (n. 1941) și el absolvent de filologie ca aproape toți autorii antologați în volumul de față: „la jumătatea distanței dintre infinitul mare și infinitul mic / geamgiul orașului trece pe străzi / purtînd în spate zări și năluci / năsucurile copiilor turtite pe sticla mată / desprinsă din azur / neșlefuită-ndeajuns / și dată astfel / spre folosință / omului". Hotărît, Nenea Iancu avea dreptate cînd spunea că ăl mai greu lucru pentru românul care a învățat să citească este să nu se apuce de scris. Cu atît mai mult cu cît a urmat și o facultate în acest sens. Desigur, nimic rău în această pasiune culturală, dimpotrivă, dar nu văd și rostul tipăririi roadelor ei în cazul lucrurilor de tot comune.

Alexandru Condeescu

*) **„Alpha '85", Editura Dacia, 1986.**

PUBLICISTICĂ

MĂRTURIILE UNEI GENERAȚII

Înscrisă în programul de restituire a personalității și activității unor intelectuali și militanți politici care au jucat un rol în viața românească dinaintea celui de al doilea război mondial, editarea memoriilor, publicisticii și discursurilor parlamentare ale lui Ion D. Isac*), combatant în războiul de întregire, luptător politic și învățător de țară cu merite reale în mai multe planuri ale vieții sociale, ilustrează o personalitate puternică, echilibrată și consecventă. Evocarea lui L. Kalustian relevă caracterul acestui publicist și om de bine. În cuvintul introductiv, autorul observă că „Ion D. Isac n-a fost în viața noastră publică un reticent, un calculat sau un ezitant. Și cît mai puțin un capitulard. Vocea lui se făcea auzită și gîndul și-l spunea deschis, infruntînd întotdeauna cauzele cele mai spinoase și cele mai delicate care veneau în atingere cu interesele țării."

Ion D. Isac (1893—1962) a fost unul dintre dascălii intemeietori de școli, un susținător fervent al învățămîntului, care credea în misiunea educatorului și a instituțiilor de cultură, „unul din acei luminați învățători de țară cărora țara le datorează atît de mult", cum se subliniază pe coperta ediției. Postfața lui Octavian Ungureanu, care este și autorul selecției, ediției și notelor, restituie portretul unui „om curajos și de nădejde" preocupat de educația și ridicarea clasei țărănești, de ridicarea școlii, de problemele societății timpului său.

Publicistica și intervențiile sale parlamentare indică un spirit auster, fără timiditate, fără complexe, calm și stăpînit, o conștiință condusă de idei clare și cu perspectivă socială. „În istoria publicisticii — notează editorul — Ion D. Isac se profilează ca un ziarist luptător pentru drepturile țăranilor, meseriașilor, intelectualilor (...). Se făcea ascultat în Parlament așa cum se făcea citit și respectat ca publicist. Prin talentul său oratoric și publicistic și-a atras prietenia unor cunoscute personalități politice, științifice, culturale, cum au fost N. Iorga, dr. C. Angelescu, Constantin C. Giurescu, Octav Livezeanu, Mihail Ralea și numerosi alții".

Partea cea mai interesantă a ediției este constituită însă de paginile memorialistice, publicate în 1933 sub titlul „Zile de zbucium și de glorie". Acestea cuprind relatarea participării sublocotenentului Ion D. Isac la războiul încheiat cu realizarea unității naționale. Sînt notații de jurnal, concise și expresive, în care eroismul combatanților este ilustrat cu simplitate, direct, fără emfază și cuvinte mari.

În cuvintul înainte cu care Ion D. Isac își deschidea cartea, el scria „A trebuit ființei neamului românesc o generație curajoasă, disciplinată, harnică și răbdătoare, care să dea din sînul ei opt sute de mii de suflete și să ducă în tăcere toate greutățile plămădirii și închegării României Mari (...). În carte se vede eroismul de care au fost în stare în lupte, mulțumirea sufletească în timpuri de glorie și resemnarea în zilele de durere...".

Editorul definește această scriere ca pe „una dintre mărturiile de preț ale memorialisticii din anii primului război mondial" și ca „un document de vibrantă autenticitate".

Gheorghe Buluță

*) **Ion D. Isac: „Din zilele unui învățător de țară, Mărturii", Editura „Eminescu", 1986**

PROZA

O „DIMINEAȚĂ" PIERDUTĂ?

Dacă orice lectură dificilă s-ar cuveni să fie răsplătită printr-un plus de cunoaștere în sfera viziunii și meditației creatorului asupra semnificației destinului uman, în cazul prozei lui Ion Iovan*) satisfacțiile lectorului sînt mai mult de natură rebusistică. Autorul „încrucișează" planurile narative după o grilă cu aspect de proză stereofonică, elaborarea, departe de ideea improvizației sugerată în titlu, nefiind argumentată prin necesități interioare ale scenariului epic. Artificialul mînează efortul narativ, mai ales că interpretarea acestui text-șaradă, care ar fi măgulit orgoliul detectivistic al oricărui comentator, apare uzurpată de o poetică deconspirată în final. **Impromptu** este romanul unor voci („tonuri") ce urmăresc o simultaneitate de reprezentări din care povestile (întîmplările) sînt abolite: «Există șapte tonuri fundamentale (...): tonul nr. 1, exemplu — epistola unei tinere fete; tonul nr. 2 exemplu — jurnalul zilnic al unui explorator; tonul nr. 3, exemplu — tratatul despre cîini al doctorului A. N. Popescu; tonul nr. 4, exemplu — „Dicționarul marinăresc" sau „Tehnica filmului de la A la Z..."» De fapt, încă din motto sîntem avertizați asupra faptului că Naratorul își pune în acest roman, o problemă de tehnică.

Protagoniștii, Livius și Martha, sînt captivii unei călătorii cu trenul, derulată neîntrerupt pe parcursul a șapte zile. În text apar numeroase inserții, notații, discursuri parantetice, alternante de tonuri (chiar și „voci radiofonice"), epistole. Fiecare secvență e urmată de un „rezumat", în care enunțurile sînt precizate sau au sensurile întoarse spre paradox, unele descîncind, parcă din manifestele avangardiste: „nu așteptați răspunsuri, voi ch' entrate, închipuiți-vă mai bine soarele asfințind în mare, o să improvizăm astfel o emoție generală. Oricum, destinul devine un robot implacabil. O să-l deconectăm!" etc.

Reducerea intrigii evenimențiale se insoțește cu o rafinată tehnică a ambiguizării, a dedublărilor, potențată de viziunea filmică (vezi rolul deosebit al privirii înregistratoare, al „reflectorului", al „rezlei" în elaborarea savantă, chiar cu accente de pretiozitate, a mizansccnei — p. 57—58).

Alături de consemnarea spectacolului (un spectacol al lumii privit ca participare sau retragere deliberată) descinderea la monumentele locale instituie un ritual al timpului subiectivat al impresiilor trăite. Textul romanului se deschide inteligent spre exploatarea geologicului sau spre registrul intelectual-speculativ („Eseul despre Capcană"), resorturile textualiste fiind mărturisite implicit într-un inversunat program antitraditionalist („epica? stăruința pentru faptele grosolane, înlănțuite precum ciolanele unui schelet — pus să umble de colo-colo, să impună luciditate și reguli de bun simț, pînă cînd cade sfărîmat, împreună cu întreaga lui aură").

Printre golurile narative, răzbat semnalele misterioase ale reprezentărilor simbolice (ciinele Valentino, excavatorul, submarinul). Formula romanului ca „voiaj", traiectoria circulară („Gara arăta, de fapt, cu o altă garnitură de tren, ce fugea în direcția inversă, pe o linie paralelă"), prospectarea lumii mineralului tărîm necunoscut trimit spre experiența de mult depășită a noului roman francez („La Mise en scene" de Claude Ollier, apărută în 1958).

Interesat de morfologia biotopurilor, Ion Iovan este, fără îndoială, un prozator înzestrat, descoperitor de truvaiuri într-o artă combinatorie de „efect", dar anemică sub raportul adevărului vieții, al impactului individului cu istoria. „Prezența" neliniștitoare și „simetrică" a morții nu este suficientă pentru a conferi cărții fiorul tragic necesar după cum referințele livrești, oricît de incifrate, („Dar ce faci, madam Delcă, ce faci?" — p. 325), nu pot înlătura sentimentul ce se insinuează la sfîrșitul (repetat) al lecturii — acela de „Dimineață" (aproape) pierdută".

Constantin M. Popa

*) **Ion Iovan: „Impromptu", Editura „Cartea Românească", 1986.**

COMPENDIUM

PROTOCRONISMUL ÎN 1978

■ Constantin Vișan a tipărit mai multe din interviurile sale într-o carte, Semnături în contemporaneitate (Ed. Cartea Românească, 1986) pe care le vrea portrete în dialog. Răspund la întrebările reporterului atît Marin Preda și Nichita Stănescu, cît și Paul Anghel și Geo Bogza, Vasile Rebreanu și Marin Sorescu, Mihai Ungheanu și Eugen Simion, Edgar Papu și Ștefan Pascu. Un mănunchi de dialoguri care oferă datele unei retrospective de idei, o imagine a modului cum gîndesc oamenii de cultură români, între anii 1977—1984. Mai multe eșantioane ale angajării în viața culturală a țării. Reținem pentru actualitatea lor cîteva răspunsuri dintr-un interviu al lui Edgar Papu din 17.10. 1978. „Arta servește la educația omului, la innobilarea lui". „Ar trebui să vorbesc despre originea ideii de protocronism în biografia mea", spune Edgar Papu referindu-se la perioada interbelică pe cînd, ca asistent al lui Tudor Vianu, făcea seminarii de literatură universală la facultatea de filologie București. „Se spunea de pildă că noi nu putem excela în literatură decît în genul scurt, bunăoară în nuvelă sau în schiță. Or, dintr-o dată am avut explozia a cei puțin zece romane de geniu în acel timp. De asemenea, se spunea că dramaturgia nu este o inclinație românească. Noi n-am fi avut o mare dramaturgie, cu excepția lui Caragiale. Tocmai atunci apăruse însă dramaturgia lui Blaga, Camil Petrescu, piesa „Pavilionul cu umbre" a lui Gib I. Mihăescu, care este o dramă precursoare a dramei de situații a lui Sartre. Prin urmare s-a dezis tot ceea ce noi credem că este limită în cultura noastră. Și atunci, în acel moment mi-a mijit ideea că noțiunea de sincronism, exclusivă, deși valabilă în anumite aspecte ale ei, nu poate acoperi întreaga creație românească și nu poate acoperi tocmai ce este mai important, mai esențial în ceea ce am dat noi lumii". C. Vișan observă că sincronismul nu trebuie să excludă protocronismul. La care Edgar Papu adaugă: „Sigur că da. Există, în definitiv, sincronism la toate popoarele. Bunăoară, romantismul francez, natural, ivit după romantismul german și cel englez. Dar acest lucru nu a creat un complex de inferioritate francezilor pentru faptul că ei au venit cu romantismul după englezi și germani. De ce? Fiindcă aveau conștiința că prin atîtea alte aspecte ale culturii și ale literaturii lor au anticipat alte culturi și alte încercări de creație. Eu nu neg că în unele aspecte există sincronism în literatura noastră. Dar există în toate culturile lumii. S-a vorbit de o nouă formulă, de aceea de pancronism, de culturi care sînt toate în același timp. Dar aceasta este o idee de filozofie a culturii. Filozofia culturii lucrează cu secolele și cu mileniile, ideea de protocronism nu este o idee de filozofie, ci de istoria culturii. Aici nu se mai umblă cu secole, ci cu exactitatea anilor și chiar a lunilor. Să dau un exemplu. Bunăoară, „Ochi de urs" a lui Sadoveanu are exact aceeași temă, aceeași atmosferă, aceeași structură ca și narațiunea „Ursul" de Faulkner. Din punctul de vedere al pancronismului, ale apar în același timp, fiindcă acolo se judecă în mare, sînt expresii ale unui anumit moment pentru literatură. Din punctul de vedere al protocronismului trebuie neapărat să se țină seamă că „Ochi de urs" a lui Sadoveanu a apărut în 1938 și „Ursul" lui Faulkner în 1942. Această deosebire de patru ani pe care o consemnează protocronismul este absolut necesară, ca o întregire organică în cultura noastră, o întregire la ideea de sincronism". Rînduri și gînduri valabile și astăzi.

■ Din Semnături în contemporaneitate de C. Vișan (Ed. Cartea românească, 1986) extragem cîteva afirmații care par a fi produse ieri deși ele sînt de acum șapte ani. „În fond, interesul cărții și afirmațiile profesorului Edgar Papu vin din tentativa de a crea o nouă conștiință a literaturii și a literaturii române. O conștiință cu privire la valoarea întregii spiritualități românești în context universal", spune C. Vișan. Răspunsul: „De fapt, aceasta este ideea de bază a esteticianului și istoricului literar Edgar Papu. El spune apăsat că avem o literatură cu care ne putem mîndri, așa cum G. Călinescu îl cita pe Miron Costin în prefața celebrei sale Istorii a literaturii române: „Nasc și în Moldova oameni". Adversarii protocronismului au încercat să arate șubrezenia analizelor literare ale lui Edgar Papu și să combată ideea de protocronie, pentru așa-zisa ei primejdie. Nu e bine, desigur, să exagerăm meritele acestea [protocronice], dar nimeni nu le-a exagerat și nimeni n-a spus că literatura română a dat tonul în literatura europeană. Profesorul Edgar Papu a arătat doar că există o experiență literară românească și cîteva opere și personalități ale literaturii române care ne dau dreptul să vorbim despre protocronism. În genere, s-a polemizat cu o caricatură a ideilor profesorului Papu, cu primejdii inventate. Nu s-a intrat aproape niciodată în probleme de fond și nu s-a putut cita nici o exagerare primejdioasă. Îmi permit să spun că apariția acestei noțiuni, protocronismul, cu întregul ei șir de consecințe, i-a găsit pe cei care contestă protocronismul nepregătiți pentru această discuție. S-au lansat fraze fără nici o acoperire, s-au făcut afirmații care nu se bizuie pe adevărurile culturii și literaturii române(...). Pentru că profesorul Edgar Papu nu s-a preocupat de fundamentarea istorică a poziției sale, nu și-a căutat, cu alte cuvinte, înaintași, contestatarii protocronismului au mers pînă la a susține că această noțiune este un fel de rătăcire de savant distrat. Or, ceea ce aparține profesorului Edgar Papu nu este ideea, care e mai veche, ci botezarea ei printr-o analogie cu sincronismul și mai ales voința de-a atrage atenția asupra protocronismului într-o carte. Înaintea lui Edgar Papu au făcut afirmații asupra protocroniei literaturii române, fără a folosi cuvîntul, Nicolae Iorga, G. Călinescu, Tudor Vianu, Vladimir Streinu, pentru a nu-i cita decît pe cei ieșiți din actualitate. Dar există cu zecile astfel de afirmații în orice cercetare probă din punctul de vedere al literaturii comparate. Din 1964 încoace, astfel de descoperiri de protocronie sînt foarte numeroase. Criticul și istoricul literar nu le pot evita." Cel intervievat este Mihai Ungheanu, iar răspunsul datează din 17 noiembrie 1978.

■ Al doilea volum de **Confruntări literare** de George Ivașcu, (Ed. Eminescu, 1986) apare la 20 de ani de primul și conține articole din presa de dinaintea primului război mondial și de după acesta. Interesul cărții vine din conținutul capitolului **Calinesciana**, unde apar 80 de scrisori, misive, telegrame ale lui George Ivașcu către G. Călinescu și 3 scrisori ale lui G. Călinescu către G. Ivașcu (cu omisiuni). O reproducem pe cea din 22 VIII1960 care e intreagă, în legătură cu tratamentul aplicat de presa literară **Scrinului negru: Iubite Ivașcu, / Mă ghilotinezi în articole cam prea-prea. Și asta nu-i nimic, dacă forma actuală reprezintă „versiunea oficială" aprobată. Dar cred că va fi discuție, că celelalte texte ale ipochimenilor se vor publica și ele, eu devenind astfel responsabilul irresponsabil și prădă pregătită savant pentru hrana ciorilor. Dar, în fine, nu pot să fiu supărat pe tine, e mica mea slăbiciune de care uzezi în mod oribil. // Trebuie neapărat să faci să apară cronica despre Scrinul negru. Această tăcere afectată a publicațiilor dirijate de U.S. e o prostie, bineînțeles, și o mizerabilitate, dar în condițiile de azi sugerează că opul e pus la index și pregătește noi observații și dificultăți în activitatea mea. Prin urmare, te rog, prietenește, să curmi această aparență de scandal. // Cu dragoste, // G. Călinescu".** Graiul documentelor.

■ Jean Delumeau, **Frica în Occident (secolele XIV—XVIII)**, (Ed. Meridiane), 1986, este cartea aleasă de Modest Morariu pentru a o traduce, adnota și prezenta și printr-o postfață cititorilor români. Titlul e de la sine grăitor. Cartea face parte din acea categorie de lucrări istorice, care refuză studiul evenimentelor cruciale, tradiționale, preferînd să analizeze și să prezinte în locul lor stările de spirit ale unei epoci. Este și aceasta istorie și mai ales un alt fel de a înțelege istoria. Mentalitatea unei epoci este foarte importantă pentru că ea oferă una din principalele condiții ale dezvoltării societății. **Frica în Occident** este un studiu de istoria mentalităților caracteristic unui alt mod de a înțelege istoria decît cel tradițional. Pentru Jean Delumeau mai important este a înțelege faptele, decît de a le judeca, prin înțelegere judecata devenind mai ușoară. În aceasta constă modernitatea de optică a autorului **Fricii în Occident** în evul mediu. Nu e de prisos a spune că această optică era dominantă în cercetarea istorică a lui N. Iorga, care ieșea de pe scena științifică atunci cînd Jean Delumeau intra.

■ Cola Fudulea, **Vină noaică, vină ceacl'e** (Editura Litera, 1986), este o carte de snoave în graiul armânesc. Apariția ei face parte dintr-o serie de tipărituri mai noi care scot la lumină creații ale aromânilor în graiul pe care-l vorbesc. Amatorii de umor pot găsi aici satisfacții, dacă se familiarizează cu particularitățile acestui grai. Cei preocupați de aspectele istorice ale limbii române au în față un viu document lingvistic ajutător. Hristu Cândroveanu a scris o postfață lămuritoare despre Cola Fudulea și literatura lui umoristică. Cola Fudulea demonstrează și el vocația literară a aromânilor, capacitatea lor creatoare pe tărîmul ei.

■ Al. Macedonski, **Cartea de aur**, (Ed. Minerva. Col. B.P.T., 1986), este prima intrare în această colecție cu tiraj de masă a prozei lui Al. Macedonski, cunoscut mai mult ca poet. Culegerea, prefața și tabelul cronologic sînt alcătuite de Mihai Zamfir, cunoscut prin studiile despre proza poetică românească, autor al unor antologii de proză poetică și al unei culegeri de proză din Dimitrie Anghel apărute tot în B.P.T. Noutatea este introducerea în această culegere a romanului **Thalassa, Marea epopee**, și mai puțin cunoscută decît restul prozei lui Macedonski. Această antologie face parte din lenta consacrare a poetului care a început înainte de ultimul război mondial și a continuat după război prin monografiile și ediția lui Adrian Marino, care stă și la temelia actualei culegeri. Un prilej de a reexamina valoarea prozei macedonskiene.

■ **Toma Alimoș** se numește culegera de peste 250 de pagini pe care Iordan Datcu o prezintă cititorilor în care include o bună parte a variantelor existente ale acestei faimoase balade. Noutatea cărții e dată de prezentarea unui număr mare de variante, ceea ce ne indică în această baladă o creație populară de importanta **Mioriței** lîngă care a fost pusă uneori. Iordan Datcu este cel care dă materialitate acestei apropieri. A doua noutate ne-o oferă circulația baladei **Toma Alimoș**, care nu e doar o baladă vrînceană, cum s-a zis uneori, ci una de o vastă circulație, cuprinzînd practic întreg teritoriul locuit de români. Culegerea lui Iordan Datcu constituie un prim instrument de studiu adecvat al baladei, atît prin numărul mare de variante prezentate, cît și prin studiul introductiv și bibliografia însoțitoare. O carte care ne propune o revizuire de optică.

■ **Pentru un alt ev mediu**, de Jacques Le Goff Ed. Meridiane, 1986) este o carte binevenită. Autorul cunoscut publicului român dintr-o traducere anterioară, **Civilizația Occidentului Medieval**, este unul din marii mediviști ai istoriografiei moderne. Lucrările lui interesînd istoriografia modernă atît prin tematica lor, cît și prin metoda de lucru. Nici Jacques Le Goff nu scrie o istorie a războaielor și caselor domnitoare ale evului mediu, ci o istorie a vieții cotidiene, a instituțiilor adică o altfel de familiarizare cu evul mediu. Se caută omul comun al evului mediu, mai puțin eroul și militarul participant la evenimente. Firesc studiul introductiv al Mariei Carpov insistă asupra noutății metodologice a cărții **Pentru un alt ev mediu**. Lipsește însă orice punct de contact cu istoriografia română a problemei, ceea ce rămîne să se facă de acum înainte. Capitolul **Către o antropologie istorică** pledează pentru un tip de istoriografie pe care a cerut-o mereu și N. Iorga și a și realizat-o, fără aparat teoretic și programatic, în nenumărate din lucrările sale privitoare la evul mediu.

NICOLAE MILESCU — 350

● **Miercuri, 12 noiembrie, a.c. a avut loc la Institutul de Studii Sud-Est Europene simpozionul științific dedicat împlinirii a 350 de ani de** la nașterea lui Nicolae Milescu Spătarul. Manifestarea a fost organizată sub egida Universității din București, Academiei de Științe Sociale și Politice, Institutului de Studii Sud-Est Europene, Institutului de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu", Societății de Științe Istorice din R.S. România și Societății de Științe Filologice din R.S. România. După cuvîntul de deschidere rostit de Gh. I. Ioniță (care a condus lucrările simpozionului) au ținut comunicări: I.C. Chițimia (Spătarul Nicolae Milescu — confluențe romano-europene), Dumitru Almaș (Nicolae Milescu, descoperitor de drumuri noi), Pompiliu Teodor (Nicolae Milescu — dialog Orient-Occident), Dan Horia Mazilu (Nicolae Milescu și barocul est european), Ștefan Gorovei (Nicolae Milescu Spătarul — fapte controversate), Al. Mareș (O traducere necunoscută în limba română a lui Nicolae Milescu), Liviu Onu (Valori expresive în limba operelor lui Nicolae Milescu), Mihai Moraru (Izvoarele și semnificația „Tratatelor de estetică" ale lui Nicolae Milescu), Zamfira Mihail (Opera lui Nicolae Milescu în conștiința contemporanilor și a posterității).

Ca invitat de onoare al Simpozionului, Al. Ciura a vorbit despre imprejurările în care a editat „Enheiridionul" lui Nicolae Milescu Spătarul, atrăgînd totodată atenția asupra importanței europene a acestei opere din cultura română.

Pe marginea comunicărilor a luat cuvîntul Pandele Olteanu, remarcînd înalta ținută științifică a întregii manifestări și completîndu-i pe S. Gorovei (a cărui pledoarie pentru respectarea adevărului științific a sucerit, de altfel, întreaga asistență), pe M. Moraru și pe Zamfira Mihail. În final vorbitorul s-a referit la inerția care întîrzie de ani buni de zile publicarea unor opere ale lui Milescu Spătarul și a unor studii despre marele învățat. În locul lui Virgil Cândea (care n-a putut participa la lucrările simpozionului) concluzile au fost trase de către I. C. Chițimia și Gh. I. Ioniță, care au mulțumit călduros organizatorilor — în mod deosebit Zamfirei Mihail — pentru strădania ce au depus-o în organizarea acestei memorabile manifestări științifice.

Revista „Luceafărul" va publica, în măsura posibilităților, unele dintre materialele prezentate.

ROMÂNIA, PREȘEDINTELE EI, gînd și faptă la temelia păcii

Să credem pe cuvînt Dicționarele!

Pruncii planetei Pămînt învață încă din prima copilărie să deseneze, să compună, să utilizeze și chiar să numească *poligoanele*. Cu mult înainte de a deschide un dicționar ca să citească, deci să se dumirească : „POLIGON — (geom.) Suprafață plană mărginită de mai multe segmente de linii drepte, numite laturi, — (uneori cu determinarea «de tragere») Teren special amenajat în cuprinsul căruia se fac exerciții și se execută trageri cu arme de foc. (sport) Loc special amenajat pentru probe de trageri cu arma cau cu pistolul (sic !) sau pentru exerciții de tragere cu arma de vînătoare. — Teren amenajat pentru deprinderea conducerii autovehiculelor. Din franc. *polygone*". Așadar, să inserez acum și varianta franceză, de așa-zisă largă circulație internațională (Cf. *Nouveau Petit Larousse en couleurs) : polygone... Ligne polygonale fermée. / MIL .Champ de tir et de maneuvre, notamment pour les expérimentations d'explosifs et des projectiles. / POLYGONE CONVEXE, polygone situé tout entier du même côté de toute droite portant l'un de ses côtés...*" Cineva insistent, uneori merită să fii și insistent, ar mai putea afla prin mijlocirea aceluiași international mic Larousse că, de pildă, *Nevada* nu reprezintă decît un „masiv muntos din sudul Spaniei, 3 478 m" sau „un lanț muntos din vestul S.U.A." (California, atingînd prin vîrful Whitney 4 418 m înălțime) și că *Nevada* ar fi numai *„un des Etats unis d'Amérique (montagnes Rocheuses) ; 450 000 h. Cap. Carson City"*. (Dată fiind limba internațională pusă-n joc, ar fi jenant să traduc : ce uită să precizeze mirabilul Larousse ? că respectivul stat se află în sud-vestul american, că are în perimetru și o așa-zisă *Vallée de la Mort*, precum și un Las Vegas !)

Sigur, pruncii noștri — prin Radio, TV sau din dialogurile fraților mai mari sau ale părinților — pot afla și de existența (și semnificația !) *poligonului de tir* ; măcar și fiindcă acesta intră în sfera de atracție semantică a poligonului cuvînt-titlu. Întrucît, de atîtia ani, românii au buni sportivi de tir, faptul în sine nu are nimic condamnabil. Problema de fond, respectiv de suflet, este alta: această sintagmă (poligon de tir) *ascunde* (și invit pe alcătuitorii Dicționarelor să nu-și pregătească explicații, ele există și le cunoaștem !) ascunde, zic, subspecia *poligon nuclear*, care este mezinul poligonului de tir. Un mezin născut înainte de termen și dintr-o regretabilă mezalianță. O mezalianță istorică ! Un scandal al logicii firești ! Pentru că-i firesc, adică logic, nu să-ți amenințe adversarul, ci să nu ai un adversar. Și totuși... istoria e mai puțin logică decît vrem. Ca și cînd ea, istoria, nu-i a noastră, făcută de noi și pentru noi ! Și totuși, întrucît pare-se nu putem să n-avem adversari, putem în cele din urmă să nu mai apelăm — precum de peste patru decenii încoace — la amenințarea cu forța, citește : cu o armă biodegradabilă în cel mai înalt grad : arma nucleară. Reciprocitatea renunțării la aceasta ne va demoda ? Ei și ? ! Să ne întoarcem la competițiile cu arcul !... E o naivitate, de acord, dar una necesară. Fiindcă nu se întrevăd deocamdată decît controale ale înarmărilor, fără nu dez-armări (nucleare !). Așadar, poligoanele nucleare există. Pînă cînd ? Numai anul acesta au avut loc în Nevada peste o duzină de experiențe. Dicționarele *uită* să precizeze și această „dimensiune" a Nevadei... cum *uită* să precizeze că *poligoanele sînt și nucleare*. Dacă dicționarele o fac în sensul că experiențele nucleare nu merită atenție, atunci greșesc... Inuman greșesc. Fundamental greșesc. Dar dacă o fac, întrucît autorii lor anticipează uzura morală, degradarea lingvistică, rapidă și inexorabilă a termenului de *poligon nuclear*, atunci au dreptate. Noua inițiativă de pace a președintelui României, a întregii României, tocmai completează acest gînd al autorilor de dicționare. Respectiv : poligoanele nucleare pot și trebuie să (re)devină poligoane de tir sportiv ; așa cum au precizat, inițial dar și în prezent, Dicționarele. Referendumul național de la 23 noiembrie 1986 va certifica, o dată în plus, nu doar năzuința milenară de pace a unui popor, cît convingerea intimă a acestui popor că lingviștii au dreptate atunci cînd — nu din grabă, nu din ignoranță, — nu au consemnat (și statuat !) sintagma poligon nuclear : nici măcar între granițele Nevadei, sau într-ale atîtor Nevade care, obstinat și barbar, încă există. Fie ca pruncii noștri să le conceapă numai ca niște strîmbe și neloiale amintiri ale părinților lor orgoliși : atît. ATÎT.

Mircea Constantinescu

Picior de plai

Cuvînt care, indiferent în ce limbă ar fi rostit, trezește în oameni acel fior capabil să declanșeze la rîndu-i nebănuite emoții. PACEA continuă să rămînă numitorul comun al aspirațiilor noastre îndrăznețe.

Pacea e fereastra prin care azvîrlim spre seninul cerului stoluri nesfîrșite de porumbei albi, în diminețile ce lasă în urma lor miros de grîu încolțit.

Pacea e izvorul de apă vie în stare să adape în drumul său imensele lanuri ale libertății și conviețuirii pașnice.

Pacea e identitatea noastră, potrivit căreia ne-am cîștigat recunoștința și încrederea lumii întregi. E refrenul ce stăruie pe buzele tremurînde ale pruncilor visători.

Pacea e dorința noastră de a ne ști stăpînii împlinirilor mult rîvnite, e zestrea fericirii noastre, e curajul de a privi înspre ziua de Mîine, e cartea de vizită a acestui popor care nu a întins niciodată mîna spre ceea ce nu-i aparține.

Pacea e Piciorul nostru de plai, Gura de rai ce sărută universul, e albastrul de Voronet, viers de Miorița, e ștergar înflorat, cumpănă de fîntînă, coloană infinită și stîlp de poartă cioplit de palma bătătorită a țăranului.

Pacea e piatra noastră de hotar și de încercare, e mesajul nostru de dezarmare și de bună înțelegere.

Pacea e cea mai frumoasă floare ce crește și înflorește pe acest scump Pămînt !...

Ion Vasiu

Triumful rațiunii

Orice scriitor adevărat este un om al cetății. Au dovedit-o marile noastre spirite. Au dovedit-o Eminescu, Caragiale, Arghezi, Călinescu, dacă e să ne oprim doar la cîteva nume ilustre. Atitudinile lor politice, luările de poziție exprimînd un punct de vedere ferm în apărarea omului și a valorilor sale fundamentale, nu numai că nu contraziceau, dar intrau într-o deplină consonanță cu creația lor beletristică, pe care o completau și o îmbogățeau cu valori ideatice majore, conferindu-i bogății și prețuri noi. Asa a fost dintotdeauna, așa e și astăzi. Scriitorul nu poate fi un claustrat, o ființă trăind precum fluturele în crisalidă, „departe de lumea dezlănțuită". Nici n-ar fi posibil, de altfel. Pentru că orice preocupare majoră a societății în care trăiește scriitorul se reverberează în conștiința lui, oferindu-i repere de gîndire și de acțiune.

Cu atît mai mult atunci cînd e vorba de o problemă vitală a epocii noastre, cum e aceea a salvgardării păcii, scriitorul se simte implicat cu toată ființa sa în efortul umanității de a asigura triumful rațiunii.

În ce mă privește, de cîte ori deasupra lumii se arată norii negri ai încordării, de cîte ori aud că apar fel de fel de „teorii", care de care mai belicoase, privitoare la „echilibrul terorii" pe care, chipurile, l-ar instaura o nouă armă (vezi doamne „curată"), o nouă rachetă care — nu vă speriați ! — n-are decît rază medie de acțiune (adică vreo cîteva mii de kilometri, acolo !), de cîte ori viața și munca pașnică a oamenilor planetei Pămînt sînt amenințate, nu pot să nu-mi aduc aminte de un vechi dicton laconic, dar plin de înțelepciune : „cînd vorbesc armele, muzele tac".

O bună parte a preocupărilor și muncii mele vizează tocmai instaurarea acelui ceas de taină cînd muzele pot fi auzite. Și orice încercare de de a le face să tacă, indiferent din partea cui ar veni, o simt ca pe tăișul unui pumnal care îmi caută inima. Nu pot admite că muzele trebuie reduse la tăcere. Ce s-ar alege atunci din lume ? Poate fi concepută ea, lumea, fără minunea numită Disneyland ? Fără un orologiu de aur din turnul Spasky, ale cărui bătăi măsoară veșnicia ? Fără turnul Eiffel, devenit simbol al geniului tehnic uman, fără catedrala Westminster, fără domul din Köln, ale cărui ogive gotice închid în ele semnul de taină al aspirației omului spre zenit, fără Voronet și fără coloana lui Brâncuși, fără atîtea și atîtea minuni zămislite de geniul creator al umanității? Nu ! O astfel de lume ar fi de neconceput. Și atunci, — la ce bun cursa dementă de acumulare a cît mai multor instrumente ale morții ?

O întrebare pe care milioane de oameni și-o pun cu îndreptățire, în intimitate, dar pe care au învățat și să o adreseze cu patetism factorilor de decizie politică. Totuși, măsurile concrete ale dezarmării au întîrziat. S-a ajuns la situația absurdă în care o țară sau alta, mai ales marile puteri, vorbind despre pace, continuau să se înarmeze. Cineva trebuia să rupă acest cerc vicios și să ofere lumii dovada concretă, menită să convingă de adevărul că rațiunea trebuie și poate să triumfe. Sînt mîndru că acest gest vine din partea României care, reducîndu-și armamentele, efectivele și cheltuielile militare în mod unilateral cu 5 la sută, oferă astfel lumii un exemplu ce va intra cu siguranță în istorie. Iar cînd o asemenea acțiune hotărîtă împotriva morții este întărită printr-un referendum cu girul unui popor întreg ale cărui crez și concepție de viață le sintetizează, nu se poate să n-o însoțești cu bătaia cea mai curată a inimii.

Și inima mea a vibrat cînd la recenta sesiune a Marii Adunări Naționale a răsunat vocea cea mai autorizată a României, vocea președintelui țării, atestînd vocația ei de pace, aspirația către o creație constructivă de durată, desfășurată cu inspirație, adică însoțită de cîntecul fără seamăn al muzelor. De o asemenea lume avem nevoie. Și vom făuri o asemenea lume, menită să se înscrie ca o pagină luminoasă în cartea istoriei fără început și fără sfîrșit a umanității.

Doru Moțoc

Bucuria păcii

Într-o dimineață, o dimineață frumoasă de vară, am văzut o fată tînără. Era toată numai zîmbet, numai liniște, se mișca pe coridoare, lucea ca un spiriduș, alerga dintr-un loc într-altul. Era ca-ntr-o sală de bal, dar ea lucra, străbătea coridoarele, ducea comenzi, făcea legături, telefona.

Și la un moment dat, întîlnidu-mă cu ea, o-ntreb.

— Cum te cheamă ?

Mi-a răspuns simplu, zîmbind ușor :

— Irina.

— Irina ? Știi ce-nseamnă Irina ! Irina-nseamnă pe grecește „pace". Știai asta ?

— Nu, nu știam.

Și-atunci m-am gîndit că atunci cînd trăiești în pace e ca atunci cînd ești tînăr și nu știi ce-nseamnă tinerețea. E ceva normal ! Ceva simplu.

Ceva de la sine.

Iar pacea e de fapt ca o fată tînără, frumoasă și harnică, trăind mereu prin zîmbet, prin mișcare armonioasă, printr-o liniște pe care-aș numi-o expresivă.

O liniște aducătoare de bucurii și adevăruri simple. O liniște în care se poate crea și spera, o liniște în care viața-și vede de făgașul ei normal, care este al delicateții, al zîmbetului, al tinereții de plantă, al ierbii verzi și al cerului albastru.

Pacea e cîmpul întins și plin de roade, e cerul senin și casa în care se-adună familia după o zi de muncă și de-nvățătură, e cîmpul fertil în care se-aude și cum cresc plantele și susurul rîului și cîntecul de pasăre-n zori și adierea de mieresme a vîntului de primăvară.

Pacea e-această ființă ca o fată tînără în care se-înfiripă timidă prima dragoste și se naște speranța primei întîlniri, într-un amurg generos în care soarele sculptează cu raze roșii și violete norii albaștri după o zi de alergătură.

Pacea e tinerețea și dragostea, pacea e viața.

Dumitru Dinulescu

„Marșul păcii" – tablou de Geta Memeze

Sens și durată

Revin după o lungă perioadă (nicio-dată nu am putut îndrăzni să cred sau să-mi imaginez fără tulburare că acel spațiu nu-mi aparține pe de-a-ntregul și definitiv) pe un timp parcă zgîlțîit din temelii de înalte cascade. Bubuie pămîntul de ploaie. Privesc prin fereastra autobuzului și, dintr-o dată, cu violență, îmi apare imaginea de odinioară a vechiului drum bătătorit de căruțe sau de bocancii navetiștilor, drumul hodorogit, cutreierat de haite de lupi...

Se spunea — demult, eram totuși, copil — că, într-o iarnă amară un om al satului ar fi rămas înghețit și adormit în nămeții arcuiți pe cîțiva kilometri. L-ar fi găsit după multe căutări, cu servieta în care-și ducea merindea la fabrică, dormind liniștit ca și cum nimic nu s-ar fi petrecut.

Ajung seara tîrziu. Totul îngropat în liniște. Doar fumurile, ca niște tulnice imense încercau să spargă apăsătoarea carapace a ploii.

...De la fereastră, dincolo de dealuri, începe ca o presimțire, pădurea. Din spatele casei urcă dealurile. Înspre răsărit, colina imensă presărată cu mesteceni noduroși, ciuntiți de zăpezi ori de fulgerele piezișe. În interior, nimic nou, sau aproape nimic : vechile manuale școlare, orînduite cu mare grijă pe rafturi de brad uscat.

Urc înspre colina de mesteceni. Priveliștea îmi apartine : silueta bisericii cu turlele înfipte de-a dreptul în cer, clădirea școlii, monumentul eroilor din centru sprijinind aripile unui vultur.

Deocamdată, amintirea este suverană.

Acesta nu este, desigur, singurul „fascicol" subiectiv care se poate abate asupra umbrei ce te privește cu o resemnare aproape ucigătoare.

Ar trebui să nu te lași ispitit de nostalgia suverană a primelor pagini scrise. Dacă ai fi plecat imediat la drum, cu siguranță șansa de a privi, prin ceața documentului, acel chip resemnat ar fi fost ca și inexistentă. Va trebui, cu cît mai repede cu atît mai bine, să înțelegi acest lucru. N-am avut nici cea mai înfimă intenție de a spune aminare. Nici resemnare. Ci, nostalgie „provocatoare", capabilă să-ți mențină unghiul de înțelegere în stare de luciditate activă. De altfel, *privirea* păstrată în materialitatea acelui ultim document vădește, aproape cu înfrigurare, o deloc comună dorință de a exista. Între ultimul drum și acesta de acum, evident, întrezărești, a lucrat timpul. Dar cum ? Îți amintești : ai cerut urgent să se mărească fotografic acea privire păstrată în acel — se pare — ultim document. Cu o grabă aproape posesivă și derutantă. Într-adevăr, timpul „lucrase" nemilos, imperturbabil, nu într-atît încît să nu-ți dai seama de o lege elementară : „emanciparea" vis-à-vis de *subiectul* pe care-l crezi că ți-ar aparține, în momentul în care devine fapt-scris, poate intra sub incidența credibilității (sau a incredibilului). Tu însuți, între timp, ai fost determinat să-ți reformulezi acele puține „ordini" în care credeai cu tenacitate și, poate, cu orgoliu. Imaginea mărită e aceeași dar conține o altă perspectivă. Mai firească. Mai umană...

— Și atunci, ce crezi ?

— Mai întîi, rîndurile scrise pînă în momentul în care ai început să „descifrezi" *privirea-mărită* a acelui document, deși orgolioase și solemne, incendiază tocmai prin răceala lor suverană. Ai mizat — dacă pot spune astfel — pe puterea de a o lua oricînd de la capăt, cu un surîs sfidător, aproape provocator de stăpîn pe el.

Nu cumva o dramă — pentru că îmi dau seama că despre asa ceva este vorba — individuală este capabilă să te trimită dintr-odată, cu violență, în arhipelagul unor întrebări zguduitoare peste care, pînă atunci, ai putut trece cu o nepermisă „detașare" ? Eu, bunăoară, ca lector, plec pe urmele *indicate* (ori numai sugerate) de primele două capitole ale acestei *Rezervații* și nu pot să nu intuiesc acel *ceva* care se ascunde în spatele (poate înăuntrul) descrierii cinematografice a spațiului în care ai copilărit și în spațiul în care, pînă nu demult, acea privire continua să aștepte. Să te aștepte, probabil. Se simte nostalgia celui ce nu vrea să spună decît ceea ce crede el că este nimerit. Și tot în pulsul detalii ale acelui spațiu se simte, prin omisiune, sensibilitatea atroce a acelei priviri (ce avea să rămînă întipărită pentru totdeauna în rama unui extrem de prețios document de familie) care, fără să fi voit vreodată să denigreze, n-a reușit, totuși, și altceva decît să-și ridice sieși oprelisti, în însingurare și liniște...

Există o mostenire a privirii după cum există o sansă a mostenirii. Dar ea singură, privirea-document, nu rezolvă si nu va rezolva niciodată enigmele unei existente care n-a avut vremea — sau șansa — să se rostească. Să continue, da ! De multe ori, în astfel de cazuri, singurătatea se cuibărește peste înțelesuri, irevocabil, ca o cumplită izbîndă.

Probabil că în ziua aceea a anului 1944 nu a nins deloc sau, dacă s-ar fi întîmplat așa, nu i-ar fi fost absolut nimănui de vreun folos. Resemnarea privirii nu poate în nici un fel spune mai multe. Dar trebuie să fie absolut adevărat că, nimănui, dar nimănui acea zi nu i-a fost indiferentă.

(Trebuie menționat că oamenii — puținii — dispuși să-și amintească despre ceva care nu are legătură directă cu întîmplări din „posteritatea" lor, modifică *voit* posteritatea unor sensuri *reale*, căzînd fie în extrema „înzorzonării" acestora, fie în aceea a unei greu explicabile „denigrări". Și-ntr-un caz și în altul funcționează acea atitudine care explică, de altfel, foarte exact, natura raporturilor lor cu ...subiectii în chestiune. În cazul de față, „imaginile" rămase în memoria unora, vis-à-vis de acel ianuarie 1944, sînt puțin credibile și tocmai de aceea, de prisos de comentat...).

Spuneam că acea zi nu putea trece neobservată pentru simplul motiv că, plecarea grăbită, determinată de rechemarea sub „marea flamură a oștirii", era, totuși, puțin obișnuită. Cu imaginea acelei zile înjumătățite avea să plece într-un război declanșat dintr-o întîmplare nenorocită și care, la scurtă vreme de la plecarea lui, avea să trimită, pe la case, doar umbrele — cele mai multe schilodite — ale fostilor bărbați. Nu este greu de precizat că atunci cînd puținii isi mai aduceau aminte de ziua acelui ianuarie, s-a întors — după ce fusese un trăgător de elită, Divizia 103 Vînători de munte — rămînînd pentru totdeauna, crispat într-o mare părere de rău. Decorațiile, parcă avuseseră darul să-i aureoleze definitiv un surîs mai trist decît cea mai mare tristete de pe pămînt. Avea să fie toată viata ingenuncheat de sentimentul unei irecuperabile pierderi...

— Și atunci, ce crezi ?

— „Orice poveste este povestea unei disparitii...". Fie că acceptăm ori nu verdictul acestei „severe propoziții", realitatea lui există. El (verdictul), de fapt, nu face decît să continue. Să obsedeze.

Da, să obsedeze. Și să doară. Ne-am născut la puțini ani de la stingerea celei de-a doua conflagrații mondiale (era să scriu „monstruozități" mondiale) dar durerea ni s-a transmis prin sîngele părinților noștri — cu o atroce tenacitate — iar ele, rănile fizice și morale ale bunilor noștri părinți au continuat și continuă să ne însîngereze sufletul. Pentru că rănile și însîngerarea lumii au intrat în fondul acela al privelistilor (negre) care nu se pot uita niciodată.

De o extraordinară robustete morală este această mare și pilduitoare lectie de istorie pe care poporul nostru o propune sieși, și, deopotrivă, lumii întregi : demersul profund realist, constructiv al președintelui țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, demonstrează încă o dată, cu o vigoare exemplară, nu numai vocația de pace a românilor, dar, totodată, demonstrează lumii că, în acest ceas de cumpănă al istoriei, vorbele — oricît de bune intentii ar îmbrăca ele — au nevoie de lumina faptelor concrete. Faptele, da, acestea dau sens și durată oricărui ideal. Or, năzuințele și sentimentele noastre, au nevoie de aerul binefăcător, înălțător al păcii. În numele ei, un popor demn propune lumii un model viabil, profund umanist, de manifestare autentică.

Viorel Sâmpetrean

Din rotundul hotarelor noastre

Urmare din pag. 1

ospeției. Acestea fiind, negreșit, semne ale iubirii lui pentru tihna păcii.

În epoca nouă iubirea lui a înflorit cum niciodată. Prea mîndrele lucrări ale sale nu pot fi lăsate primejdiei de a fi umbrite, — umbrite de nori neguroși, încărcați cu grindină atotpăgubitoare, sfîșiate de fulgere orbitoare, lărmuind pe cerul lumii. S-au găsit unii care n-au mai putut suferi albastrul și îl vor scăldat în violența roșului de sînge, apoi cufundat în negrul de veșnică noapte. Născocind mașini de război cu o putere ce întrece orice închipuire, „visînd" curcubee de explozii și fantaste culori de ciuperci nucleare. Înstăpînind teroarea asupra lumii întregi, amenințînd cu un pustiu imaginar, dar cîtă vreme rămas astfel ? Uitînd, iarăși, că mai sînt deșule și întinse pustiuri adevărate, că se mai moare aiurea de foame, că sănătatea apelor din atîtea locuri, s-a scurs demult, că...

Și iată, din rotundul hotarelor noastre, se înalță un glas ferm, un glas vorbindu-ne nouă, oamenilor de aici, oamenilor de pretutindeni. Un glas care nu arată doar starea la care a ajuns planeta, ci ne arată că vechea artă a războiului trebuie să fie uitată. E vremea, deci, a artei păcii. Spulberînd idei păguboase după care înarmarea, firește nucleară, ar fi o „garanție de apărare". Sumele fabuloase risipite pe aceste „garanții" ar acoperi multe din lipsurile și nevoile Pămîntului. Pretutindeni e nevoie de unelte, nu de arme. La urma urmelor, acestea nu s-ar putea transforma în primele ? Reluînd vechea idee, fierul de spadă să devină fier de plug ! Dar pentru asta e nevoie de lucrări adevărate, de fapte pilduitoare. România socialistă, prin glasul președintelui său, dă o asemenea pildă; hotărîrea de a trece la măsuri concrete și imediate de dezarmare se configurează, în plan mondial, într-un moment de importanță istorică.

Eroul păcii ne cere, azi, un răspuns. El nu poate fi decît un „DA!" Iată răspunsul nostru la referendumul din noiembrie. Răspuns firesc pentru un neam de ctitori. Vocația noastră de constructori ne îndreaptă spre lucrări ce vor sta la temelia păcii.

Oda față în față

Lume ne trebuie pace
sub toate aspectele ei
de la-nceputuri încoace
vreau să aud cum cade frunza din tei

Fiul meu cel mai mic rîde-ntruna
și își pune în plete petale
să îl mingii îmi tremură mîna
de emoții internaționale.

Plopii plîng azi pe umărul meu
dar să știți că istoria-i veche
pacea cîntă în cîntecul meu
fără moarte și fără pereche.

Ion Nicolescu

Către semeni

De sîntem o întîmplare
fericită între astre,
După cum ne este Terra
dincolo de orice mit,
Să nu fim din lăcomie
asasinii vieții noastre
Deșertîndu-ne Pămîntul
pe vecie pustiit.

N-ar mai fi pe lume floare
și nici cine s-o admire,
N-ar mai fi nici melodie
și nici vis și nici cuvînt.
Acest rai, care-i Pămîntul
unic în nemărginire,
Ar fi roi meteoritic
hăituit de cosmic vînt.

De aceea, stimați semeni,
dezbrăcați-vă de ură,
Dați, toți, zalele trufiei
unei triste amintiri
Și, sub cerul blînd al Păcii,
din iubirea cea mai pură,
În grădina planetară
sădiți veșnice-nfrățiri !

Constantin Atomii

Dor

în fiecare copac e un dor
în fiecare pasăre e un dor
în fiecare om e un dor
în fiecare prunc e un dor
în inima mea și a florilor e un dor
dorul mare de pace
se privesc oamenii acum
mai mult ca oricînd
se întîlnesc în stația de autobuz
compostează același bilet
lucrează la același cuptor de rumenit pîine
dar pe toți îi frămîntă același gînd
gîndul de dezarmare rapidă...

Poem

la ce m-am născut
viața mi-e amenințată de război
de la sud la nord
de la vest la est
universul e plin de armament

cei mari nu vor să audă
amenințînd insistent cu moarte pămîntul
și păsările au nevoie de cer albastru
și oamenii au nevoie de soare
nu de bombe și rachete distrugătoare...

Ion Machidon

Însemn de pace

Însemn de pace, patria mea,
dintotdeauna română !
Pentru gloria ctitoriilor tale,
prin care ești și vei fi,
peste veacuri,
stăpînă.

Însemn de pace, cetate de dor
și de faptă cinstită !
Pentru temeliile neamului tău suveran,
în care nu va mai fi
nici o Ană
zidită.

Însemn de pace, vatră eternă
cu flăcări de viață nestinse !
Pentru căldura brațelor, împrumutată oțelului,
prin care au fost
și vor fi
neînvinse.

Însemn de pace, pămînt al iubirilor
și al jertfei supreme !
Pentru fructul de aur al tău
pe care să-l știe lumea aici, doar aici
și în oricare
vreme.

Însemn de pace, izvor de lumină,
de cîntec și de tărie !
Pentru ca bolta senină în care se scaldă
Carpații
și fruntea ta înstelată
să poarte ecoul din singura odă
de bucurie.

Adrian Mierlușcă

Cîntec

Pasăre a păcii, cu gene de soare,
Pasăre blîndă cu gene de gînd –
Tu care simți că timpul nu moare,
Tu care-auzi pruncii lumii visînd !

Pasăre albă, cu viață, sfințită,
Timp ginditor de țărînă dibace –
Zboară în lume, chiar de ești obosită
Și cîntă-mi mesajul de pace.

Nicolae Sinești

NOUA GEOGRAFIE LITERARĂ

Puţini cititori, luînd în mînă o ediţie din clasici, ştiu cîtă muncă şi cîtă dăruire presupune o astfel de carte. Munca îngrijitorilor de ediţii este o muncă anonimă, dar ea asigură circulaţia valorilor literare, constituind girul autenticităţii şi coretitudinii textelor, oferind totodată un instrument de lucru indispensabil. Pregătirea unei ediţii presupune nu numai simpla muncă de transcriere a textului, ci una de atitudine complexă faţă de el, pentru a-l pune în rama cea mai potrivită. O ediţie cum este cea realizată de Liviu Onu pentru traducerea lui Herodot, cea datorată lui N. A. Ursu pentru Dosoftei ori Dan Sluşanschi pentru Dimitrie Cantemir constituie adevărate evenimente culturale. Dar numărul ediţiilor remarcabile, în ciuda dificultăţilor de tot felul pe care le întîmpină îngrijitorii lor, este destul de mare şi ele au modificat uneori optica asupra literaturii noastre. Nu uităm a pomeni aici continuarea ediţiei de Opere Eminescu, Opere Slavici, Opere Rebreanu, ca şi atîtea altele pe care le-am comentat la vremea lor.

Anonimă şi aproape eroică munca îngrijitorilor de ediţii merită toată stima şi gratitudinea cititorului. Ea nu trebuie confundată cu acele întreprinderi în care ediţia e rezultatul simplei munci de dactilografiere, fără perspectiva contextului.

Cît de tînăr poate fi un editor? Desigur, principial vîrsta nu e un obstacol în calea întocmirii de ediţii. Dar practica ne arată că tinereţea editorului nu e tot una cu tinereţea poetului. Îngrijirea de ediţii cere nu numai osîrdia cenobitului ci şi o experienţă cărturărească care se obţine în timp. Este cu atît mai îmbucurătoare, în ciuda dificultăţilor reale ale profesiei de editor de texte, prezenţa în rîndul vechilor editori, a unora mai tineri care şi-au asumat, cu toată responsabilitatea, sarcini grele. În pagina de faţă prezentăm cîteva asemenea acţiuni ale mai tinerilor alcătuitori de ediţii.

O reconsiderare literară

Nu avem încă acel tip de cercetare teoretică (interdisciplinară şi exhaustivă) care, în relaţie cu examenul metodologic aplicat, defineşte şi statuează acest mare act de cultură care este al **ediţiei critice.** Intră aici, evident, alături de competenţe de istorie literară şi filologie, elemente de sociologie literară şi comparatistică şi, nu în ultimul rînd, acel spirit de fineţe al interpretării critice. Căci o ediţie de acest fel nu e o simplă transcriere bibliografică, însumatoare şi ireievantă în latura colaţionării/confruntării de texte. Ne lipseşte, aşadar, deocamdată, nu metodologia alcătuirii „ediţiilor critice", care nu este una standard (şabloanele nu funcţionează normal decît în măsura în care îşi justifică unicitatea !), ci acel tip de cercetare mai generală, cu secţiuni şi capitole distinct-clasificatoare, urmărind fenomenul ca atare în perspectiva diacronică a tipologiilor existente, dar şi în sincronia evidenţelor culturale. Se înţelege că rostul unei atari elaboraţii ştiinţifice ar fi acela al statuării unor principii metodologice, de aplicaţie şi anvergură dialectică, nu de incorsetante,

reducţioniste şi restrictive norme de procedură (ce-ar încuraja diletantismul filologic, de atitea ori lucrativ, sîrguincios, proliferant). Cu atît mai mult cu cît asemenea act de cultură a devenit deja o adevărată „instituţie" a restituirii valorilor culturale, în ideea generoasă a unor mai drepte valorificări. Valoarea (care nu este un concept de imuabilitate estetică decît în integrala concepţiilor/prejudecăţilor estetizante) e partea cea mai reprezentativă a operei, adică cea mai viabilă, — viabilitate exprimată în timp, dar mai ales într-o relaţie de contingenţă cu timpul, nu atît în spiritul unor „mutaţii" relativizante, cît al unor redimensionări funcţional-valorice. Chestiunea ţine şi de o sociologie a esteticului şi ea exprimă relaţia operei cu timpul, funcţionalitatea ori disfuncţionalitatea ei valorică într-o ecuaţie complicată, cu multe variabile pre- sau imprevizibile...

Vrem, adică, să spunem că recenta **ediţie Cezar Petrescu*),** inaugurată la „Minerva" de Mihail Dascal, şi-ar ocupa, într-o asemenea lucrare, un loc de frunte, servind ca **model funcţional** de ediţie critică, invitînd în acest fel, la o reexaminare a valorificărilor critice etalon, la o nouă meditaţie critică. Dar asemenea filologică acribie, angajat-faraonica, asemenea interpretări exhaustive trebuie să poarte însemne şi perspectivă demne de efortul încorporat aici, căci, o prefaţă ca a lui Al. Piru, dorindu-se „studiu introductiv", nu e demnă de titlul ales **(Cezar Petrescu, azi)** şi nu face cinste ediţiei, cită vreme se menţine pe linia tradiţională a receptării critice, de o deferenţă estorcată de vibraţia receptării moderne, de actualitate. Nu e vorba numai de lipsa „organului", aşadar, dar şi de o lejeră şi suficientă conformitate critică, ce duc, inevitabil, la un simulacru de studiu introductiv. În aceeaşi notă ne exprimăm mirarea faţă de unele observaţii nelalocul lor (ne surprinde, bunăoară, Z. Ornea, într-o „cronică" din „România literară", cînd constată indignat că, pe cînd o nuvelă numără numai 36 pagini de text, aparatul critic se întinde pe 58 de pagini... Pagini revelatoare tot de atîtea ori, bineînţeles !) Iată felul în care este apreciată devoţiunea acribioasă esenţialmente definitorie pentru o ediţie critică. Întreprinderea lui M. Dascal vine, aşadar, să corecteze o optică suficientă uneori în elaborarea de „ediţii critice". A vedea în aparatul critic extins, care se vrea, deci, exhaustiv, al unei ediţii critice, ceva împovărător şi insignifiant este o prejudecată, ba mai mult, o suficienţă dobîndită, şi în acest spirit comod astfel de „observaţii" critice degenerează în diletantism. Opera lui Cezar Petrescu comportă numeroase variante la aproape fiecare creaţie şi a le înregistra e o necesitate ; disproporţia acuzată nu e între textul propriu-zis şi note ci, mai ales, între textul „ne varietur" şi variantele lui. Chiar la o repede ochire, o estimare cantitativă proporţională este lămuritoare pentru asiduitatea şi sîrguinţa devoţională a demersului filologic din aparatul critic. Astfel, din totalul de 1 046 pagini cîte are ediţia, 593 de pagini sînt rezervate **notelor, comentariilor, variantelor** şi doar 452 textelor de bază. Nu e aici vreo acribioasă pedanterie de filolog rătăcit, ci un travaliu impresionant şi corect, ce dezvăluie intuiţii ale laboratorului de creaţie cezarpetrescian, preocuparea scriitorului pentru expresivitate stilistică, obsesia creaţiei perfecte...

Dincolo de porozitatea polemică pe care ar putea-o căpăta observaţiile de mai sus, şi din care nu vrem să facem un obiect aici, neservind cu nimic spiritul intervenţiei noastre, remarcăm, totuşi, că ediţia lui Mihail Dascal a fost primită cu binemeritată admiraţie şi preţuire...

Observînd, pe bună dreptate, că, valoric, Cezar Petrescu „subzistă în contemporaneitate într-o oarecare penumbră a istoriei literare" şi că „aproximativ jumătate din creaţia sa romanescă este lipsită de circulaţie", Mihail Dascal îşi propune să-l restituie pe autorul **Întunecării** unui merituos circuit al actualităţii, printr-o binevenită şi necesară „atitudine valorizătoare". Ediţia va fi structurată în şase largi compartimente „corespunzătoare speciilor cultivate cu prevalare de autor" şi reproduce după principiul cronologic : proza scurtă, (schiţă, povestire, nuvelă), romanele, textele dramatice, literatura pentru copii, publicistica (dar şi eseistica, interviurile), corespondenţa. Seria se va închcia cu o necesară bibliografie critică, ce va alcătui substanţa unui volum complementar. Fiecare compartiment va fi prevăzut, în afară de indispensabila notă a ediţiei, de un „complex corpus de comentarii critice şi filologice". Textul este şi va fi şi în continuare transcris conform normelor ortografice în vigoare, într-un respect vădit faţă de „particularităţile de limbă ale scriitorului" (decurgînd din obîrşia sa moldoveană) şi de „anumite forme cu certă intenţionalitate stilistică în cadrul discursului narativ".

Volumul inaugural adună numai **Scrisorile unui răzeş** (1922) şi **Drumul cu plopi** (1924), urmînd ca un al doilea să cuprindă „Omul din vis", „Aranca, ştima lacurilor" şi o amplă „Addenda", care ar reproduce, alături de inedite şi scrieri „uitate", cărţile neincluse de autor în cuprinsul ediţiei definitive tipărită la Editura „Cugetarea" — Georgescu-Delafras între anii 1941—1947 (ediţie, de fapt, aleasă ca text de bază, nemairespectindu-se aici cronologia princepsurilor). Este, de fapt, un deziderat major al experienţei textologice acela de a lua ca text de bază ultima variantă, revăzută şi îmbunătăţită, mai ales că ea a fost şi cea intenţionată de autor, însă, avînd în vedere că „varianta senectuţii" suferă uneori de circumstanţialitate într-un moment cultural de „fervoare tezistă" (cazul lui Mihai Ralea), lucrurile se complică, iar editorul nostru ignoră, aici, uzanţa. „Deprecierea artistică" s-ar face zice M. Dascal, la nivel **livresc,** dar şi datorită unui **retorism** strident, jurnalier : „Prin ultimele sale intervenţii, prozatorul sparge unitatea stilistică a variantelor precedente, degradîndu-le echilibrul epic". În acelaşi spirit se va face selecţia textuală şi în celelalte volume.

Peste tot editorul urmăreşte evoluţia limbajului artistic cezarpetrescian spre claritate şi semnificaţie distinctivă. Sînt relevate, la tot pasul, „asperităţile stilistice", „remedierile operate" în perspectiva ediţiei definitive „care sporesc vizibil mobilitatea şi supleţea frazei", dar şi proliferările justificate ori nu ale textelor, „corsetul dialectal" al unora, înlăturat prin reeditări, avatarurile onomasticii, distanţarea de lirismul manierist al schiţei şi povestirii sămănătoriste... Sînt aici observaţii critice pertinente privind resorturile intime ale genezei, dar şi sinuoasa „biografie" anteeditorială, avatarurile publicistice... Cu toate că îşi propune să redea **simpatetic** „tectonica acestei panorame epice", atitudinea interpretativă e una obiectivă. Mitind pentru un Cezar Petrescu pus în lumina unei mai drepte reconsiderări literare, Mihai Dascal detestă atît supralicitarea valorică, dar şi minimalizarea tendenţioasă, rutinardă, incriminînd, la un moment dat, nu numai o anumită „fervoare megalomană" manifestată de autorul **Cronicii...,** dar şi „deprecierea artistică" într-un moment cultural de tezist fervoare, cînd autorul intenţiona să-şi rescrie opera, neputîndu-se sustrage, din păcate, nefastelor maladii ale dogmatismului...

Dacă am avea de făcut o observaţie, în totul preferenţială (care n-ar contraveni uzanţei, de

Desene de Mihaela Negru

vreme ce competenţa şi-a spus cuvîntul în modelul de ediţie care a început), aceea ar fi cea privind „studiul introductiv", pe care l-am dori semnat, la volumele ce vin, chiar de Mihail Dascal, comentînd mai din interior fenomenul şi punîndu-i acel sens de justă şi îndreptăţită actualitate/modernitate, în spiritul căreia, se înţelege, a demarat exemplara ediţie.

Z. Cârlugea

*) **Cezar Petrescu, „Opere", vol. I (ediţie îngrijită de Mihail Dascal), Ed. „Minerva", 1985.**

Studiul hemografiei

La Nichita Stănescu, în urma unei extraordinare purificări a stărilor, a emoţiilor, cuvintele nu sînt numai simţite ci chiar văzute, obiectualizate în sensul cel mai strict cu putinţă : „Scăpată din opacitatea materiei — scrie Alexandru Condeescu în prefaţa-studiu la „Ordinea cuvintelor" (versuri — 1957—1983, vol. I—II, Editura „Cartea Românească", 1985) — limba îşi arată structurile eterice. Pînă la el auzite, pipăite, gustate, mirosite, cuvintele limbajului poetic sînt deodată văzute: „...transparent se lasă străbătut, adîncit în străfunduri miraculoase, prin care frumoase cuvinte, ca nişte peşti de platină, dau elegant din coadă".

Vederea cuvintelor e însă primejdioasă, ca a elfilor. Plăsmuirile lor neschimbătoare şi strălucitoare în lumina structurii clasice îl atrag pe temerar spre zonele necercetate ale celeilalte emisfere poetice, unde pîndesc energiile obscure, dionisiace, ale Logosului: „Tu, atît apuc să strig, tu / şi cuvîntul începe să se vadă / încet, încet, cum se vede lăsarea de noapte, / cuvînt din două litere : tu".

Excelentă în toate privinţele (minus, spun recenzenţii editorului, culoarea maronie a coperţii, amănunt de fineţe polemică trecut prin grila unei inventivităţi critice de o valoare fals euristică) ediţia Nichita Stănescu — Alexandru Condeescu din opera de peste 25 de ani a lui Nichita Stănescu cuprinde, aşa cum se arată în „Nota asupra ediţiei" de la p. 328, vol. II, versurile ediţiei definitive a operelor antume (ediţia cuprinde şi 13 poezii postume între care două dintre acestea, „Tragică durere" şi „Să ningă peste noi", scrise pe 9, respectiv, pe 10.XII.1983, fiind, pare-se, ultimele creaţii lirice ale marelui poet. Includerea acestor 13 poezii într-o ediţie a operelor antume a provocat o reacţie exagerată din partea unor recenzenţi ce au găsit în această modalitate — impusă în mod mai mult decît evident de cursul tragic al evenimentelor — un punct nevralgic al meritelor incontestabile ale îngrijitorului ediţiei, Alexandru Condeescu, ce va fi ştiut însă să distingă, la vremea respectivă, cauza de efect n.n. A.D.) ale lui Nichita Stănescu, poezie şi proză, ediţie realizată de poet împreună cu criticul Alexandru Condeescu în anul 1983.

Pentru definirea mai clară a raporturilor autor-editor ce a stat la baza alcătuirii acestei ediţii, cităm din scurtul cuvînt înainte al lui Nichita Stănescu, următoarele cîteva rînduri, fundamentale pentru înţelegerea reală a acestor raporturi : **„În consonanţă cu tînărul meu prieten, criticul Alexandru Condeescu, am făcut o revizuire a celor publicate pe parcursul a peste 25 de ani lăsînd numai lucrurile care s-au salvat conjuncturii intime sau exterioare. Ediţia nu are pretenţia de a fi definitivă, ci numai năzuinţa.** (Deşi clară, fără dubii, această ultimă frază a dat naştere unor controverse de interpretare dintre cele mai ciudate şi mai inexplicabile, controverse asupra cărora nu insistăm acum. Oricum, recenzenţii, utilizînd într-o ceasta curbe neregulate de umbre şi lumini, de plieri şi replieri strategice, au reuşit să creeze, în defavoarea forţată a editorului, o anumită atmosferă de destrămare a conţinutului frazei, în scopul probabil al transformării acestela dintr-un punct de plecare într-unul de sosire, adică dinspre absolut spre amănunt şi nu invers). **„Oricum, ofer Titanicului acest iceberg, realului aceste cuvinte".**

Strict informativ, cele două volume ale antologiei „Ordinea cuvintelor" (deocamdată numai poezie, cel de-al treilea volum, de proză, urmînd să apară separat) includ o selecţie şi uneori o restructurare a poemelor din SENSUL IUBIRII, O VIZIUNE A SENTIMENTELOR, DREPTUL LA TIMP, OBIECTE COSMICE (ALFA), OUL ŞI SFERA, ROŞU VERTICAL, LAUS PTOLEMAEI, NECUVINTELE, UN PĂMÎNT NUMIT ROMÂNIA, ÎN DULCELE STIL CLASIC, BELGRADUL ÎN CINCI PRIETENI, MĂREŢIA FRIGULUI, EPICA MAGNA, OPERELE IMPERFECTE, NODURI ŞI SEMNE, precum şi un ciclu netipărit pînă acum în volum, OPERE IMPERSONALE, ales din poeziile publicate în ultimii ani în periodicele româneşti şi iugoslave. La finele celui de-al doilea volum al ediţiei se află şi un „Tabel alfabetic al poeziilor (după primul vers şi după titlu)" ce dovedeşte încă o dată neobişnuita acribie, seriozitatea desăvîrşită a muncii tînărului editor Alexandru Condeescu.

Impactul cu o operă de o asemenea amploare ca aceea a lui Nichita Stănescu este totdeauna cu totul ieşit din comun. Conţinutul extrem de divers, temperatura atît de înaltă a creaţiei marelui poet, peisajul psihologic extraordinar în care evoluează omul, la Nichita Stănescu impun, cu un fel de violenţă chiar, o abordare de tip energetic în care, da capo al fine, este necesară menţinerea printre rînduri a mizei magice spaţiale a fiecărui vers. Schimbări greu de înţeles şi încă şi mai greu de controlat există în interiorul fiecărui cuvînt al lui Nichita Stănescu, cuvîntul măcinînd mereu şi lăsîndu-se însuşi măcinat de viaţa cuprinsă şi necuprinsă, perspectiva asupra existenţei fiind una atemporală dar în acelaşi timp dinamică şi obiectivă, cu o foarte totalizatoare viziune de gen holografic. Ideea are aici o formă spaţială ce, indiferent de dispoziţia sufletească de moment, învăluie lectorul cu un flux constant cerebral, învăluirea fiind una de continuă ofensivă, dincolo de destin. „Se ia o bucată de piatră, / se cioplește cu o daltă de sînge, / se lustruieşte cu ochiul lui Homer, / se răzuieste cu raze / pînă cubul iese perfect. / După aceea se sărută de nenumărate ori cubul / cu gura ta, cu gura altora / şi mai ales cu gura infantei. / După aceea se ia un ciocan / şi brusc se fărîmă un colţ de-al cubului / Toţi, dar absolut toţi zicevor : / — Ce cub perfect ar fi fost acesta / de n-ar fi avut un colţ sfărîmat !" „Lecţia despre cub").

Puterea de a încerca tu însuţi să exersezi cu acest flux este una de încercare de esenţă, exersarea în sine avînd darul extraordinar de a te dilua în el însuşi, în acest flux care nu se mai lasă analizat şi cunoscut, ci **te analizează.** Schimbarea este radicală, euforia unui vers în aparenţă obişnuit introducîndu-te în ambianţa unei noţiuni pe care, curios, o simţi în tine, în afara ta şi în afara timpului. Versul lui Nichita Stănescu te transformă din interpret în interpretat, este un fel de refracţie a unui răspuns dat vieţii : **„A venit îngerul şi mi-a zis : de atîta amar de vreme te veghez ca să ajungi om de ştiinţă şi tu pînă acum n-ai inventat nimic ! Cum să nu, am inventat ; numai că ştiinţa pe care am creat-o eu este atît de subtilă încît uneori se confundă cu firescul. Ea se numeşte hemografia, adică scrierea cu tine însuţi".**

Şi abia de aici înainte, odată cu „Ordinea cuvintelor", operă cu nebănuit destin testamentar, poate fi început studiul hemografiei, adică a scrierii cu tine însuţi, adică a unui pas fundamental în înţelegerea logicii marii poezii.

Adrian Dafir

Nichita Stănescu: „Ordinea cuvintelor", versuri, (1957—1983), vol I—II. Cuvînt înainte de Nichita Stănescu, Prefaţă, cronologie şi ediţie îngrijită de Alexandru Condeescu, cu acordul autorului, Editura „Cartea Românească", 1985.

Unghiul exegezei

Apariţia **Logicii generale** de Immanuel Kant în traducere românească poate fi socotită ca un important eveniment în contextul culturii noastre actuale. De altfel, traducătorul ei, Al. Surdu, este un cunoscut cercetător şi laborios editor de texte logice, filozofice din tezaurul român şi universal al celor două discipline : Mihai Eminescu, **Lecturi kantiene** (în colaborare cu C. Noica), Titu Maiorescu, **Prelegeri de filozofie** (în colaborare cu Gr. Traian Pop), Atanase Joja, **Istoria gîndirii antice** în colaborare cu C. Noica), Ştefan Odobleja, **Introducere în logica rezonanţei.** În plus, Al. Surdu tălmăceşte celebrul **Tractatus logico-philosophicus** al lui Witgenstein, apoi tot din Kant, **Critica facultăţii de judecare** (în colab. cu V. D. Zamfirescu), Karl Popper, **Logica cercetării** (împreună cu M. Florita şi E. Tivig). Nu am pomenit aici opera originală a lui Al. Surdu, precum **Logică clasică şi logică matematică, Neointuiţionismul** ş.a.

Revenind la **Logica generală** (1985), trebuie spus că ea reprezintă un moment din biografia kantiană, căruia traducătorul şi exegetul român îi acordă o semnificaţie specială. Ea informează asupra modului în care se preda logica în Europa, înainte de Kant şi chiar de către Kant însuşi, pe cînd nu era criticistul consacrat de istoria filozofiei. În această lucrare se reflectă, apoi, un drum, o devenire a gîndirii lui Kant, de la vechea logică la logica transcendentală.

Dar, mai întîi, ce reprezintă **Logica generală ?** Este o variantă a cursului său de logică, citit timp de peste 30 de ani, conformat schemelor fixate în programele de învăţămînt ale vremii, acestea concretizate în cîteva volume între care unul aparţinînd filozofului G. F. Meier, pe care Kant îl urmează îndeaproape. (Alte amănunte istorice în prefaţa lui Al. Surdu). În aceeaşi perioadă, Kant elabora şi chiar publica (în 1781) **Critica raţiunii pure** unde logica va apare într-o interpretare total nouă faţă de cea clasică. Mulţi cercetători operează o distincţie netă între cursul de **Logică generală** şi **Critica raţiunii pure** (de pildă W. Kinkel, M. Steckelmacher, A. Dumitriu subordonează, ca importanţă, logica generală logicii transcendentale). **Cursul** n-ar reprezenta decît o etapă tradiţională din activitatea lui Kant, adică etapa nekantiană, sau precriticistă, prelungită în virtutea inerţiilor didactice. Al. Surdu consideră (poate exagerînd invers) că aceste lucrări fac un corp comun. Mai întîi, pentru că însuşi manualul lui Meier (reprodus, în mare, cu fidelitate) prezenta unele inovaţii terminologice şi interpretative : la Meier apar termenii de „teorie a raţiunii" şi „critică a raţiunii", consacraţi apoi de criticism. Tot Meier vorbeşte despre „perfecţiunea logică" şi „perfecţiunea estetică", sub influenţa lui Baumgarten care disocia între cele două moduri de cunoaştere, cel logic şi cel estetic, acesta (cunoaştere prin simţuri) fiind considerat inferior. Kant va adopta aceşti termeni sub forma **Esteticii transcendentale** şi a **Logicii transcendentale.** În fine, Kant însuşi afirmase că originea criticismului său din faza de maturitate se află în logica lui Meier.

Evident este, însă, că în structura **Logicii generale,** apar, din loc în loc, unele corpuri străine modului de gîndire tradiţional, pe care cercetătorii le-au depistat prin studii comparatiste, iar Al. Surdu, la rîndul său, le reliefează pentru cititorul român. Astfel, introducerea şi notele sale devin un mijloc de adevărată iniţiere a lectorului nostru în laboratorul ideilor kantiene. Pentru Al. Surdu, **Logica generală** relevă un statut de interregn, prin care se trece de la logica veche la cea modernă, aceasta începînd cu **Criticele** lui Kant, din care se vor inspira în elaborarea concepţiei lor, un Hegel pentru logica dialectică, dar şi creatorii de mai tîrziu ai sistemelor moderne, de logică matematică, intuiţionistă, pozitivistă etc.

Într-adevăr, din loc în loc, apar în **Curs** termeni şi expresii inedite în logica tradiţională. La capitolul **Intuiţii şi noţiuni. Perfecţiunea estetică şi logică a cunoaşterii,** vom întîlni propoziţii ca următoarele : „Perfecţiunea estetică constă în concordanţa cunoaşterii cu subiectul şi se bazează pe sensibilitatea particulară a omului. Prin urmare, perfecţiunea estetică nu are nici o lege obiectivă şi universal valabilă în raport cu care să poată fi apreciată **a priori** printr-un mod universal valabil pentru orice fiinţă gînditoare în genere". Imediat însă, revine cu o afirmaţie oarecum contrară, care anunţă ideile din **Estetica transcendentală :** „Întrucît există totuşi şi legi generale ale sensibilităţii care, deşi nu sînt obiective pentru orice fiinţă gînditoare în genere, ci subiective, avînd valabilitate pentru întreaga omenire, poate fi concepută şi o perfecţiune estetică ce conţine temeiul unei satisfacţii subiective generale. Aceasta este **frumuseţea,** ceea ce place simţurilor în **intuiţie şi fiindcă legile intuiţiei sînt legi generale ale sensibilităţii,** ea poate constitui obiectul unei satisfacţii generale". Se exprimă aici un gînd, din care vor izvori atît teoria frumosului estetic (din **Critica judecăţii**) cît şi **formele a priori** ale sensibilităţii, universale, anterioare senzaţiei, din **Critica raţiunii pure.**

Traducerea **Logicii generale** kantiene constituie, de asemenea, un prilej pentru o discuţie mai generală asupra domeniului logic, practicat şi studiat, azi, numai de specialişti. Multă vreme, (vreo două mii de ani) cît a dominat **logica perennis,** adică **Organonul** aristotelic, logica a fost considerată **ştiinţa ştiinţelor,** instrumentul unei juste gîndiri, indispensabil oricărei ştiinţe particulare. În această accepţie ar fi şi azi recomandabilă cercetătorilor din diverse domenii, inclusiv din disciplinele umaniste, care s-au autonomizat şi diversificat metodologic, în chip excesiv, cu riscul îndepărtării de principiile universale ale cunoaşterii adevărului. O asemenea recomandare devine însă inutilă, cînd observăm că, în evoluţia sa modernă, logica însăşi şi-a pierdut unicitatea, transformîndu-se într-o multitudine de logici, cu aplicaţii parţiale : logica dialectică, logica matematică, logica intuiţionistă, pozitivistă, logicile polivalente etc. Li se adaugă logicile valorilor, ale praxisului, în care adevărul universal e înlocuit cu un adevăr funcţional, determinat de acţiunea valorilor morale, sociale etc. Există, printre logicieni, tendinţa de a concentra toate cuceririle cercetărilor moderne în direcţia elaborării unei noi ştiinţe universale a gîndirii şi adevărului. Într-un acelaşi scop se înscriu şi lucrările lui Al. Surdu, editorul în româneşte al acestei prime logici kantiene. A debutat, cum se ştie, cu o carte despre **Logica clasică şi logica matematică** (1971) unde examinează comparativ două ipostaze fundamentale ale logicii în dezvoltarea ei istorică. Este de menţionat faptul că în finalul acestei lucrări, Al. Surdu enunţă un proiect ambiţios : necesitatea construirii unei logici dialectice, cu caracter sintetic, în care să fie eliminate contradicţiile dintre cele două tipuri de logică invocate în titlu. Un studiu ulterior, **Noţiunea clasică şi conceptul hegelian (Probleme de logică, VII, 1977)** dovedeşte, pentru un timp, continuitatea preocupărilor sale în acest sens. Ulterior însă, temele sale se diversifică, de la logica intuiţionistă (căreia îi consacră două cărţi : **Neointuiţionismul,** 1977 ; **Elemente de logică intuiţionistă,** 1976) la logica rezonanţei a lui Şt. Odobleja pe care îl şi editează **(Introducere în logica rezonanţei,** Craiova, 1984). Nu trebuie să vedem aici o disipare a energiilor sale (de altfel fructificate în volumele amintite, profitabile şi pentru publicul cititor) sau o îndepărtare de proiectul iniţial. Frecventarea diferitelor ipostaze ale logicii moderne nu echivalează cu o relaxare, cu ieşirea dintr-un plan mai tensionat : aflarea constantelor care le poate apropia şi unifica. Astfel în lucrarea de debut, înregistrînd diferenţele dintre logica clasică şi cea simbolică, totodată caută şi consonanţele, elementele comune. Într-un studiu **(Symbolic interpretation of the first chapters of Aristotele's categoriae, Probleme de logică,** V, 1973) depistează elemente de notaţie logico-matematică în opera lui Aristotel. Altundeva **(Logistic, formalist and intuitionist problem in Greek philosophy, Probleme de logică,** VI, 1974) descoperă în gîndirea elină temele fundamentale ale logicilor moderne. Contra celor care numesc drept necreatoare logica tradiţională (Kant era unul dintre ei, Odobleja altul) scrie studiul **Valenţe creative ale argumentării silogistice** („Revista de psihologie", nr. 1, 1981). Unele dintre articolele publicate în ultimii ani ne avertizează că Al. Surdu revine, treptat, la imperativul formulat în prima sa lucrare. Într-unul din acestea lansează ideea unei logici cu cinci termeni (pentada) în care se reinfiripă ideea unei cuprinzătoare sinteze logice.

Aşadar, activitatea sa atît de bogată, utilă, prin cercetarea extensivă a tuturor sistemelor de logică, ar putea contribui, printr-un demers, acum intensiv, la efortul, mai general, spre realizarea, regăsirea sau recrearea (pe baze noi) a principiilor unei logici fundamentale, a unei noi **scientia scientiarum,** mult aşteptată azi, într-un moment de criză ce domină de mai multă vreme totalitatea disciplinelor, atît pozitive cît şi umaniste.

Marian Vasile

Coerenţa selecţiei

Om al proiectelor ambiţioase, S. Mehedinţi e angajat în cultura noastră cu preocupări şi merite ce rămîn încă a-i fi descoperite şi, de ce nu, recunoscute. După o lungă tăcere editorială — din 1967, cînd volumul **Opere alese** oferea o selecţie din scrierile sale geografice —, sub titlul **Civilizaţie şi cultură** (Junimea, 1986) sînt reunite o serie de texte reprezentative şi actuale prin modul în care interpretează înrădăcinările omeneşti ale culturii. Este vorba de pătrunzătorul discurs de recepţie la Academia Română **(Caracterizarea etnografică a unui popor prin muncă şi uneltele sale** — 1920), de prima reeditare integrală a studiului **Coordonate etnografice** (1930), precum şi de o serie de alte fragmente şi introduceri menite a evidenţia valenţele etnopedagogice ale ideilor sale. Calitatea ştiinţifică a volumului — deci selecţia propriu-zisă, prefaţa competentă şi notele explicative precise — se datorează tînărului cercetător Gheorghiţă Geană, care ne-a obişnuit de mai mulţi ani cu studii sobre şi aşezate pe teme de etnologie şi antropologie culturală. El aparţine acelei generaţii de mijloc care încearcă să reactiveze anumite segmente de memorie culturală aflate sub zodia uitării premature şi nedrepte. Semnificativă în acest sens este iniţiativa editorială, pe care o dorim doar un început, faţă de opera lui S. Mehedinţi. Chiar în paginaţia sumară a colecţiei **Humanitas,** Gheorghiţă Geană reuşeşte o imagine coerentă şi cuprinzătoare asupra gîndirilor acestui savant care, în prelungirea strictei specializări şi tocmai pentru a o situa în deschideri umaniste de mai largă respiraţie, meditează despre originile şi structurile constitutive ale umanului.

De fapt, Mehedinţi ajunge la om într-un mod cît se poate de firesc : nu-şi abordează teritoriul de performanţă ştiinţifică — respectiv geografia — după moda convenţiilor închizătoare de orizonturi intelectuale. Există un mod de a pune problemele în ştiinţă care nu înlătură ci, dimpotrivă, deschide calea spre om şi filosofare. Stilul nerestrictiv minuit de S. Mehedinţi face ca o operă de talia **Terrei** (1930) să se ceară încadrată de proiecte cu rosturi umaniste şi finalităţi pedagogice, din care menţiuni aparte merită neterminatul **Ethnos** şi intenţia de a scrie o istorie a românilor din perspectivă etnologico-antropologică. S. Mesedinţi urmăreşte mereu o îmblînzire a ţintelor şi obiectivităţii ştiinţei, descoperindu-i tîlcuri valorico-afective şi umanizatoare, fără ca prin aceasta rigoarea explicativă să fie ameninţată în vreun fel. Astfel, analizînd ordinea impusă de lanţul cauzalităţii naturale — respectiv, cele patru învelişuri ale Terrei : atmosfera, hidrosfera, litosfera şi biosfera —, se impune ca de la sine constatarea unui ireductibil al universului uman : valorile. Acest nou strat al existenţei, distinct înăuntrul biosferei, urmează a fi studiat de etnografie, întrucît existenţa concretă a speciei umane e reductibilă la mozaicul etniilor Dar, aşa cum remarcă **Prefaţa** lui Gheorghiţă Geană, „dintr-un scop foarte concret, de cercetare etnografică, urmărit însă cu mijloacele unei cugetări capabile să se desprindă lesne de nivelul empiric, s-a născut ceea ce am putea numi **un sistem operaţional de filosofie a culturii.** Două sînt tezele fundamentale ale acestui sistem : una dă satisfacţie scopului, cealaltă este o emanaţie a mijloacelor. Prima afirmă dihotomia între civilizaţie şi cultură. A doua postulează apariţia prin muncă a tuturor formelor de civilizaţie şi de cultură şi, totodată, a omului însuşi" (p. 13). Dacă această ultimă teză este într-un fericit paralelism cu viziunea marxistă asupra antropogenezei, disocierile privitoare la cultură şi civilizaţie atenuează dihotomia propusă de morfologia culturii (în special Spengler), astfel încît distincţia respectivă să fie angajată, în focul disputelor de la noi, ca reper teoretico-interpretativ cu consecinţe mediate şi imediate în sfera preocupărilor de directivă culturală. Ştiut este că înţelesurile ataşate termenului „civilizaţie" atrag şi resorturi psihosociologice şi, în sens larg, ideologice în perimetrul cîmpului cultural. Semnificativă este, pentru spaţiul românesc interbelic, înfruntarea dintre C. Rădulescu-Motru şi E. Lovinescu. Poziţiile care au redus civilizaţia la pura ipostază tehnico-materială au afectat procesul de etno-centrare, **substituind unei universalităţi de elaborare locală iluzia unei universalităţi inglo-**

bante ce urmează a fi atinsă pe cale imitativă şi prin întregul arsenal al unui raţionalism precritic, întîrziat şi nemotivat de noile conjuncturi istorice. Judecat într-un asemenea context, punctul de vedere desfăşurat de S. Mehedinţi apare ca pledoarie pentru o civilizaţie naţională ce-şi asumă creator orizonturile de originalitate. De altfel, nu întîmplător axul teoriei sale îl constituie **creativitatea cu dimensiuni sufleteşti** : „Cine zice cultură şi civilizaţie acela zice suma muncii de creare a unui popor, începînd de la tehnica materială pînă la cele mai fine produse intelectuale izvorîte din munca sa" (p. 70). De aceea e posibilă, aşa cum indică însuşi titlul discursului academic, **Caracterizarea etnografică a unui popor prin muncă şi uneltele sale.** Produsele creaţiei colective — atît pe coordonata telurică (numărul, calitatea şi originalitatea uneltelor), cît şi pe coordonata elaborărilor psihice (numărul, calitatea şi originalitatea instrumentelor spirituale) — sînt fixate pe **fondul disponibilităţilor** matriceale, a conlucrării, fie şi tensionate, dintre **înclinările organice** — ca moşteniri bio-genetice şi îndemînări sociale aşezate în şi de succesiunea generaţiilor — şi **înclinările subconştiente** — ca structuri de sensibilitate şi raţionare ce creionează un teritoriu al dominantelor specificante. Această osatură ideatică poate fi întîlnită la S. Mehedinţi şi în textele puternic marcate afectiv, pătrunse de un inconfundabil fior liric. Astfel, într-o tîrzie comunicare **De senectute** (1946), mărturiseşte : „Concepţia neamului românesc despre lume este un document de o neprecuţită valoare etnopedagogică. Pot să se sperie alţii de moarte şi de iad ; noi, cei legaţi de pămîntul dacic şi de străvechile datini, care fac să însoţim cu veselie priveghiul morţilor (ba, în unele ţinuturi de la munte, să trimitem şi scrisori pînă la cei din cer... unde ne aşteaptă Lumina cea veşnică), noi suntem deplin asiguraţi. În locul iadului mohorît al anticilor în care bietul Tiresias nu-şi afla odihnă şi în locul grozavului infern al lui Dante şi al creştinilor pesimişti care cer lărgirea iadului, blîndul popor din Carpaţi, cu seninătatea sa dacică, a simplificat radical problema, deschizînd tuturor calea spre rai, — pînă şi Diavolului (dacă se va pocăi...)" (p. 277). În astfel de rînduri tulburătoare, S. Mehedinţi relevă, de fapt, cîteva linii de adîncime ale profilului nostru spiritual : cumpătarea, dualitatea atenuată a omului cu lumea, acceptarea senină a precarităţilor structurale şi existenţiale aparţinătoare fiinţei omeneşti ş.a.m.d.

Notele explicative ale lui Gheorghiţă Geană urmează îndeaproape arhitectura ideilor acestui savant, fiind un preţios fundal de explicitare, iar **Prefaţa** schiţează traiectorii ale unei exegeze de amploare pe care o dorim dezvoltată pînă la dimensiunile unei monografii.

Vasile Macoviciuc

Dunărea

MIHU DRAGOMIR *inedit*

TĂRIE

Floare de cimp ,floare,
creşti, te usuci,
dar frageda-ţi boare
din sufletul nostru n-o duci.
Floare bătută-n nămeţi,
nu ştii să mori niciodată,
crivătu-şi poartă geroşi ereţi.
tu ştii să-nfloreşti, mai curată.
Floare de cimp, şi inima mea,
cind ea mi-i departe,
prin plumbul adîncilor sihle de nea,
şi cale oricit ne-ar desparte,
nu ştie să geamă sub lungile ploi,
cit anul de-i ziua şi luna,
că tot ce-i în jur şi în noi
e-un cimp ce-nfloreşte întruna.

1954

TĂCUŢI ŞI URIAŞI

Undeva bate inima pămintului.

Să ne ridicăm, tăcuţi şi uriaşi,
peste turlele de sat şi de oraş,
cu privirea limpede ca un fluviu.
Sîntem abia sculaţi din diluviu.
Timplele sînt încă vinete
palmele svicnesc
catastrofa ne-a apropiat de omenesc
şi-n singele aprig simţim
mersul necunoscutelor mulţimi.

Mai aproape bate inima pămintului.

Zilele s-au desprins din calendare
şi se-mplinesc din sudoarea noastră.

Prieteni, prieteni,
pe cerul României,
acum şi noaptea
străluceşte-un soare !

1946

„Dincolo de podul Brăiliţei..."

Delimitată-ntr-un spaţiu peren, oricare aşezare românească din fertila Cîmpie a Dunării poartă, în interioarele ei, prin oameni şi peste vreme, un nume, un punct de referinţă : Brăila cu „centrul" ei de „la ceas", apoi cu, cîndva, cartierele-i comune-suburbane ; Radu Negru, Chercea, Lacu-Dulce, Atîrnaţi, Comorofca, Brăiliţa sau... sau cum spunea, prin decembrie 1977, într-o „Stare de legendă a Dunării", veşnic impătimitul brăilean Fănuş Neagu : „Pe străzile Brăilei, viscolele deschid sămînţa păcatului frumos...".

...„Viscolul" s-a numit REVOLUŢIE. „Păcatul frumos" : NOUL. Iar „sămînţa" lui a făcut şi face, roditor, la Brăila, trup din trupul înfloritor al ţării. Chipul nou al meleagurilor brăilene, străbună vatră românească la Dunărea de Jos, se înscrie, luminos, în impresionantul tablou al marilor împliniri socialiste. Pe memoria scrisă, aici, în anii libertăţii noastre — arc incandescent deschis peste timp de Eroicul August —, pe filele ei de istorie contemporană citim cu ochii şi cu inima NOUL implantat în oricare „punct de referinţă", de altădată, brăilean. Şi privirile inimii se opresc la Brăiliţa. Sau „Brăila dezmierdată" cum i se mai spunea în durerea optimismului. Se opresc şi citesc : „Septembrie 1978. Vizita secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, la Întreprinderea de Utilaj Greu „Progresul" — unitate situată în Brăiliţa. Secretarul general jalonează liniile directoare ale dezvoltării. Printre ele : realizarea unei fabrici de hidraulică grea, extinderea gamei de utilaje mobile grele, îmbunătăţirea parametrilor excavatoarelor electrice de 8—10 m.c. şi, ceea ce însemna „deosebitul", NOUL : construirea cartierului „Progresul" în imediata vecinătate a întreprinderii...".

Astăzi, „peste pod", în „Brăila dezmierdată" roadele istoriei noi — datorate nenumăratelor prezenţe ale conducerii partidului nostru în cele mai fierbinţi şi semnificative momente — sînt concludente. Comuna suburbană Brăiliţa este un oraş în devenire impetuoasă. „Orgoliul" mizeriei a rămas, intrat, în legendă. „Progresul" va deveni oraş. Noul poartă nume simbolic. Început în urmă cu 8—9 ani ansamblul de locuinţe înseamnă azi mii de apartamente; zeci de mii de metri pătraţi de spaţii comerciale şi de prestări de serviciu, şcoli, grădiniţe. Trăiesc, aici, peste 20 000 de oameni. Înnoirile nu-i mai impresionează. Ele au amprenta unei cărţi de vizită durabilă : stabilitatea, dorinţa de viaţă, de multă pace şi, ceea ce înseamnă viitor de devenire.

Un puştan sau un vîrstnic, oricare alt cetăţean al cartierului întrebat cum se simte aici răspunde firesc : „Sînt brăilean ! Deci, ca la mine acasă !" şi, cu oricare dintre ei, te poţi plimba prin cartierul-oraş, admirînd fără reţinere finisajele frumoase ale blocurilor, spaţioasele magazine diverse, aleile străjuite de pomi tineri, cu trotuarele curate, gospodăreşte îngrijite, prospeţimea zîmbetului de pe feţele celor întîlniţi... Oraşul din nordul Brăilei „suferă", în continuare, de „sămînţa păcatului frumos". Se extinde fără falsă modestie. Oraşul intră în oraş, sau oraşul vine spre oraş. Este cartierul „Progresul". Este progresul Brăilei. Şi-l cred pe Fănuş Neagu : „...Dunărea aruncă spre marginile lumii încă o poveste în care sună, adînc şi legănat, numele Brăilei — acest oraş care e un triumf al marilor fluvii".

Dunărea. Brăila. Şi oamenii ei frumoşi.

Candiano Priceputu

ŢĂRANII

Întinde cîmpul pînza pînă-n mare
Şi fire de argint îi curg din munte,
Ţăranii cresc cu soarele-n spinare
Şi aurora spicelor pe frunte.

Un nor le scutură speranţă-n ploaie
Şi spicul stringe adevăr de pace,
Din curcubeu să-şi facă alte straie,
Sub orga grîului ce li se coace.

În spate duc istoria ţăranii
Şi-n palmele cu miros de ţărînă,
Gravată în hrisoave şi pisanii,
Pe glia lor de-apururi să rămînă.

Întinde cîmpul pînza pînă-n munte,
Cu fire de argint ce curg spre mare,
Cu aurora spicelor pe frunte,
Ţăranii cresc cu soarele-n spinare.

Mih. Lupaşcu

Scrisori de-acasă

LUNI, DUPĂ NUNTĂ

S-a copt mărul toamnei !

Satul se adună în el, ca roiul în stup, reverberează spre sine, de pe cîmpuri şi de pe ape dorul vine acasă.

Vine să facă nuntă.

Nunta crizantemei care ne-a răsădit o rază galbenă în noaptea pieptului ; nunta strugurelui de culoarea chihlimbarului, visul lui în drumul aspru spre lacrima bucuriei ; nunta crapului blind care, îngrăşat toată vara, poartă acum solzii de aur ; nunta stelei căzătoare cu a stelei care suie spre aceeaşi închipuire!

Şi peste toate aceste eterne nunţi, nunta bărbatului şi a femeii !

Toamna şi-a umplut sînul cu patimi galbene şi s-au înmulţit nunţile.

Stolnicii încep să bată tot mai des în porţi, să ne întindă plosca şi să ne zică vorbele din ritual : „Sînteţi invitaţi de nunul cel mare la nuntă. Binevoiţi să-i staţi cu cinste alături !"

Şi cu merg să fiu de ei alături, nemaiavînd acolo decît amintiri, un cuib de oase şi o dragoste mereu chemătoare pentru oamenii pe care statornic îi iubesc.

Stăm în cerc, lăutarii cîntă, hora se-ntinde şi se adună ca o inimă cosmică şi, scormonind sub cenuşa timpului, aducem la suprafaţă chipul unei lumi trăite, care, atinsă, ca para focului ne inundă :

La şapte ani, le spun, purtam şoimul pe umăr, trecem fluviul înot cu o mină, în cealaltă ţinem hainele, sus, să nu se ude, vînam vidra la copcă şi crapul năpîrlit la hodoroabe. Cînd nu mai aveam în ce aduna peştele, ţineţi minte ?, legam cracii pantalonilor jos, la manşete, şi-i încărcam ca pe desagi.

„Aşa e, aşa e !", strigă prietenii mei şi îşi trintesc căciulile cît baniţa de pămînt, mîndri că am traversat astfel de întîmplări şi, fiind şi ale lor, iată, nu le-am uitat. Paharele, doldora de vinul negru şi gros, ca stoluri de grauri din coapte podgorii se ridică de pe masă şi se revarsă în delta gurilor căscate de sete. Apoi, prietenul meu, Vasile, vestit jucător în Căluş, îşi prinde mîjlocul în menghina mîinilor, şi singur, ca solul plecat la Zamolxe, joacă şi strigă :

„I-auzi briul,
trece riul
cînd lumina
coace griul !"

Saltă un trup răvăşit, rănit de voluptate, din care un dor pagin vine la suprafaţă şi fierbe ca apa fluviului în vinete bulboane. Bate pămîntul cu patimă, ca pe un zeu sperjur, să audă parcă pînă şi cei îngropaţi acolo, sub bătătură, să audă jocul şi patima lui. Şi cînd jocul ăsta atinge culmi neînchipuite, cînd trupul bărbatului devine flacără unduitoare, cînd haina din aba neagră se înfoaie în spate ca aripile unui vultur, cînd omul devine o pasăre dansatoare, atunci, dintr-odată, fără să bănuieşti măcar, Vasile îşi opreşte piciorul în aer, îl ţine cîteva clipe aşa, apoi îl coboară încet, lin, ca pasărea care termină un zbor, abia atingînd bătătura cu pingeaua bocancului uns cu tot seul de la o oaie.

Astfel, patima jocului se aprinde în noi toţi, arătîndu-ne tuturor virtuţile unui dans ancestral de o otrăvitoare frumuseţe.

Toamna şi-a umplut sînul cu patimi galbene şi s-au înmulţit nunţile.

Cît Vasile se hodineşte, vine lîngă mine Niţă a-lu Bălan, mă ia de după gît, mă sărută şi nu mă lasă pînă ce nu dau cu el de duşcă două bărdace. Pe urmă, plezneşte limba de cerul gurii şi zice : „Să-ţi torn una ; ţie, ştiu, îţi place !" Şi Niţă, roşu la faţă şi înveselit de zaibăr, povesteşte : „Cînd ne-au tăiat satul în două, de ridicarăm dîgul, a trebuit să ne scoatem morţii din cimitirul vechi, rămas în izbeliştea apelor, şi să-i îngropăm în cimitirul nou, de dincoace de dig. Am scos mulţi răposaţi, unii zac însă şi astăzi acolo, subape. Cînd să-l scoatem pe Bucur, îl ştii, cel iubitor de căpşunică, nu i-am mai găsit tigva. Şi, tot căutînd-o, am dat acolo, în locul unde trebuia să i se afle capul, de o sticlă cu vin. Era păstos, stătuse îngropată douş'de ani ! Unul din noi a fugit cu sticla la gîrlă, a îndoit-o cu apă şi am băut. Într-atît ne-am îmbătat, încît ne-am trezit pe la miezul nopţii, trei, mormăind în mormîntul lui Bucur, cu oasele lui lovindu-ne peste divle. Hă, hă !", a rîs iar Niţă şi a mai deşertat un clondir în gîtlejul care-i strîga de sete.

După care Vasile scoase fluierul de sub cămaşă, acolo unde îl poartă de-o viaţă, îl umezi la vrană cu limba, îl sărută ca pe un copil, seara, înainte de-a merge la culcare, îl potrivi sub buza de sus, degetele începură să salte ca greierii peste găurile încrustate frumos, şi cîntecul porni

hohoti prelung,
tărăgănat,
din neguri plecat,
în noi înturnat,

ca atunci cînd un copil se îneacă în fluviu şi trei pescari, cu pelerini cernite, îl caută cu năvoadele.

Apoi, Vasile îşi înveseli iar cîntecul,

N. Grigore Mărăşanu

Continuare în pag. a 6-a

UN ORAŞ ŞI OAMENII LUI

— file de jurnal —

Brăila noastră nu e aşezată ca Roma pe şapte coline, ci — spun legendele — pe un adevărat continent scufundat. O Atlantidă, în care fantezia se lasă ispitită de Chiraline şi Neranţule ; un fagure-labirint, o Veneţie subterană în care povestea fiecărei taine durează cel puţin o mie şi una de nopţi. „Botezul Brăilei — scria odinioară cineva într-un ziar de provincie — începe cu braga şi plăcintele !" Să fie aici cauza... exaltării mele, a vocaţiei mele de naiv arheolog amator ? Oricum, răspunsurile n-aveau deocamdată, în această secundă, nici o importanţă, doar întrebările contau. Cît mai multe ! Uimirile ! Da, uimirile te apropie de rădăcina lumii, îmi ziceam. „Brăila, o Brăila mea — suspina bătrînul înţelept, prietenul meu — e ca Alexandria Egiptului. Pietrele ei ard. Cine-i bea apa, cine-i ascultă glasul... rămîne cu un dor neostoit." Sub ceruri pline de stele, cînd şi Dunărea părea incendiată de ele, îmi povestise despre „caracatiţa cu mii de braţe", îngropată la temeliile oraşului, despre corăbiile din Levant, încărcate cu mirodenii, despre pitorescul cartier „Misitii", altădată atît de... constantinopoletan, despre o mreană fermecată... Îmi desena pe nisip — un nisip imaginar — harta Brăilei, jumătăţi de cercuri concentric rînduite înspre portul-inimă : un Babilon legendar, pestriţ, misterios, bizar, pe care-l mai surprinzi uneori în vîrful unei priviri de fată sau stînd la pîndă în dosul unei scîntei de vorbă... Şi într-acele clipe, cînd trupul e o ureche enormă urmărind respiraţia labirintului subteran, cînd vrei parcă să te laşi invadat de miriade de ochi spre a nu pierde nimic din spectacolul fascinant al Brăilei moderne, întrezăresc chipul lui Panait Istrati, luminîndu-şi cugetul cu apă de Dunăre şi nu departe de el, pe „domnul Fănuş" — Fănuş Neagu — sorbind curcubeul pironit pe solzul peştilor nenunţiţi... Vitraliu interioare ! „Mă simt ca o catedrală medievală. Orgă. Bach. Patimile... Sînt numai vitralii. Sticlă colorată şi plumb." (Jurnal). De fapt în mine rulau mai multe filme deodată, se perindau holograme — muzee, case memoriale, macarale, vapoare, buldozere, schele, şantiere, verticale svelte de beton şi sticlă... Eram o adevărată... „brăiloteică" mişcătoare, cînd am intrat în foaierul teatrului „Maria Filotti". Ştiam că voi urmări un spectacol de succes : „Martor şi Judecător" de Ion Bălan. Un titlu frumos şi dramatic ca viaţa lui Istrati. Îmi fac cu greu drum printre grupuri de tineri şi vîrstnici, bărbaţi şi femei... Aud şoapte, rîsete, comentarii, nerăbdări, tăceri. După o zi de muncă, se merge la teatru. „Avem întîlnire cu Panait Istrati". Foaierul pare un braţ al Dunării, cu valuri care se duc şi vin, unduitoare. Printre spectatori se strecoară personaje misterioase : bărbaţi în cămaşă, îmbrăcaţi şi pantaloni negri, melon tras pe ochi sau spre ceafă. Repede înghiţiţi de virtejurile de oameni şi şoapte. Admir farmecul „vienez", de început de secol XIX, al foaierului : scări somptuoase, coloane, stucaturi daurite, cupola-vitraliu semănînd cu o hartă stilizată a Brăilei, valsurile lui Strauss transpuse parcă în dantelării de marmură, cristal, bronzuri şi catifele. Foşnetul multicolor şi indistinct încetează brusc. Vocile acelor personaje misterioase vibrează puternic, acoperă totul. Spectacolul începuse, tîrîse dintre noi, pe nebăgate de seamă. Spectatorii — contrariaţi, surprinşi, amuzaţi, bucuroşi că sînt implicaţi în „joc" — intră în sală. Cortina superbă, o capodoperă textilă. Tensiunea dramatică sca-

Narcis Zărnescu

Continuare în pag. a 6-a

COLOANA FĂRĂ SFÎRŞIT

El, străbunul Ion Mardale Borangic din Berteşti, plecase pe străvechiul drum al olacului. Drum pe care veneau împăturite în sigilii „hicleniile" cancelariei otomane, prin care urma să mai fie descăpăţînat încă un brad — cununa voievodală din fiinţa pămîntului nostru. Drumul olacului — spaimele celor răpiţi de pasale , jertfa brîncovenilor , vînzări şi cumpărări de vieţi.

El, roşiorul Ion Mardale, înalt şi lat în umeri cît malul Dunării în adîncimile cîmpiei, a trecut fluviul către bîrlogul lui Osman-Paşa, venind cu pas măsurat de cadenţa baladelor, pe drumul plin de crime imperiale al olacului. Purta tot tîmpul pe mijloc briul din borangic, în chip de soartă bătătorită măiestru de mîinile frumoase ale Maichii. Era o altă fire a drumului de viaţă, împletire de vis şi adevăr din tainele adînci ale iubirii de om, de casă, de pămînt... Redutele căzuseră. Tînăra armată română lovise năprasnic zidurile Plevnei. Regimentul 3 brăilean în care lupta străbunul a fost peseme cel care a fulgerat galoanele generalisimului Osman. Roşiorul şi-a avut desigur partea lui de merit în prinderea marelui comandant de oşti. Drept răsplată a fost onorat să facă parte din grupa de elită a armatei române care l-a escortat pe prizonierul Osman-Paşa la Bucureşti. Pe drumul olacului, pe drumul pe care suspinaseră atîtea familii de ţărani şi de domnitori români, era adus la scaunul de judecată al istoriei, spre capitala României independente, simbolul trufiei învinse a unui imperiu care-şi plecase sabia „în faţa junei şi bravei oştiri române".

El, străbunul, roşiorul Ion Mardale Borangic, s-a întors acasă, şi, în odăile sale luminoase, încolţite lîngă stîlpii pridvorului, se rînduiau nunţile copiilor săi.

El, bunicul Ştefanache Mardale Borangic, care îl ascultase pe bunicul său Ion Mardale povestind despre luptele pentru Plevna, pleca pe un alt drum al olacului, către porţile Moldovei, cu acelaşi regiment brăilean. Un arc de speranţă românească : Mărăşeşti, Oituz, Mărăşti şi foarte aproape areul cel de fiinţă cu noi : Carpaţii Moldavi, Soveja Mioriţei, glasul din tîmpul legendelor al Vrînceoaiei îndemnîndu-şi fii să fie cu Ţara. Ochii bunicului Ştefanache au privit prin cătarea tunului, ţintind armura de fier şi de foc a năvălitorilor. Între acalmia trupei şi începutul unei noi canonade, tunarul Ştefanache îşi aşează briul de borangic al roşiorului Ion să-i poarte în noroc viaţa, precum în cîntecul pe care-l izvodise buna cînd ţesuse firele dudului.

El, Ştefanache Mardale Borangic, încredinţa copiilor săi întîmplări de pe frontul de la Mărăşeşti, de pe frontul Plevnei ştiute de la străbunul Ion Mardale. Fiul său, Gheorghe Mardale Borangic, încorporat la sfîrşitul primăverii lui '44, în acelaşi regiment de artilerie brăilean (3), se afla în vremea evenimentelor insurecţionale de la 23 August în localitatea Cerna din Dobrogea. Văzuse acasă la el la Berteşti, cum bogăţiile pămîntului luau drumul către Gura Gîrluţii, unde erau încărcate în şlepurile cu semnul svasticii. Comunicatul din seara zilei de 23 August a găsit regimentul 3 brăilean în toiul pregătirii ostăşeşti. Trupele germane din nordul Dobrogei şi din zona oraşului Brăila au fost dezarmate de ostaşii români. De pe dealurile dobrogene, regimentul de artilerie brăilean, şi-a început lungul său drum de luptă pe drumurile unei Europe atît de crîncen barbarizate de fascism. Ochii tunarului Gheorghe Mardale Borangic ţinteau vasele germane care se scurgeau în disperare pe Dunăre. Briul de viaţă al străbunului Ion, al bunicului Ştefanache îl ajuta pe urmaşul lor să se sprijine zdravăn pe pămîntul ţării, să înainteze, să învingă. Uite briul, trece riul. Strigarea, care însoţeşte un cunoscut joc românesc, cuprinde în sine nu doar o simplă incantaţie. Este îndemnul mereu repetat al generaţiilor, de a crede, de a spera, de a fi sigur că izbînda este de partea celui ce nu se descurajează. Uite briul, trece riul. La Slobozia tunarii brăileni operau în zona Şoselei Naţionale. Aici, în această mică, pe atunci, localitate urbană din Bărăgan s-a ridicat la luptă întreg oraşul. Toţi bărbaţii care ştiau să mînuiască o armă veneau la ofiţerii armatei române şi cereau arme. Aici, pe un drum al olacului, generalul hitlerist Buchardt se preda trupelor române, de fapt se preda în faţa unui popor hotărît să-şi apere dreptul de a fi independent.

Un nume : Gheorghe Mardale Borangic, tunar în regimentul 3 artilerie Brăila. Nume de locuri prin care el a privit : Prahova, Ploieşti, Omul, Caraimanul, Braşovul, Sibiul, Clujul, Curtici, Tisa, Szolnoc, Cegled, Budapesta, Esovar, Strahany, Brusnic, Brezova, Senenrad, Orinov, Lom, Daciov, Mokar, Lest, Plesovice, Mokarka, Iavorina, Krupnica, Lenek, Dubove, Hron, Breznica, Tasov, Kromeriz, Kopetin, Brno... Geruri năpraznice, vifor, nolei îngheţat pe uniforme şi pe armament, pîine tare ca piatra tăiată cu toporaşul pe afetul de tun, pante abrupte, sînge pe oglinda de ghiaţă a drumurilor, răniţi, morţi, bucăţi de piele jupuită de pe genunchii cailor care urcau tunurile spre cotele căptuşite cu pereţi de cazemate hitleriste. Regimentul 3 artilerie brăilean : oameni de la Dunăre şi din Bărăganul Brăilei, porniţi de pe dealurile dobrogene în august 1944, străbătînd Transilvania noastră, puszta ungară, munţii Cehoslovaciei pînă aproape de Praga. Suferinţe, dăruire, sacrificii.

El, tunarul Gheorghe Mardale Borangic încins cu acelaşi briu de datină, revenea în ţară pe fostul drum al încleştărilor. Intrarea în patrie : episcopia Bihorului. Soldaţii se aplecau cu smerenie şi sărutau pămîntul ţării. La Oradea se des-

Gheorghe Lupaşcu

Continuare în pag. a 6-a

Toamna...

Ascunsă sub pletele castanilor şi teilor, Brăila s-a întors spre Dunăre atentă la prima strigare a cocorului. Cea de taină ! Pe bulevarde coapte, cu parfumuri orientale, în ore tîrzii, se aud paşii lui Panait şi Mihu venind la o întîlnire ce n-o să aibă loc niciodată. Bătrînii visează focurile ascunse, din bălţi, ale hoţilor de cai şi pe Chira fecioara ieşind din unde să se sorocească. Nuferii au mai înviat odată în flori de cristal, ca să lumineze visurile iernii. Cineva îmi spunea că muşcă ştiuca. Aşa o fi, dar pripoanele au ruginit în poduri părăsite, iar sora mea, salcia, a murit de uitare. În cîmpie s-au spart de mult bostanele, mustul lor e sîngele adevărat al pămîntului — cine-l soarbe, zice-se, va fi copilul răsfăţat al norocului. M-am grăbit într-acolo, doar poteca era prea bătătorită ! E toamnă la Brăila şi, pe nesimţite, în suflete dau năvală hergheliile de vise şi speranţe ale Bărăganului !

Vasile Rusescu

SUPLIMENT LITERAR-ARTISTIC REALIZAT
CU CONCURSUL COMITETULUI JUDEŢEAN
DE CULTURĂ ŞI EDUCAŢIE SOCIALISTĂ BRĂILA

Pagini redactate în colaborare cu membrii Cenaclului literar
al Uniunii Scriitorilor „Panait Istrati" din Brăila.
Preşedinte Fănuş Neagu Secretar Lucian Chişu

PREMIUL «PANAIT ISTRATI» — 1986

„Datoria de a fi alături de un prieten"

Înmînarea premiului „Panait Istrati" lui Eugen Barbu, la Brăila, a constituit totodată prilejul unei evocări a marelui povestitor plecat din România, prilejul unor confesiuni scriitoricești pe care le reproducem parțial în coloanele de față. Deschizînd ceremonia decernării premiului „Panait Istrati",

FĂNUȘ NEAGU a spus :

„Se află alături de noi scriitorul Eugen Barbu. E o mare bucurie și doresc să mi se mai întîmple asemenea bucurii. Amîndoi sîntem cam adolescenți, e adevărat, eu fiind ceva mai tînăr, ceea ce nu e o gravitate în fața istoriei, dar s-ar putea să-l depășesc cîndva. Îmi doresc acest noroc, întrucît aș depăși pe un scriitor de talie europeană. M-aș bucura ca toți să avem norocul să-i depășim pe Eugen Barbu, pe Fănuș Neagu, pe Mihai Ungheanu, pentru că de asemenea tragedii avem nevoie. N-avem nevoie de bucurii întîmplătoare. I-am spus unei doamne ieri că eu sînt de partea tuturor națiunilor și religiilor de pe fața pămîntului. Sînt cu toți oamenii de-o seamă și sînt bucuros că exist în această viață cu dumneavoastră. Eu sînt pentru Panait Istrati, Eugen Barbu, pentru toți cei ce ne aflăm aici în memoria marelui înaintaș Panait Istrati și ne aflăm cu o dublă bucurie : anul acesta, noi, Cenaclul „Panait Istrati" ne-am gîndit ca o însemnare a bucuriei noastre să fie premierea marelui scriitor Eugen Barbu cu „Premiul «Panait Istrati»" al Brăilei, pentru că după al doilea război mondial Eugen Barbu este cel care l-a readus acasă pe Panait Istrati.

Brăila se împodobește cu un nou prieten. Un premiu în sine conține prea puțin ca bani. De ce ne-am gîndit la Eugen Barbu ? Ne-am gîndit la Eugen Barbu pentru că a făcut ceea ce s-ar putea numi și transpunerea lui Panait Istrati în românește : și a făcut-o cu aceeași bucurie cu care Istrati însuși ar fi făcut-o cîndva.

Eugen Barbu l-a adus din nou acasă pe Panait Istrati. Dar pentru noi, brăilenii, Panait Istrati a fost totdeauna acasă : Eugen Barbu a făcut însă ieslea în care să-l primească pe copilul de la Betleem. Eu îi mulțumesc că există și îi urez să trăiască 101 ani."

„Bine ați venit la sărbătoarea Panait Istrati din anul acesta, a adăugat **Jelea Vancea Gabriela**, președinta Comitetului pentru cultură și artă a județului Brăila. **O onoare deosebită ni se face prin participare. Rămîne pentru noi cea mai mare clipă de bucurie și de adevăr. Nu putem decît să vă mulțumim pentru ce ați făcut pentru județul Brăila, să vă dorim viață lungă, sănătate și putere de muncă, să duceți în nemurire numele României și al Brăilei".**

MIHAI UNGHEANU : Totul pleacă de la Panait Istrati. Fără el sărbătoarea de față n-ar fi fost posibilă. Despre Panait Istrati ar trebui să vorbim mai mult. Aventura lui Panait Istrati este cunoscută în linii mari de toată lumea, o aventură dramatică, a unui om care pleacă din România, părind a-și fi găsit menirea aiurea, dar se întoarce acasă, pentru a muri printre ai săi. Itinerariul lui Panait Istrati în lume ar merita cercetat mai aproape pentru a înțelege că ceea ce el a căutat în toate punctele cardinale a găsit tot acasă. A murit necunoscut, compromis de către prieteni europeni, care l-au trădat, acuzîndu-l, ei, pe Panait Istrati de trădare. Despre această așa-zisă „trădare" a lui Panait Istrati noi trebuie să spunem adevărul, pentru că adevărul trebuie spus întotdeauna și pentru a vedea cît a trădat într-adevăr. Mă grăbesc să spun că acest adevăr în toată realitatea lui literară și politică s-a făcut în România și nu peste hotare și că s-a făcut în condiții grele, cînd despre Panait Istrati nu se mai rostea nici un cuvînt. Cuvîntul acesta l-a spus la douăzeci de ani după război Alexandru Oprea. El este cel care a sfîșiat tăcerea, el a sfidat boicotul împotriva memoriei lui Panait Istrati. Lucra pe vremea aceea la revista „Luceafărul" care era prin definiție o revistă insurecțională, trăsătură accentuată de existența la conducerea ei a lui Eugen Barbu. Lucrarea lui Al. Oprea, dedicată operei și omului Panait Istrati, alcătuită din articole, din publicări de documente, dintr-o monografie, a redeschis porțile înțelegerii lui Panait Istrati, i-a determinat pe amicii lui Panait Istrati din Europa să înțeleagă destinul autorului „Casei Thuringer", să-l reabiliteze în conștiința lor, să acționeze în vederea reproclamării lui ca mare scriitor european, ca mare conștiință a timpului său, adică nu așa cum s-a spus că ar fi fost un agent al siguranței, un antisemit, un antidemocrat care trebuie scos din hotarele oricărei literaturi. Afirmarea adevărului despre Panait Istrati, reabilitarea lui s-au făcut, o repet, în România, de aici plecînd peste granițe, unde a dus la rejudecarea inventatului caz Panait Istrati, la dizolvarea acestuia : cazul real este al denigratorilor scriitorului și de aceștia ne-am ocupat mai puțin.

Este meritul echipei de la **Luceafărul** anilor șaizeci, unde lucrau pe vremea aceea Al. Oprea și Eugen Barbu, să fi întreprins gestul semnificativ al reintroducerii în circuit al lui Panait Istrati, la care au contribuit masiv după aceea și alți istratologi, cum ar fi fost de pildă Al. Talex, care de o viață a stat alături și în umbra lui Panait Istrati. De altfel, anul trecut, 1985, Al. Talex este cel care a luat Premiul „Panait Istrati" pentru devotamentul față de opera acestuia. Trebuie să se facă dreptate și pentru cei care n-au renunțat la încrederea în Panait Istrati.

Eugen Barbu a dat o perspectivă nouă și a innobilat gestul repunerii în circulație a operei lui Panait Istrati, participînd alături de Al. Oprea la înfăptuirea unei ediții, care va deveni în istoria posterității lui Panait Istrati o ediție de referință pentru că îl tratează pe marele scriitor la dimensiunea cuvenită. Este o ediție bilingvă, unde alături de textul francez, datorat lui Panait Istrati, textul românesc poartă semnătura și sigiliul românesc al lui Eugen Barbu. Ea oferea publicului românesc, oferea pentru că astăzi este epuizată, înfățișarea în care povestirile lui Istrati au intrat la vremea lor în mîinile cititorului de limbă franceză și totodată omagiul unui mare prozator român contemporan care le dăruie o haină românească nouă. Traducerile lui Eugen Barbu nu înlocuiesc și nu pot înlocui propriile transpuneri ale lui Panait Istrati, (care-și au locul lor logic într-o ediție critică de opere, care va da desigur atît textul francez, cît și versiunile românești semnate de Istrati), ele sînt omagiul și gestul de fraternitate pe care literatura română de după război a înțeles să-l facă pentru marele nedreptățit, hulit în anii treizeci atît în Franța, cît și la el acasă. În fapta lui Eugen Barbu eu văd un gest de solidarizare, o mînă confraternă întinsă postum marelui dispărut, o delimitare față de vechile ostilități împotriva scriitorului franco-român, un gir, pe care la Iași, Mihail Sadoveanu i-l acorda unui Panait Istrati atacat de huligani, cu toată greutatea autorității lui scriitoricești. Această ediție, căreia astăzi unii nu-i înțeleg nici semnificația, nici importanța, a făcut ca privirile lumii literare și ale cititorului român, ca și ale celui străin, să se întoarcă spre un Panait Istrati, reabilitat la el acasă. Trebuie să-i mulțumim lui Eugen Barbu pentru concursul acordat relansării, în literatura română și franceză, unui scriitor care face parte integrantă din amîndouă. După această ediție, care din păcate s-a întrerupt definitiv prin moartea lui Al. Oprea, dar care și-a jucat rolul scontat, a reînceput și în Europa, prin amicii lui Panait Istrati, o campanie Istrati, o întoarcere la opera lui, o restituire treptată de drepturi morale operei și omului. În presa care l-a compromis în ochii Europei au apărut texte care revizuiau falsa judecată asupra lui Panait Istrati, iar articolele despre el au căpătat un ton normal. Astăzi, cînd povestirile lui Panait Istrati se citesc din nou din America de sud pînă în Turcia, trebuie să ne gîndim la faptul că relansarea lui Panait Istrati a plecat din România, că ea n-a fost un dar făcut de aiurea, ci opera unor cercetători români ca Al. Oprea și Al. Talex.

Aceasta este rațiunea pentru care am pomenit aici numele lui Al. Oprea, aceasta este rațiunea pentru care un premiu „Panait Istrati" este atît de potrivit muncii lui Eugen Barbu. Mina confraternă pe care Eugen Barbu a întins-o pe deasupra posterității merită respectul și aplauzele noastre.

În continuare Eugen Barbu a ținut să sublinieze atenția pe care conducerea județului și a orașului Brăila o are pentru cultură :

„Nu s-a întîmplat de multe ori, în România, ca un oraș să arate un cult atît de prețios pentru un scriitor al său. Aceasta este desigur meritul organelor culturale locale și al organelor de partid, care au făcut din acest premiu un premiu prestigios. (...) Un gest care mi se pare remarcabil și prin discreția lui și pe care scriitorul Panait Istrati îl merita cu prisosință."

Reproducem mai jos confesiunea autorului.

EUGEN BARBU : „Vreau să fac o mărturisire. Panait Istrati este cel care m-a hrănit pe mine în literatură. Îi datorez foarte mult ca scriitor. Era vorba de o biografie asemănătoare : adică eu am o origine destul de modestă, am trăit într-una din mahalele din București, am făcut studii pe care nu le-am terminat, nu din vina mea, e vorba de alungarea lui Călinescu de la facultate, dar nu are importanță acum. Regăseam în literatura lui Istrati tot ce-mi dăduse copilăria și tot ce văzusem în acest cadru în care m-am născut. În afară de asta, cred că Panait Istrati a contribuit foarte mult la direcția literară pe care mi-am însușit-o. Faptul că eu am scris romane despre muncitori nu era un lucru de oportunitate, era o situație trăită pe care eu am descris-o fără efort. Datorez lui Panait Istrati dezinvoltura de a scrie despre oamenii năpăstuiți, despre revoluția care s-a produs, dar nu despre asta este vorba. Vreau să spun că de la Panait Istrati am învățat acea dorință de a spune adevărul în orice împrejurări. Dumneavoastră cunoașteți probabil mai bine decît mine biografia acestui scriitor, care, așa cum a spus Mihai Ungheanu, a fost trădat de cei mai buni prieteni. A avut curajul de a spune adevărul, de aceea a fost și trădat și atacat. Mi se pare că **Spovedania unui învins** este o carte care a născut și dezicerile altora, de mai tîrziu, despre același subiect. În orice caz a croit calea de a spune adevărul despre ceea ce oamenii gîndesc. Orice sistem politic poate să fie foarte bun sau foarte rău, iar cînd poate să fie foarte rău poate să facă în așa fel încît să se creadă că e foarte bun. Dar un scriitor are datoria de a spune adevărul, de a intra în miezul lucrurilor de a trage perdeaua de pe lucrurile care nu convin conștiinței lui, dacă el are o conștiință — și sînt scriitori care nu au conștiință. Vreau să spun că Panait Istrati s-a născut și a murit sărac, revenirea în țară a fost o necesitate, pentru că putea trăi foarte bine acolo tăcînd. Dar cred că datoria unui scriitor este înainte de toate datoria față de conștiința sa și apoi față de talentul său. Talentul este un lucru dat, pe cînd conștiința este o chestiune de construcție personală pe care ți-o creezi sau nu ți-o creezi ; aceasta m-a îndemnat să mă apuc de o muncă la care nu mă gîndisem : să fac o ediție Panait Istrati, pentru că l-am iubit foarte mult. Într-adevăr, ediția a cărei idee a avut-o Al. Oprea, care a pus pe roate totul, o idee care nu mi-a aparținut, dar o idee minunată, a repus în circulație numele și valoarea lui. Al. Oprea este cel care cu o străduință extraordinară m-a îndemnat s-o fac. Există scriitori față de care o datorie sfîntă te obligă să-i ajuți să iasă la lumină. Tragedia lui Istrati a fost că a scris în franceza pe care o învață orice om care-și părăsește țara și este nevoit să învețe altă limbă. Altfel, Istrati s-a dovedit un povestitor fermecător. La nici un scriitor din lume nu am întîlnit acel frison secret al prieteniei, care există în toată opera lui Panait Istrati. Mi-am permis, mă rog, nu știu cu ce îndrăznoială, să mă abat de la regulile celor care traduc canonic. Nu m-am gîndit să polemizez cu Talex, care a fost și a rămas prietenul de o viață al lui Panait Istrati, care a fost fidel și ale cărui traduceri sînt foarte bune și foarte fidele, zic eu. Nu mi-am propus să le înlocuiesc. Însă mi-am permis unele scurtări, unele interpretări personale de text, făcute din dragoste, din datoria de a fi alături de un prieten.

El rămîne un mare scriitor peste timp și se dovedește astfel, tocmai prin sensul operei lui, pentru că, așa cum am spus mai devreme, a știut să-și închine opera acelui sentiment extraordinar al prieteniei pentru acei năpăstuiți, acei vagabonzi, acei oameni fără căpătîi pe care i-a descris, în toate ipostazele lor. Așa încît văd în Panait Istrati un mare umanist, un mare scriitor, un scriitor cu care literatura română s-a mindrit și se va mindri întotdeauna.

Este o cinste să primesc acest premiu, prestigios pentru că poartă numele lui Panait Istrati și pentru că vădește dragostea pentru el. Cu aceeași dragoste trebuie mers mai departe. E necesar un curent pentru Panait Istrati, pentru că un anume snobism al criticii literare încearcă să acrediteze nemărturisit ideea că ar fi un scriitor mediocru. În încheiere, revin și subliniez că marele merit al reapariției lui Panait Istrati în România îi aparține lui Al. Oprea, care a pus totul în joc pentru recuperarea acestei opere de mare valoare."

FĂNUȘ NEAGU : „Eugen Barbu a avut bunăvoința să afirme un lucru definitiv : că Panait Istrati este prietenul nostru. Înainte de a fi mare scriitor, Panait Istrati era marea chemare de a fi prietenul oameniei. Eu cunosc, ca și Eugen Barbu, cunosc niște oameni care ar putea să aibă unele împotriviri la toate acestea. Aceste împotriviri îi fac onoare lui Istrati și celor care cred în el ca simbol al prieteniei.

Nu Panait și-a trădat credința și patimile, cei care au luat bani și-au trădat națiunea și patimile.

Noi sîntem un popor mic și la locul nostru. Ne vedem de treaba noastră și-i invităm și pe alții să ne lase în pace.

Mulțumesc timpului și timpurilor și contemporaneității că ne putem întîlni la Brăila să-l comemorăm pe Panait Istrati și să-l încununăm pe Eugen Barbu ca prieten al lui Panait Istrati."

Între lumină și umbră

Corneliu Ifrim a debutat cu volumul de povestiri „Trufie și umbră", înscris de critică în aria prozei de comportament, considerat izbutit datorită galeriei de eroi fără zîmbet, aproape tragici, notabil sub raport estetic. „Luna rupe din noapte"*), constituit în cea mai mare parte, din rememorările unui tînăr, este, în același timp, un roman „familial", în sens freudian, adică avîndu-și originea într-un altul „tăcut", nescris, tensionat, dar și „făurit", creînd „iluzia referențială". Apoi este vizibilă tendința de a reliefa simetriile, geometria vieții, coincidențele, fără să fie afectat fluxul epic vital, amintind de gîndurile unui personaj al lui M. Eliade, din „Nuntă în cer", unde acest procedeu este fundamental: „Ar fi înspăimîntător să crezi că, din tot acest Cosmos atît de armonios, desăvîrșit și egal cu sine, numai viața omului se petrece la întîmplare..." Romanul are societatea lui, un timp al său (perioada interbelică), evenimentele care acompaniază itinerarul cărții sînt interpretările în această atmosferă, dar există destule secrete simbolice, valabile în orice plan.

Însuși titlul este o propoziție subliniată ferm, o sinteză a zecilor de variante ale unei atitudini. Și totuși, nu numai scenariul autorului — în fond, un act de fantezie tehnică și un aspect particular al unui repertoriu ideal — determină interesul acestor pagini, ci prezența unor eroi capabili să trăiască intens, curat.

Dim părăsește Facultatea de Drept din cauza unei detenții a tatălui său, Anghel Rizea, erou în primul război, victimă a unei confuzii. Ajunge învățător într-un sat, chemat romantic de Cora, se angajează într-un depou, noi ipostaze care nu-l marginalizează, dimpotrivă, descoperă o măsură a lucrurilor pe care n-o bănuia, pînă în ziua în care suferă un accident și își pierde memoria. În sanatoriu, deși un medic valoros îi interzice orice forțare a intelectului, este asaltat de amintiri esențiale, adevărate nervuri care susțin, în același cerc al conștiinței, nucleele altor întîmplări, reconstituirea încetind să mai fie a lui, ci a tatălui său, care rezistă în temniță, anonim. Helga, tot în sanatoriu și ea, spre deosebire de Dim, trebuie să uite ce i s-a întîmplat. Amîndoi, eliberați sufletește, își pot îngădui din nou să viseze, își doresc sau își presupun prezența. Aici se află, credem, meritul principal, de construcție al lui Corneliu Ifrim: mișcarea a două suflete spre un orizont solar, o lumină intensă face detaliile izbitoare. Helga citește cu glas tare dintr-o carte germană, un jurnal de război, iar Dim, deși nu-i cunoaște limba, îi urmărește inflexiunile glasului, înțelegînd că fata îi „spune" ceva important, dezvăluindu-i fără să vrea o **știre** capitală pentru nevinovăția lui Anghel Rizea. Urmărind acest fir intim, romanul „Luna rupe din noapte" se îndepărtează de stereotipiile prozei „justițialiste" (încîrtitudinile trucate, eroi invincibili, etc.). Într-o societate amenințată de dictatura legionară, Dim realizează o negare, un semn că o astfel de stare este o eroare și nu va dura la nesfîrșit, oferă o dovadă că se poate renunța la oribila „lașitate necesară".

Mai presus de toate aceste disocieri, impuse de compoziția bine construită a romanului, cît și de subtilitatea înfruntării dintre lumea lui Dim și cea a lui Stavris, Catrava și Catrina, se relevă valoarea în sine a textului. Mergînd pe linia aceasta, descoperim o scriitură sigură, o predispoziție spre adîncime, o lume numai a autorului. Dim, halucinat de boală, își vede trupul pe dinăuntru, copacii bătrîni se unesc în tăcere cu oamenii, fochistul Chitu se cufundă într-o liniște deasă, din locomotivă se vede cum cîmpurile se grăbeau înapoi, tăiate de stîlpi, notele sunau rotund, mînglind aerul din înaltul aulei, în grădina publică obeliscul ascultă înmărmurit ultimele sunete ale goarnei de la cazarmă, petele de culoare ale unui tablou par ochi scrutători, în spațiul din fața profesorului Vălureanu cuvintele lui despre dragoste par că încă mai plutesc înlănțuite, Helga are ochii de un verde de ferigă, o căruță rămîne tristă ca o căpiță uitată pe cîmp, în baltă culorile au vîrstă, există un verde abia născut, un verde bătrîn etc.

Cu toate că dialogul diminuează consistența unor pasaje, exceptînd cîteva scene prea hiperbolizate, „Luna rupe din noapte" este un roman substanțial, ingenios, bine scris, oscilînd între fabulos și ceasul simplu al existenței eroilor săi.

Sorin Leu

***) Corneliu Ifrim : „Luna rupe din noapte", Editura „Cartea Românească", 1986.**

Un oraș și oamenii lui

Urmare din pag. a 5-a

de, crește. Fluxul și refluxul marelui fluviu și-au pus sigiliul pe toate ale Brăilei. Deși nu e o premieră, brăileni continuă să vină, să trăiască — oare pentru a cîta oară ? — viața lui Panait Istrati, rescrisă cu pasiune și talent de Ion Bălan. „Mii de fișe. Am făcut mii de fișe — îmi mărturisea dramaturgul. Am muncit enorm..." Să cuprinzi o viață în 3 acte ! O viață într-o unică seară ! Pariul ambitios cu sine și cu scena a fost cîștigat de Ion Bălan. Dovadă premiul Uniunii Scriitorilor, dovadă succesul la public.

Oare cum se împacă dramaturgul cu directorul teatrului „Maria Filotti" ? Doi oameni într-o singură persoană. Vorbim despre propunerile de repertoriu : simț practic, realism, gust rafinat. Ion Bălan știe să fie organizator, conducător al unei instituții prestigioase, cu tradiție, dramaturg, spectator...

Aici, la teatrul „Maria Filotti" se repetă, se joacă, se organizează : „Plimbare cu trăsăcuțul", „Bună seara, domnule Wilde", „Cîntecul mă iubește pentru totdeauna" (adaptare de Al. Stark și G. Motoi), „A douăsprezecea noapte" (regizor Dragoș Galgoțiu, muzică Nicu Alifantis), „Constructorul Solness" (regia Alexa Visarion), „Vlaicu Vodă" (rolul principal și regia G. Motoi, într-un spectacol nonstop), „Aventura unei arhive" de Theodor Mănescu (rolul principal și regia Constantin Codrescu) și... și... Colaborări cu Teatrul Mic, Național, Giulești, Galați. Turnee... O zi cu Ion Bălan — o carte cu interviuri. Proiecte, realizări, îndoieli, speranțe, certitudini. La „Maria Filotti" se face teatru în Sala Mare : se pregătește un teatru Atelier, deschis experimentelor dramatice și un teatru Foaier. Teatrul Atelier, îmi spune directorul Ion Bălan, va fi „patronat" de Cătălina Buzoianu cu clasa ei de regie. Tînăra trupă a teatrului brăilean urcă tot mai des pe scenele platformelor industriale (Progresul, Platforma chimică etc.). Directorul este hotărît să dea cît mai multe spectacole în paralel, să folosească la maximum potențialul artistic. Se încearcă și formula unui teatru-lectură : pentru început „Pămîntul după ora 10,15" de Dan Plăieșu și „Zorile portului" de Ion Ursulescu.

În prim plan : OMUL. — Ați scris patru piese : „Pînda", „Viața nu e un bal mascat", „Dragostea interzisă", „Martor și judecător". Ce pregătiți acum ? — E aproape un secret, îmi zîmbește complice Ion Bălan. Am terminat după nopți și zile de studiu, de scris, de ștersături... Am terminat două piese „Un Azi etern" și „Dreptul forței", care formează de fapt una singură, prinzînd în centru personalitatea lui Nicolae Titulescu, epoca de frămîntări politice din '13—'36... — Vă doresc un „azi etern" pentru piesele dumneavoastră.

Planuri, vise, realizări — monumentale, pe măsura acestui timp. Și la Brăila ca peste tot, în țara noastră, cultura se face la parametrii cei mai înalți.

Traseele colaborării

(Prietenii lui Panait Istrati)

L.C : Stimate domnule Golfetto, vă felicit pentru primul număr din seria nouă a Caietelor Panait Istrati, **apariție realizată într-o foarte mare măsură prin contribuția dumneavoastră. Deoarece publicația** Asociației Prietenii lui Panait Istrati **din Franța este mai puțin cunoscută publicului larg cititor din țara noastră, vă rog, pentru început, să faceți o succintă prezentare a numărului apărut și, de asemenea, să ne oferiți cîteva date despre intențiile viitoare ale editorilor.**

C. G. : „Caietul", în noua sa formulă, reprezintă un deziderat al membrilor Asociației noastre. Adunarea noastră generală din anul 1984 a considerat oportună reinnoirea acestor **Caiete** sub forma unor reviste anuale. Am abandonat vechea formulă, a **Caietelor** trimestriale, noua apariție fiind completată cu mici caiete de informații trimestriale. Comitetul de redacție, și eu personal, am avut grijă ca la elaborarea primului număr să îmbinăm aspectul divers al informației cu factorul inedit, respectînd întru totul ideea istratiană de a prezenta articole care se adresează sufletului cititorului. Ceea ce ne-a ghidat într-o primă fază a redactării primului număr a fost dorința de a prezenta pe cît posibil texte inedite pe care cititorii francezi nu le cunosc.

Într-o a doua fază, ne-am străduit să prezentăm puncte de vedere diferite asupra activității lui Panait Istrati, care aparțin unor specialiști în problemă.

În privința proiectelor de viitor, vă pot anunța că pregătim următoarele trei numere într-un volum compact, consacrat corespondenței lui Panait Istrati cu Romain Rolland. Va fi o primă editare integrală a corespondenței fascinante dintre cei doi scriitori.

L. C. : **Care sînt cele mai importante realizări ale Asociației, de-a lungul activității ei în Franța ?**

C. G. : Asociația **Prietenii lui Panait Istrati** a luat ființă în 1969 din inițiativa lui R. Reidoun și Jean Stănescu, cărora le-a urmat la conducere Marcel Mermoz. Scopul ei esențial a fost și este de a face cunoscută opera scriitorului prin intermediul **Caietelor**, care apar neîntrerupt de 17 ani, și apoi de a organiza manifestări culturale dedicate lui Panait Istrati în diverse locuri din Franța (Paris, Lyon, Nisa, Valence). Alături de aceste două obiecte ale noastre, adaug că, în 1975, Marcel Mermoz a creat **Fundația Panait Istrati**, cu misiunea complementară rolului **Asociației**, de a difuza, în urma contractelor și convențiilor cu editurile franceze, largului public opera scriitorului.

L. C. : **În ce mod considerați posibilă o colaborare între Asociația pe care o reprezentați și unele instituții culturale românești ? Mă refer la Uniunea scriitorilor, Muzeul literaturii române, Expoziția memorială Panait Istrati.**

C. G. : Cred că în această colaborare noi sîntem cei care trebuie să întrebăm deoarece dumneavoastră sînteți cei care aveți documentele esențiale originale. Ceea ce putem face noi în țara noastră e să difuzăm toate textele lui Panait Istrati care au rămas încă necunoscute. Privitor la aceste materiale, pe care le-am evocat și pe care am dori să le avem — în copie, bineînțeles — în expoziții cuprinzînd iconografie, cărți poștale, texte, cred că această colaborare depinde în mare parte de ceea ce puteți dumneavoastră să ne puneți la dispoziție prin expoziția memorabilă brăileană. Cu privire la alte instituții sau organisme culturale, sînt gata să examinez toate aspectele interesante pentru o colaborare cu un subiect istratian bine precizat. Bineînțeles, fiecare dintre noi avem independența punctului de vedere în această problemă.

Interviu consemnat de Lucian Chișu

ŞARJE RIMATE

DORINȚĂ :

Am vrea o stradă-n urbea noastră
Să lege-al amintirii fir —
Și-n loc de „Albă" sau „Albastră"
Să-i spunem : MIHU DRAGOMIR.

O REMARCĂ :

Un bulevard ce-a strîns lumina
Pe-o proză de celebritate
Azi poartă numele SULINA
În loc de PANAIT ISTRATI.

ORAȘUL CU STATUI :

Cu siluete grațioase,
Urcînd spre cerul nimănui,
Orașul fetelor frumoase,
E azi Orașul cu statui.

TRANSFORMĂRI ÎN GRĂDINA PUBLICĂ :

Deși nuanțele ne scapă,
Apreciem că-i foarte grea
Să faci bufet din turn de apă
Și din bufet să faci... muzeu.

UN UITAT :

În teatrul splendid renovat
O poză, într-o ramă mică,
Ar dovedi că n-am uitat
Pe brăileanul G. TIMICĂ.

Ștefan Tropcea

Versurile lui Ion Mustață, citite în ședința din luna septembrie a Cenaclului „Panait Istrati" au produs aprecieri numeroase și variate, toate întîlnindu-se însă în părerea că poetul este o prezență lirică autentică în mișcarea literară locală, că ar trebui să fie mai insistent prezent în presa literară.

Ion Mustață cultivă un vers nostalgic evocator, inculcat unei tradiții eseniniene, în care Artur Silvestri a semnalat esența conflictului generator de lirism prin neliniștea spațiilor geografice (îngemănarea agrestului cu acvaticul) provocatoare de efecte stilistice originale, tot la acest nivel existînd și riscul ca poeziile să fie sufocate de manierismul expresiei. Dintre celalți vorbitori, Valentin Popa, Z. Cărlugea și Viorel Coman s-au oprit asupra altor proprietăți de stil în care au descifrat elementele componente ale universului său liric încercînd să-i stabilească marca de individualitate.

Trăgînd concluziile, conducătorul ședinței de cenaclu, criticul Mihai Ungheanu, a arătat că Ion Mustață a prezentat auditoriului versuri care poartă amprenta unei originalități a locului, dar că trebuie să-și facă o serioasă autoanaliză — avînd în vedere părerile critice exprimate — pentru a da o mai adecvată măsură a talentului său.

Cronicar

ION MUSTAȚĂ

Toamna

Timpul a ruginit în sălcii,
vîntul galben a venit într-o seară,
peștii cu ochii roșii de nesomn
aleargă după viermeie îndoielii.

În privaluri se rostogolește vara,
undița tresare în cercuri,
e atîta lumină, e atîta lumină
încît sufletul cîntă.

Cerceii de liniște tremură ușor
ca un frig subțire înfiorînd
carnea sătulă de zgomot
Timpul a ruginit în sălcii.

Bate toamna

Bate toamna sîngerînd în ușă,
Melcii în cochilii se retrag,
Noi venim cu ochii de cenușă
Și găsim doar umbrele în prag,

Și din sticla nopții cu cerneală
Să ne scriem ultima scrisoare,
Bate toamna-n ușă cu sfială
Și bătaia ei acum ne doare.

Dunăre

Brațe de apă mă string pătimașe
Și-mi caut iubirea în liniștea lor
Chiar dacă-i crivăț și e miazănoapte,
Dunăre, Dunăre, Dunăre, dor.

Vin dinspre lume corăbii hoinare
La țărmul cîmpiei în dulce popas,
Chiar dacă visul se destramă și piere
Dunăre, Dunăre, tu mi-ai rămas.

Vara se-adună-n răcoare de pepeni,
Nopțile-albastre dansează pe plajă,
Urmele pașilor noștri ne strigă
Dunăre, Dunăre cîntec și vrajă.

Trec

Trec năuc spre Cetățuie,
vadul toamnei sîngerînd,
noaptea în salcîmi se suie
cu păcatele în gînd.

S-au copt visele în struguri,
la un han uitat de lume
ard iubirile în ruguri
fără timp și fără nume

și m-apucă dor de ducă
pe-o corabie nebună,
fie ea din coji de nucă
cu catarg urcînd spre lună.

Caii

Tată, zorii tulburi se preling pe streșini
ude,
nimeni nu mă cheamă iarăși la căruță
să rămîn,
să țin caii ce se joacă sculturînd mărunt
din hamuri,
să te rog apoi cu lacrimi să mi-i dai
puțin să-i mîn
și în palmele în care am prins fluturi
albi de vise,
să-mi ascund nefericirea și neliniștea
de toamnă,
caii tată, caii noștri au fugit în lumea
largă
numai vremea nemiloasă cu flori albe
ne inseamnă.

Coloana fără sfîrșit

Urmare din pag. a 5-a

făsoară o mare paradă militară. Oamenii din împrejurimi, care mai păstrau încă în suflet ca pe un vis urît grozăviile persecuțiilor hortyste, veniseră în număr mare să salute armata română. Emoționantă și amplă a fost defilarea militarilor noștri la Cluj. O stafetă a sosit din partea locuitorilor orașului, anunțînd în fața tribunei oficiale, cu glas grav, ca o sentință a istoriei : „Trupele române victorioase de pe frontul din Cehoslovacia au ajuns la Cluj". Copiii, femeile, tinerii, bătrînii ovaționau : „Bine ați venit eroi ,demult vă așteptam pe voi". De la catedrala românească a Clujului pînă dincolo de tribună, uralele și aplauzele, exploziile de bucurie îi însoteau pe glorioșii ostași. Clujul care era fericit să se știe din nou acasă, în hotarele firești ale patriei, a dăruit pînă noaptea tîrziu florile victoriei și ale recunoștintei ca o bucurie a tuturor meleagurilor românești.

Ei : roșiorul Ion Mardale, tunarii Ștefanache Mardale și Gheorghe Mardale cărora oamenii le-au zis „Borangic" după briul maichii pe care-l purtau mereu cu ei, și-au împlinit ființa în ființa țării. Roșiorul Ion Mardale Borangic, luptătorul de la Plevna, își are meritul său important în sfîrșitul imperiului otoman ; tunarul Ștefanache Mardale Borangic, luptătorul de la Mărășești, își are meritul său în sfîrșitul imperiului austro-ungar și al celui german al lui Wilhelm ; tunarul Gheorghe Mardale Borangic, luptător al actului revoluționar de la 23 August 1944, își are meritul său în distrugerea celui de-al treilea Reich. Briul cu care s-au încins, despre care ei credeau că le-a apărat viața în războaiele pentru neatîrnarea țării, stă și acum în lada cu amintiri a acestei familii de români de lîngă Dunăre înmiresmat cu lăstari de levănțică.

Luni, după nuntă

Urmare din pag. a 5-a

după care băgă fluierul la loc, sub cămașă, bău un pahar și începu să rîdă de Niță a-lu' Bălan care, amețit de zaibăr, se potignea în jocul Briului ; rîdea cu gura pînă la urechi, așa încît să i se poată vedea dinții îmbrăcat în aur, soarele să-i răsară din colțul gurii. Și, fiindcă patima nu i se stinsese încă, își prinse din nou mijlocul cu mîinile amîndouă, se aruncă în joc și cu vîrful limbii în spatele dinților imită, ritmic, șarpele:

„Ssss ss ssss ss,
ssss ss ssss ss !"

Toamna și-a umplut sînul cu patimi galbene și s-au înmulțit nuntile.

Nuntașii au chefuit și ei toată noaptea. Au băut, au mîncat, de se făcuseră mormane de oase în jur.

Din cînd în cînd, ghiftuiți de cărnuri, îmbuibați de alcool, bărbații se ridicau de la mese și, năduși, plecau, doi cîte doi, să urineze în fluviu.

Spre dimineață, după ce s-au jucat darurile, noi, neamurile miresii am plecat de la salon, cu socrii mici pe măgar. Mutierea lui Niță, împielițata, aprinsă de băutură, a îmboldit asinul sub coadă, să-l trîntească pe socrul mic, să-i rupă coasta din care creșteau răsadurile lui :

Eva,
Maria,
Fira
și Polimnia,

stăpînele cherhanalelor. Măgarul a zvîrlit din picioarele de dindărăt, socrul mic a zburat prin aer, și cînd a ajuns cu capul în dig a făcut : „Hic !", și atît. Soacra mică, încălecată mai lîngă greabăn, a ajuns dedesubt și, prinzînd măgarul de ureche, atît a mai apucat să strige : „Măiculițăăă, doar ce l-am îngropat pe tata !"

Lăutarii cîntau: „Cum se ține ea de om'
ca omizile de pom..."

Dar nici chefuli și nici nunta nu s-au stricat.

Socrul mic s-a ridicat din praful digului, a luat-o pe soacra mică în brațe și au încălecat din nou măgarul. Alaiul făcea haz de solul priapic : tăciune pe obraji, nas de morcov, făcăleț roșu spînzurat în față și coadă de vulpe atîrnînd pe dindărăt. Astfel gătit, îl mînam pe ulița mare și chiuiam de mama focului.

Cînd am ajuns acasă, trei stolnici jucau pe bătătură, cu o găină albă deasupra capului și cu cămașa miresii cu trei picături de sînge, cusută cu arnici.

Iată, aici a fost pragul casei mele.

Se mai pot vedea vetrele pe care am ars focuri.

Toamna și-a umplut sînul cu patimi galbene și se aud nuntile.

Nunta crizantemei care ne-a răsădit o rază galbenă în noaptea pieptului : nunta strugurelui de culoarea chihlimbarului, visul lui în drumul aspru spre lacrima bucuriei ; nunta crapului blînd care, îngrășat în vară, își poartă acum solzii de aur ; nunta stelei căzătoare cu a stelei care suie spre aceeași închipuire.

Și peste toate aceste eterne nunți, nunta bărbatului și a femeii !...

În toiul culesului

VICTORIA TĂNASE

În grădina mamei Aglaia toamna își revărsa toată frumusețea. Fiecare copac se împodobește pentru moarte cu giulgiu de altă culoare. Merii, prunii, salcîmii, vița de vie s-au îmbălsămat în nuanțe diferite de galben, de la cel mai deschis, ca al frunzei de vie, pînă la cel mai închis, ca al prunilor. Perii, cu frunza lor cerată, își păstrează cu demnitate verdele, dar pe diferite frunze au apărut pete roșcate, iar spre vîrful copacului toate frunzele se oferă razelor blinde ale soarelui de toamnă, în vestmînt brun-roșcat, cu străluciri de jar, sclipind din cenușă. Unii copaci s-au dezbrăcat de tot și privesc triști la înmormîntarea fastuoasă a celorlalți. Cireșii, flăcări întinse spre cer, par jertfele de sînge ale toamnei. Au în ei ceva din frumusețea dureroasă a mieilor abia născuți și sacrificați imediat pentru blana lor strălucitoare. Dar la prima brumă mai puternică, nici o jertfă nu mai e de-ajuns pentru a-i ține împodobiți. Tronează regește în livadă cițiva mesteceni tineri, doi cîte doi, cu trunchiuri gemene și unul solitar, înfășurați în marama albă a uitării și cu o coroană aurie, strălucitoare sub lună plină. Numai bradul trufaș se menține mindru, cu vestmîntul verde-negru ca al unui profet. Nucii s-au dezgolit de mult și-au acoperit grădinile cu frunzele lor maronii, aproape de culoarea pămîntului, împrăștiind un miros iute. De aceea peste tot gospodarii le string în grămezi, pentru a nu iuți iarba ce va crește pentru vite. În armonia liniștită a timpului, ce merge mereu în jurul soarelui, frunzele cad una cîte una, plutind ușor, într-o legănare a unui ultim vis de supraviețuire, apoi ating pămîntul fără nici un suspin, cu resemnarea crengilor ce se lasă cuprinse de flăcările vrăjite ale focului. Totu-i balsam de vis, îngenunchere și resemnare, rugăciune și taină.

În pădure a început vînătoarea. Din cînd în cînd se aud împușcături și de fiecare dată îmi străpung sufletul. Pentru om a sosit timpul îndestulării instinctului puterii, prin jertfirea ființelor nevinovate ale pădurii. Căprioarele fug speriate și din cînd în cînd glonțul morții o doboară pe cîte una. Cade în genunchi, cu ochii limpezi, împăienjeniți de vălul morții, apoi se prăbușește la pămînt, odată cu frunzele. Mingilerea pămîntului îi ușurează stingerea. Încă o împușcătură, încă o victimă. Iepurii săgetează pădurea, dar glonțul îi atinge din fugă, se rostogolesc peste cap de cîteva ori, apoi sînt încolțiți de cîinii hăitași, educați cu cruzime să aducă jertfa la picioarele atotputernicului, care e omul.

Copacul, sub care stau privind pădurea, se cutremură la o împușcătură și-și leapădă tot frunzișul peste mine. Cînd m-am uitat în sus, rămăsese pustiit; pentru jertfele pădurii își dăruise ultima-i podoabă, acceptînd cu resemnare moartea mai timpurie decît ii era sorocit. Gîndul mă îndeamnă să mă duc spre adăposturile de căprioare, locul meu preferat, dar desele împușcături mă înfricoșează, c-aș putea deveni eu însămi victima unui glonț rătăcit. Împușcăturile se îndesesc din ce în ce mai mult. Asta-i vînătoarea de iepuri. Inima-mi bate tot atît de tare ca și a lor, mă simt dintr-odată și eu jivină nevinovată de pădure, hăltuită de cîinii vînătorilor. Alerg cu disperare, căutînd un refugiu de scăpare. Dintr-odată retrălesc un moment asemănător, petrecut cu mulți ani în urmă.

Eram în primul an de învățămînt, într-un sat din Oltenia. Mergeam cu copiii la practica agricolă. Într-una din zile am fost la cules struguri. Copiii erau de o veselie exuberantă.

În toiul culesului, apăru veselă printre copii, o cățelușă zburdalnică, mică la trup, mirosind la fiecare pas pămîntul. Copiii explodară de bucurie: „E Tinga, e Tinga, a simțit urme de iepure!". Un profesor suplinitor din sat zise deodată:

— Tinga, hai, fuga, vino la mine! Hai, ce zici, facem o demonstrație, s-arătăm la toți cît ești de deșteaptă la prinsul iepurilor?

Copiii începură să strige în cor, apucați parcă de streche:

— Da, Tinga, arată-ne ce știi. Am văzut iepurii fugind prin vie. Sînt mulți. Hai Tinga, să-i prindem!

Se pare că era un obicei al locului pe care nu-l cunoșteam. Ideea mă înspăimîntă, dar Tinga se gudură și pe lîngă mine, de parcă ar fi vrut să-mi spună de ce-i în stare. Cițiva copii și profesori se puseră pe treabă și scoaseră de la ferma zootehnică plase de sîrmă, cu care făcură o încercuire mai mare în care Tinga urma să aducă iepurii, fugărindu-i. În cîteva minute totul fu pregătit. O nerăbdare nebună îi cuprinse pe toți. Tinga aștepta lîngă stăpînul ei, care o învățase meșteșugul prinderii iepurilor. Via era într-adevăr plină de iepuri. Copii și profesori tăcură, pîndind să iasă vreun vinovat din vie. Iată, că la puțin timp unul și încă unul, apoi alții ieșiră în fugă din tufișuri. Trupurile lor alungite străbăteau ca săgeți cîmpia.

— Hai, Tinga, pe ei, fuga!!

Cățelușa atît așteptă. Se repezi ca un fulger. Dispăru în vie și cîteva minute n-o mai văzurăm.

— Să știi că le-a pierdut urma, își dădu cu părerea unul.

Dar iată că Tinga apăru, fugărind un iepure în direcția în care eram adunați toți, în cerc, în jurul îngrăditurii de sîrmă. Cățelușa știa regula. Trebuia să aducă victima în îngrăditură, fiindcă de acolo nu mai avea scăpare. Începură chiote, strigăte, îndemnuri: „Hai Tinga, nu te lăsa!" și ea, încurajată pînă la disperare, nu slăbea biata victimă nici un pic. Încercarea iepurelui de a scăpa în dreapta sau în stînga n-avea nici o șansă. Tinga îi ghicea dinainte intențiile și-i apărea în față, strigăte de fericire din partea tuturor. Bătăi ritmice din palme, tropăituri, chiote, și mereu încurajări. În fine, bietul iepure fugărit fu adus în îngrăditura de sîrmă. Era atît de speriat, că își pierduse complet controlul mersului. Se împleticea, cădea, se ridica, dădea să-și ia din nou avînt, dar cînd încerca să fugă cîțiva pași mai mult, intra în plasa de sîrmă. Strigătele puternice ale tuturor urmăritorilor lui îl înspăimîntau și mai tare. Parcă nu mai erau oameni și copii în jur, ci numai copoi hăitași, care fugăresc prada în pădure, cu lătrături sacadate, derutante pentru victimă, mai mult ca orice. Totul devenise o orgie.

Mă uitam neajutorată în jur. Strigam să se termine acest joc, dar nimeni, absolut nimeni nu m-auzea. Lacrimile îmi inundară obrajii. Cățelușa îl fugărea dintr-o parte într-alta a îngrăditurii, ca într-un joc bezmetic, pentru o demonstrație de vedetă în fața stăpînilor. Iepurele se repezi cu labele în plasa de sîrmă și-și jului botul, care începu să sîngereze. Toți țipară de bucurie.

Micul deținut rămase cîteva secunde suspendat pe plasa de sîrmă, privind cu ochii mărițiți de groază la mulțimea care-l înconjura. Nici o speranță de nicăieri.

Ceea ce mă uimea, era că Tinga l-ar fi putut prinde de mult și culca la pămînt, dar rolul ei era să dea numai spectacolul hăituielii. Cred că dură vreo jumătate de oră lupta disperată între gratii a vînatului, ce nu mai avea nici o scăpare. Poate că în sinea lui dorea să vină mai repede sfîrșitul, dar era dator față de puținele clipe ce-i mai rămăseseră, să lupte. Însăși Tinga începu să dea semne de oboseală, ca și victima, dar strigătele întețite ale celor adunați grămadă îi ridica din nou în picioare și din nou începea jocul vînătorii. Dar nu mai dură mult, pentru că însăși Tinga, al cărei rol nu era să ucidă, ci numai să supună victima, se lăsă la pămînt, lîngă iepure, ce căzuse și el și respira sacadat, așteptîndu-și sfîrșitul. Sub blana-i moale și pufoasă se vedeau bătăile inimii. Privea îngrozit înspre cîine, dar acesta își încheiase rolul și-l privea indiferent. Puse botul pe labe și aștepta aplauzele. Acestea nu mai veneau, dar cîinele nu-și prelua prada, ci o oferi stăpînului său.

O revoltă neputincioasă puse stăpînire pe mine. Încercai să-mi fac loc printre oameni și-l rugai pe stăpîn să mi-l dea, să-l mîngîi puțin. Dar vocea-mi sugrumată de milă îmi trăda intențiile de a-l elibera. Stăpînul însă, ținîndu-l atîrnat de picioarele din-apoi, cu capul în jos, rînji și refuză chiar să mă lase să m-apropii de el. M-arătă cu degetul spre copii și toți începură să rîdă în hohote. Apoi, c-o satisfacție rea așeză încet iepurele pe pămînt, puse tacticos talpa-i grosolană pe gîtul gingaș, scoase rînjind întruna, briceagul din buzunar, îi desfăcu lama tăioasă și c-un gest teatral spre mulțime, îi reteză beregata. Tinga privea nepăsătoare, dar aștepta să fie răsplătită măcar cu o mîngîiere. Cînd stăpînul își băgă briceagul în buzunar, îi sări bucuroasă în întîmpinare, dar se trezi c-un picior zdravăn în spate, însoțit de un rîs zguduitor. Se îndepărtă umilită, ultindu-se nedumerită la gîtul sfîșiat al victimei, din care picurau ultimii stropi de viață. Spectacolul luase sfîrșit.

În cîteva clipe toți uitară ce se-ntîmplase, instinctele se descătușaseră și se reveni cu luciditate la ordine și disciplină. I-am lăsat acolo și am plecat.

În noaptea aceea m-am visat eu însămi hăituită-ntre gratii de cițiva oameni și cînd m-am prăbușit la pămînt, rînjete batjocoritoare mă priveau cu ochii înroșiți de beție și efort. M-am trezit leoarcă de sudoare. Pentru cîteva clipe, în somn, iepurele deveni în trupul meu zvircolindu-se-n coșmar, un deținut condamnat pe toată viața spre a fi hăituit, pînă va renunța singur la viață.

Împușcăturile în pădure se aud mereu... Am ieșit din amintirea mea, dar foșnetul copacilor deveni plînsul vinovat de atunci.

În paginile 7 și 8 tablouri de Vespasian Lungu

CONTAGIUNEA

VALENTIN POPA

Cînd îl văzu pe Mihai Petre Albacu înaintînd ca o stafie, aproape plutind prin aerul dimineții — tînărul arăta într-adevăr ca o stafie, deoarece noaptea nedormită, deși fără urmări în spiritul său încă excitat, se imprimase perfect pe fața sa devenită acum albă ca un cearșaf, deci ca o îmbrăcăminte de stafie — văzîndu-i așadar fața lui obosită și privirile iritate, aproape demente, bătrînul Ionașcu avu o tresărire, ceva neplăcut îl fulgeră prin întreg organismul, o senzație de rece (urită, stridentă, siciitoare), încît era pe-aproape să-l repeadă, mai ales că-i și tulburase tabietul — pentru că între opt și zece profesorul își ocupa întotdeauna orele cu lecturi din publicațiile de specialitate, ca acum, hodoronc-tronc, să-i pice pe cap chiar din primele minute ale programului tinărul acesta cu fața lui albă, trudită, mahmură, pudrată de oboseala celor opt sau zece ore de muncă nocturnă, care-l făcuse — har domnului! — atît de fericit în dimineața aceea... ce să mai vorbim, ținea în dosarul de sub braț — un dosar obișnuit, tip mapă, puțin jerpelit, fusese de bună seamă folosit și în alte împrejurări, își schimbase nu-i așa?, de multe ori pînă acum destinația, avea tăiate cîteva rînduri scrise cu litere mari, de tipar, dar, în dosarul acela care pînă și pete de grăsime purta în materia indecisă a cartonului, tînărul Mihai Petre Albacu îngrămădise la repezeală cîteva pagini scrise nervos, o înlănțuire ciudată de hieroglife, un formalism complicat, deasupra căruia trona un titlu de-a dreptul incitant prin caracterul lui aproape poetic, același titlu care suridea și pe coperta dosarului, sub ultimul dintre rîndurile tăiate, scris, de asemeni, cu litere de tipar, litere mari, îngroșate, convingătoare, subliniate cu două dungi șerpuitoare, din pastă albastră, litere care, odată prinse în vizor, aveau să-l facă pe distinsul savant să-și scape ochelarii pe birou, pentru că fusese obligat să-i îndepărteze pînă la limita dincolo de care unghiul rotunjit al suportului a început să patineze pe vîrful glisant al nasului, prăbușindu-se în cele din urmă pleoscăind pe sticlă, fără urmări însă, căci, din fericire, lentilele aceloa groase, bombate, inumane rezistaseră cu brio impactului, dar zgomotul îi făcuse, normal, pe cei doi să tresară, apoi să-și încrucișeze privirile și să-și zîmbească... da, da, zîmbiră unul la altul ca doi copii poznași, apoi bătrînul, în timp ce-și ștergea ochelarii, bolborosi cîteva cuvinte, ceva referitor la titlul acela ciudat („Teoria matematică a contagiunii"), ce-o mai fi vrînd să-nsemne și drăcia asta, sau ceva asemănător, și în fața lui tînărul, nepoftit încă, din neglijență, desigur, să ocupe loc pe un scaun, rămas deci în picioare, îl privea în continuare surîzînd, întreaga sa față exprima, în ciuda oboselii care-i alterase culoarea, un sentiment de învingător, l-am dat gata!, parcă vroiau să grăiască privirile lui, bătrînul era atît de cufundat în lectură încît nici respirația nu i se mai auzea, o noapte grozavă, de inspirație divină, șoptea cineva în creierul înfierbîntat al lui Albacu, într-adevăr, parcă cineva îi turnase cu pipeta toate acele idei generoase grație cărora un formalism matematic elegant unifica domenii atît de eterogene cum ar fi cel al epidemiilor, zvonurilor, credințelor... l-am dat gata, măi frate, l-am dat gata, îl las să termine, apoi pac!, îi pasez doleanța, tovarășe Ionașcu, știți, v-aș ruga să mă includeți în echipa stației pilot... și, bineînțeles, motive de refuz n-aveau cum mai apare, teoria contagiunii era desigur instrumentul ideal pentru centrul de matematică socială, iar autorul ei, fără discuție, își afla locul cel mai potrivit în colectivul acela, hei, hei, ce-o să mai ziceți acum, tovarășe director, la naiba cu toate rezervele!, dar tovarășul director, cufundat în lectură, nu dădea nici un semn că ar intui ceva din gîndurile care-i gîdilau creierul cercetătorului și rămase încă un timp în liniștea aceea deplină care din cînd în cînd făcea ca foșnetul hîrtiilor să se audă în încăpere ca niște mici explozii, apoi, în fine, terminînd, lăsă dosarul pe masă, își scoase ochelarii, se rezemă de speteaza fotoliului, într-o poziție de relaxare, frecîndu-și cu degetele ochii obosiți de efortul concentrării, apoi rămase așa cîteva minute, fără nici o reacție, privind în gol, spre satisfacția tînărului din fața sa care întrezărea în reacția șefului un efect al surprizei și poate al încîntării vizavi de acel material insolit care prin noutățile conținute ar putea genera, cine știe?, poate chiar o nouă criză a fundamentelor, apoi bătrînul deveni dintr-odată vioi, reveni la poziția de lucru, montîndu-și coatele pe birou și aprinzîndu-și o țigară, după care, constatînd că tînărul era încă în picioare, îl pofti să-și apropie un scaun și să se așeze... apoi, apoi, apoi, evident, orice cuvînt e de prisos, ce mai, Ionașcu lăudă fără rezerve materialul, îl sfătui să meargă la dactilografie, trebuie să apară cît mai repede, înțelegi? să nu ne-o ia ăia înainte, ei încă mai bîjbîie, băiete, încă mai bîjbîie! și bătu cu arătătorul în teancul revistelor de specialitate aflate în stînga, pe birou, dar nu garantez că în două luni nu vor ajunge la formalismul pe care îl propui și atunci... ar fi păcat, zău așa! ar fi păcat, și-i făcu strengărește cu ochiul.

— Toate bune și frumoase, avea să-i comunice a doua zi, spre seară, Nicoletei, dar, la rugămintea mea de a mă propune pe lista echipei de la stația pilot, bătrînul Ionașcu s-a împotrivit, ce mai, nici n-a vrut să audă, de parcă i-aș fi cerut cine știe ce avansare, dar nu înțeleg, încercam eu să-i schimb cumva hotărîrea, nici nu pretind mare lucru, și-apoi sînt informat că mulți din cei care vor pleca ar face orice să rămînă în capitală, ori eu vă cer, dimpotrivă, să mă lăsați să lucrez acolo... și tot așa i-am turuit încă un snop de argumente, însă zadarnic, nu reușeam prin nici un mijloc să produc măcar o firavă fisură în mecanismul deciziei lui capricioase și atunci l-am rugat să-mi explice motivul și nemaiavînd cum ieși din cerc, moșulică a trebuit să-mi dea satisfacție și fii atentă ce mi-a zis, să-ți vină să te apuci cu mîinile de păr, nu alta, o chestie mai caraghioasă nu cred să fi auzit vreodată, cică, vezi-doamne, sînt bîntuit de scepticism, mă rog, un cusur ca oricare altul care nu l-ar deranja prea mult atîta vreme cît aș lucra de unul singur, așa cum am făcut pînă acum, dar munca în echipă e cu totul altceva, îmi adăugă el, și atunci scepticismul meu ar putea deveni periculos și n-are nici un chef să rateze o afacere în care și-a pus atîtea speranțe, în ce privește teoria mea cică pot fi liniștit, o va da băieților s-o utilizeze, ah, teoria mea, m-am înfierbîntat dintr-odată, îmi cereți să-i pun, pur și simplu, cruce și s-o dau pe mîna altora care, aveți impresia, sînt mai puțin sceptici decît mine, chiar credeți că sînt singurul din institut bîntuit de maladia asta atît de răspîndită printre cercetători? la care bătrînul își scoase din nou ochelarii și-i așeză pe birou și, după o pauză lungă, se învrednici să-mi dea și mie puțină dreptate, nu, într-adevăr, nu sînt singurul, dar scepticismul meu, spre deosebire de al altora, este, din nefericire, contaminant, și nu numai scepticismul, adăugă el, ci tot ce emană din persoana mea, apoi se apuca să-mi înșire cîteva exemple, bunăoară, un simplu guturai pe care îl aduc în institut face în cîteva ore să crească vînzările de batiste de la magazinul de mărunțișuri din colț, iar cînd m-apucă strănutatul, timp de două ore nu se mai poate lucra nicăieri în toată hardughia, se creează un asemenea zgomot încît s-ar putea crede că nenorocita asta de clădire adăpostește nu un centru de cercetări în domeniul fundamentelor, ci o hală de încercare a motoarelor de motoretă, ce să-ți spun, are haz bătrînul!, apoi, continuă el, mi-ai venit odată cu o gripă, anul trecut, parcă, și gata, s-a compromis activitatea noastră pe o lună întreagă, bașca planul la concedii medicale depășit încă din primăvară... și tot așa a ținut-o din exemplu în exemplu, încît pînă la urmă m-a cuprins disperarea, i-am întors spatele și am plecat.

Toate acestea Mihai Petre Albacu i le relata Nicoletei în seara ce urma unei mici festivități de la institut, în care unul din colegi, proaspăt autor de carte, dăduse autografe, șampanie, se împărțiseră amabilități, și el, dumnezeule!, se simțea atît de încurcat și cînd te gîndești că dintr-o pricină caraghioasă, mîncase în după-amiaza aceea niște pește afumat pe care îl curățase cu mîinile lui, și mirosul acela de afumătură pătrunsese adînc în carnea palmelor și n-avusese timp să-și încălzească niște apă, fir-ar să fie!, se spălase cu apă rece și... din cauza grabei, destul de superficial, încît, ajuns la institut, constatase cu neplăcere că palmele lui emanau un miros iritant, dar dac-ar fi fost numai palmele poate că nu l-ar fi deranjat cine știe ce, dar simțea mirosul acela ca un abur plutindu-i prin gură, ba chiar și hainele căpătaseră un iz penibil de afumătură, încît a trebuit să rămînă tot timpul mai deoparte și să evite pe cît posibil să-și stringă mîna cu ceilalți, o conduită cel puțin ciudată în ochii camarazilor săi care se străduiau zadarnic să-l integreze, pînă și moșulică, directorul, remarcase aerul acela de stinghereală și crezu că din pricina refuzului, lasă, tinere, nu fii supărat, crezi că-i mare scofală să lucrezi acolo? și Nicoleta care venise și ea și venise în costumație de seară și era frumoasă, dumnezeule, frumoasă ca o regină, încît, efectiv, îl luă amețeala privind-o, da, Nicoleta, neștiind ce i se întîmplă, îi dădea tot timpul tîrcoale, ba la un moment dat îl luă pur și simplu de braț și-l duse în mijlocul lor ca să ciocnească șampanie și el ciocni, dar la a doua înghițitură lăsă paharul pe masă, simțise că și lichidul acela prinsese mirosul de pește afumat, de fapt totul în jur începuse să pută, ei fi prea obosit, își zise el pe moment, băieții aceștia sînt veseli, se distrează, ei nu observă nimic, ar trebui poate să plec, o oră, două de somn mi-ar reda poate liniștea, luciditatea, dar nu se putea părăsi încăperea și în primul rînd nu se putea pleca fără ea, stabiliseră doar să rămînă și peste noapte împreună... și iată-i acum, pe la zece, stînd la taclale la el, în camera aceea în care mirosul de afumătură îl scotea realmente din minți, deși lăsase ferestrele deschise cît timp fusese plecat, și Nicoleta îl umilea pur și simplu printr-o risipă de tandrețe pe care ei, ticălosul, n-o merita pentru că se ferise tot timpul s-o atingă, cel puțin înainte de a ajunge acasă și de a-și freca vreun sfert de oră palmele cu apă caldă și tix pînă cînd nările lui îl informară că totu-i în regulă, cel mult dacă-i atinsese mîinile, dar se pare că fusese destul pentru ca totul să se ducă la dracul, fiindcă în dormitor fiind, alături de ea, constată iritat că și fata purta în piele, în păr, în lenjeria de corp același miros siciitor, de afumătură, încît îl cuprinse pe moment disperarea și se afundă cu fața în pernă surd și orb la peisajul din jur și rămase așa o vreme, cîteva minute sau poate mai mult, pînă ce îl străfulgeră o idee, ah, contagiunea, teoria matematică a contagiunii, va să zică obsesia care-l condusese la inovație o purtase în sine, era o marcă a ființei sale, da, da, avusese dreptate bătrînul, avusese dreptate, ah blestemata asta de contagiune!

NICOLAE ARIEȘESCU

Poem

Aș scrie poeme cu fructe
de s-ar putea,
le-aș aduce cît mai aproape
de inima mea;
aș scrie poeme cu frunze
ce m-acoperă lin,
le-aș apăra în toamnă
de marele chin;
aș scrie poeme cu flori
ce mi-ar inunda
pleoapa în zori,
a mea și a ta.

IONATAN PIROȘCA

Cu aripile întinse

1

cu aripile bine întinse
bine desenate peste adevăruri și
neadevăruri
seară de adaus la trupul acesta
ca un pendul între bine și rău...
cînd se va opri deodată într-un punct
privindu-și lung cerul orb al căderii,
cînd se va sfîrși într-o secundă deturnată
peste meleagul trupului și acele
neasemuite, albe fîntîni de întindere,
pline de copilăria multiplicată la
nesfîrșit...

2

cred că voi închide ochii cerînd
încă o portocală pe care s-o decojesc
de inserări succesive, pînă la cîntecul
de lună plină,
pînă la colții ghepardului sticlind în
inima
unui vis
și dintr-o protuberanță a imaginației va
țîșni
fluviul seraific, serafic-orficul fluviu
amurgul...

VANESSA ZIGMUND

...doar lumina...

Ca-ntr-un copac ce s-a surpat sub rod,
În lacrima din noi e-atîta scare,
Încît lumina unui singur ochi
Ajunge pentr-un veac de sărbătoare.

ochi de cerb

Tresare către margini o lumină
În rest un gol imens ne-astupă mersul
În piept avem un fei de lună plină
În care se proptește universul.

E dimineața asta prea departe
Imaterială, transparent curgînd
Pe trunchiul înrămat în frunze moarte
Pe după care-ascundem propriul gînd

O liniște superbă, alcalină,
Ca geamătul din ochiul unui cerb
Se toarnă-n noi, de pleoape ni se-anină,
Ne-ngroapă-n albu-i mat de straniu herb.

Dar cineva va rupe din culoare
Exact atît cît să ne-astupe rana
Ea va rămîne-n noi spre vindecare
— Un beduin cînd moare caravana —

Și va striga cu propriul nostru glas
Și se va zbate-n propriul nostru sînge
Și vom uita că totuși am rămas
Din ochi de cerb să învățăm a plînge.

GHEORGHE LUPAȘCU

Incantație de dor

Dorul meu de peste gînd
Nu mă dușmăni oricînd
Că de-atît ursit ce sînt
Nu pot să merg pe pămînt;
C-aseară l-am așteptat
Să se-ntoarcă împărat
Cu lumină de la soare
Cu ochii de la izvoare,
Dar de-o viață tot nu vine
De-am tras brazda cătră mine
Să mi-l fac cum te știu bine.
Semănam sufletu-n lut
Numele ți-am fost născut
Dragostea să ni se-ntimple
Cîntec însoimat sub tîmple.

Joc alb

Copilăria își cheamă bătrînii
Să-i înflorească în jocul alb
Al păsărilor ibis,
Dragostea pură se-așează cu tîmpla
Pe explozia mugurilor,
Străbunii mor în creierul asediat,
Epitafurile plîng în gîtlejul bocitoarelor:
„Un răsărit adînc, albastru
E marea-n care vom sosi".
Am fost odinioară propriii noștri bunici
Sîntem propriii noștri copii.

DANIELA COMAN

Icar

Lui Nichita Stănescu

Da, zise, vă rog să mă credeți,
din palma mea va crește un dinte!
Simt în palmă,
la baza degetului arătător
cum îmi crește un dinte,
ca și cum acolo ar fi gingia mea!
Și vă rog să mă credeți pe cuvînt
că în sîngele meu trăiește
un superb exemplar
de panteră albă-neagră!
Azi dimineață, cînd mă spălam,
i-am auzit nările fornăind a liane.
Vă rog din suflet să mă credeți!
În genunchii mei zornăie
toată cenușa imperiului roman!
La fiecare îndoire a picioarelor
se aude un plînset de scuturi
gata de luptă.

Bineînțeles că nici nu s-au gîndit să-l
creadă
și atunci au filfîit în el toate aripile
lumii.

A doua zi, la prînz,
ceara lor a făcut să răsară pe pămînt
primăveri de vară bîntuită tomnatic
de iernile în floare.

MARIN CIORANU

Un țăran

Un țăran
pune noaptea căpătîi,
pune și gresia alături
așa cum pune
poetul creionul —
Cînd se ridică
se scutură de rouă,
ia coasa
și-ntoarce
prima brazdă de lumină
spre apus;
felie cu felie
taie din zi...
îl văd
cum se apropie
de partea cealaltă
să taie
ultima brazdă așezată
ca o pasăre pe cuib.

CONSTANTIN MENAGACHE

E un fel de sîngerare

Din ciob în ciob
sîngerăm
noi înșine făcîndu-ne oglinzi
pentru chipul de metal al ierbii.
Tentacular,
adunăm expresiile nimicului
le arcuim ca pe un aer
din care ne-am mutat.

În mod deliberat și fără ceremonii
ne golim de zăpezi, de orologii
de pămînt și de cer,
de spaima de a orbecăi în lumină,
de absolut totul ne dezicem
pînă devenim ce sîntem,
adică o goană continuă
între un regn și un altul.

Autoportret

în ochii salcimilor treceam
cu mersul peticit de nesomn
pînă cînd dimineața intra în păsări
nu învățasem încă
alfabetul rădăcinilor
oboseam cu mintea înfiptă în papionul
alb
și te căutam cuvintele
că nu știam
că tu ești eu
copil cu fluviul pe umăr
și cu cer în loc de văz
așa am înțeles brusc ce dură mai e viața
ca o șosea kilometrată pe lățime
nici nu mai vedeam
cum mă ia o pîine la subțioară și mă
traversează
de la o noapte la alta

GITA MARIA EDU

Troienită-n noapte

rătăceam prin pădurea-n defrișare
timpul exploda în coaja verde a nucilor
era toamnă sau ieșeam din toamnă
pe alei necunoscute întunecîndu-mă
într-un stol de cocori păscînd
în pelinul de sud al cuvîntului
două lebede negre legate de umerii mei
una-i casa somnului iar cealaltă-i
oglinda mirării
m-au smuls din tinerețe învățîndu-mă
să zbor

spre marginea unei liziere m-au dus
pe acolo trecea drumul spre copilărie
colina de sare acoperită cu fragii
sălbateci
și m-am trezit cu mîinile înghețate
adormisem în zăpadă
troienită-n noapte...

ADRIANA SITARU

Despre înflorire

Am înflorit în rama verde
Ca vara ultimei ninsori
În care noaptea iar își pierde
Nebănuitele viori.

Prin geamul ochiului de apă
Un soare blînd încercănat
Ca un ecou din altă groapă
Mă gustă dintr-un măr gustat.

Am înflorit în iarba rece
Ca iarna ultimului soare
În care templele aztece
Beau apa vie din izvoare.

Starea de sete

Starea de sete și cugetul ei
Trudește să spargă membrana de tei
Căci ceaiul enigmei tu iarăși îl vrei.
Starea de sete lovește-n recruți
În elogii, în lacrimi, în surdomuți
La gura cu stele palid cusuți.
Stare de sete egale-mi măsoară
Poemul astral care coboară
De uitatele trepte de sfoară.
Starea de sete e cugetul meu
E hotarul voinței lui Prometeu
Care ia foc în iubire mereu.

CONSTANTIN GHERGHINOIU

Păduri de fag

Trag acest aer ca pe o mănușă,
cu păsări cu tot, cu arbori îl trag
peste degetele mele înghețate de frica
neinverzirii pădurii de fag.
Și îmi umblă printre arborii supuși
cerbii purtîndu-și rămuroasele coarne
și vulpi și jderi și lupi și urși
în mănușă încep să se răstoarne.
asemenea unor troiene dintr-o iarnă
veche,
care continentele de nord mi le-a albit,
ca astăzi mîinile — două continente
pereche
să poarte păduri ca într-un mit.

Focuri de toamnă

Hoinărind pe străzi cu frunze în păr
ducînd pe buze păduri străbătute
de surîsul anotimpului, mă prinde
amurgul
în brațe mov și vrea să mă sărute.
În flacăra cristalului său sufletul beat
și nemișcat de ere începe să colinde
și dintr-o dată în orbitele toamnei
versul meu cu vîlvătaie pînă la cer
se aprinde.

CANDIANO PRICEPUTU

Zăpezile

I
prin preajmă fluviul în voluptate
prin sînge dorul în dor
cerul un uriaș pescărus
departe în noi numai noi...
II
în spațiul amintirii iarba
patimă a frumoasei iubiri cetluite
de privirile tale fierbinți preafrumoasa
atunci laolaltă totul
nepătînd luminînd
...privesc la o zare cu tine
locul acela
acum inundat de tăcute zăpezi...
III
ger deasupra
ger dedesubt
pescărușii — aschii de ger
la dezprimăvărare
Dunărea va avea prea multe sloiuri,
femeie!
IV
deși mereu
nu te-am mai iubit de mult
cerul are un ochi întors în noi
altfel nu ne-am fi răstignit de-atîta
vreme
la neplatu vămii
fluviul curge-n oprire...

CRISTINA TOMA ZAINEA

Iubita mea

imi plec genunchii în fața măreției tale
ești mai frumoasă decît ultima Miss
a lumii
sărutul nu îndrăznesc să ți-l depun
pe gură
mi-e frică de o mare tragedie a purității
privesc stupefiat ochii din care
nu-mi pot lua privirile înapoi
și mîna ta mă atinge ca o pasăre
încerc zadarnic să-ți spun că tot nu te
iubesc
sentimentele mi se schimbă de la
clipă de clipă
și nu pot decît să-mi plec genunchii
în fața măreției tale

Fluturii liberi

te simt apropiindu-te de mine
ca o ploaie binefăcătoare
în lumina cald-a amurgului
fluturii liberi surîd grațios
aripa lor mă mîngîie blînd
iar sufletul meu lăcrimează o amintire
niciodată n-am dorit mai mult ca acum
să mă acopere privirile tale
pînă la glezne
pînă la genunchi
și mai sus
mai departe
pînă-n privirile mele
niciodată-n octombrie iubitule
n-am dorit mai mult
imaculate cupole de ghiocei
forfota bulevardului la chindie
zborul fluturilor liberi
și ploaia dintre noi
ce ne fură subtil
sărutările tainice

ÎNAINTAȘII NOȘTRI

C. SANDU ALDEA

Om de știință și scriitor

Constantin Sandu Aldea — cea mai luminoasă figură de agronom de la începutul secolului al XX-lea din țara noastră, cum l-a apreciat academician prof. dr. G. Ionescu Sisești (1958), se înscrie printre creatorii științei agricole românești și, prin realizările sale, este comparat pe drept cuvînt cu maeștri străini ai disciplinelor agrotehnice care au fost întemeietorii științei agricole (Albrecht Thäer în Germania, Mathien de Dombasle în Franța) și alți deschizători de căi noi în acest vast domeniu de activitate (Arthur Joung, Jean Baptiste Bousingault și Schultze von der Goltz).

Debutează ca poet la vîrsta de 21 de ani și apoi în întreaga viață lucrează neobosit atît pe tărîm literar ca prozator (publică 9 culegeri de nuvele, schițe, povestiri, note de călătorie, scrisori și 2 romane) cît și pe tărîm științific (publicînd numeroase articole de specialitate, lucrări de popularizare a cunoștințelor din domeniul științelor agricole, rapoarte și referate științifice precum și două tratate privind selecția, genetica și ameliorarea plantelor). Efectuează numeroase traduceri, atît literare cît și științifice, (învățase două limbi la Școala de agricultură din Herăstrău — București — franceza și germana — la care adaugă, engleza, rusa, suedeza și maghiara. Om de știință și scriitor, Constantin Sandu Aldea a fost recunoscut chiar din timpul vieții. În 1919, după ce își publicase cele mai importante lucrări literare și științifice, a fost ales membru corespondent al Academiei Române în secția literară. Ion Bianu, secretarul Academiei din vremea aceea, spunea în discursul de primire : „generațiile viitoare vor fi înclinate să judece datorită cărui fapt, în fața unei opere atît de monumentale nu ai fost ales membru al Academiei în secția științifică, ci în cea literară, să nu-ți pară rău nici o clipă, fiindcă opera ta este pe de-a întregul o operă literară care, și cînd tratează și despre genetică și cînd tratează despre cele *„Două neamuri"* se adresează tot sufletului românesc dornic de lumină".

Activitatea literară o începuse în 1895, iar pe cea științifică puțin mai tîrziu, în 1903 (după ce terminase doi ani și jumătate de specializare în Franța) cînd, întors în țară, a fost numit conferențiar de agricultură practică și zootehnie îngemănîndu-le pînă la apusul vieții. În 1904 Ministerul Agriculturii și Domeniilor îi atestă înalta sa calificare de specialist în agricultură, viticultură și horticultură. În același an, 1904, pe baza studiilor și cercetărilor pe care le făcuse în Franța (a lucrat cu Philippe de Vilmorrin, fiul cunoscutului ameliorator Henry de Vilmorrin, și a audiat cursuri la Institutul de Agricultură din Paris, a studiat horticultura la Versailles și viticultura la Thomery — Fontainebleau, a urmat, de asemenea, unele cursuri și la Sorbona), elaborează importanta lucrare științifică : *Selecțiunea metodică a cerealelor și bazele științifice ale selecțiunii*, care va apare abia în 1907. În această lucrare de înalt nivel științific — prima de acest gen din literatura noastră agronomică — sînt prezentate principiile și metodele selecției pentru crearea de soiuri superioare ca producție și calitate. Pentru ameliorarea soiurilor și populațiilor locale românești de grîu, problemă nouă pe vremea aceea, prin creșterea rezistenței la cădere, scuturare și rugini, Constantin Sandu Aldea recomandă încrucișarea celor mai valoroase linii autohtone cu soiuri străine care posedă astfel de însușiri. Asemenea metode, alături de altele moderne, se regăsesc și azi în laboratoarele de ameliorare a plantelor, deoarece stau la baza obținerii de soiuri noi. În 1905—1907 se află în Germania pentru o nouă specializare în cadrul cărela susține teza de doctorat în științe agrotehnice. După ce mai lucrează la ferma Laza și la Ministerul Agriculturii în 1907 și 1908, din 1908 îmbrățișează cariera didactică fiind numit conferențiar și director la Școala de agricultură și silvicultură de la Herăstrău, unde fusese student, și rămîne în această funcție ca profesor și director pînă la finele vieții (1927). Ca Director al acestei școli, a reușit să fie păstrătorul unei tradiții valoroase (Școala de la Herăstrău a fost înființată în 1853, devine Academie de înalte studii agronomice în 1929, Facultate de agronomie în 1939 și Institut agronomic în 1948) dar și continuatorul unor lupte pentru dezvoltarea învățămîntului agronomic superior din țara noastră. În 1915 publică lucrarea sa de căpetenie : *Ameliorarea plantelor agricole*, primul tratat românesc de genetică și tehnica ameliorării plantelor agricole. Prin acest tratat în care a inclus cele mai importante cuceriri științifice din domeniul de pînă atunci cît și rezultatele cercetărilor proprii (fiul țăranului Sandu Petrea din Tichilești Brăilei) a pus bazele științifice în lucrările de selecție și ameliorarea plantelor agricole din România (Ing. D. G. Chirițoiu, 1970). *Ameliorarea plantelor agricole* este lucrarea fundamentală care îl consacră pe Constantin Sandu Aldea ca pe fondatorul acestei discipline în învățămîntul superior din țara noastră și ca deschizător de drumuri noi în știința agricolă. După cum menționează G. Ionescu Sisești, Sandu Aldea a depășit fixismul strîmt și unilateral care mai dăinuia la unii din contemporanii săi și ca un darwinist convins a elaborat lucrarea sa pe baza evoluției și influenței mediului. Referitor la teoriile idealiste ale lui Nägel, Hugo de Vries și Weismann, Constantin Sandu Aldea arată că : „azi toate acestea sînt izgonite din știință de adevărurile scoase la iveală de Mendel și urmașii lui". Pe lîngă tratarea cu înaltă competență profesională a problemei ameliorării plantelor agricole, fondatorul acestei discipline din țara noastră a introdus și o nomenclatură științifică nouă, pentru diferite noțiuni din domeniul geneticii, după cum avea să semnaleze prof. Traian Săvulescu în 1927, la moartea lui.

Ion Țâru

„Interviu" pe două „ogoare"

L-am căutat pe Constantin Sandu Aldea în satul copilăriei sale, la Tichilești. Mai bine zis i-am căutat urmele, dar, cu tristețe, am constatat că ele nu mai sînt, le-a acoperit uitarea, căreia nu i s-a împotrivit nimeni.

Deci, la Tichilești Brăilei pe dumnealui, Sandu Aldea, nu l-am aflat. Doar o anume ambiție a oamenilor de a se afirma, un gen de dorință aprigă — care-mi duce gîndul la „Pîrjol", porecla tatălui său — dorința lor de ridicare către lumină, mi-au spus că satul este al celui care, toată viața a clocotit între două pasiuni devoratoare : știința lucrării pămîntului și literatura.

Mi-am amintit cum în 1974, aflîndu-mă la sărbătorirea centenarului nașterii lui Sandu Aldea, în sala devenită neîncăpătoare, numeroși fii ai satului au promis marea cu sarea pentru neuitarea distinsului lor consătean, că îi vor ridica numele pe frontispiciul unei instituții și chiar mai mult...

Știind totuși că urmele Domniei-sale domnului Sandu Aldea au rămas pe ogoare, în înțelesurile urmașilor agronomi și în nepieritoarea literă tipărită, traversez cîmpurile Tichileștilor care, acum, în septembrie, toamna începe să se copilărească acoperindu-se cu haine de rod și mă opresc la Liceul „Nicolae Bălcescu", unde, pe o placă de marmură este încrustat numele său, ca fost elev al școlii. Apoi, mă îndrept spre o altă adresă, la poarta căreia scrie Biblioteca Județeană „Panait Istrati" și sînt sigur că Sandu Aldea se simte bine aici.

Ce-i „de-ai casei", cititorii, îl știu, averea lăsată de el se află intactă, între coperți cartonate. Aș vrea să vorbesc cu Sandu Aldea, dar lucrul nu-i posibil, pentru că el este demult plecat. Am însă șansa ca la întrebările mele să-mi fi lăsat răspunsuri clare, scrise cu cerneală tipografică, iar asta îmi dă certitudinea că nu voi greși, ceea ce pentru un reporter nu-i de ici de colo. Așadar...

— Ați făcut, stimate Sandu Aldea, enorm de mult pentru agricultură, ați pus pietre solide la edificiul literaturii române. De unde această putere ?

— Dintr-un crez. **„Cei vechi aveau, în fiecare casă, un fel de vatră-altar, la care ardea, ziua și noaptea, un foc, căruia i se închinau (...). În căminul meu (...) vreau să ardă mereu flacăra purificatoare a muncii".**

— Cum se împacă „cei doi" Sandu Aldea : scriitorul și omul de știință ?

— Sînt într-un continuu dar prea frumos zbucium. **„Două suflete deosebite luptă în mine, și lupta lor mă istovește. Mă aștern cu rîvna de a scrie o nouă nuvelă, și după cîteva ceasuri de muncă încordată mă pomenesc gîndind : uite cu ce fleacuri îmi pierd vremea. Atunci rup tot ce am scris și încep a mă ocupa de știința mea. Dar a doua, a treia zi se ridică în sufletul meu o adîncă părere de rău pentru manuscrisul rupt, și atunci las cartea de știință ca pe ceva nespus de arid (...) Acest conflict amenință să dureze toată viața mea, ceea ce ar însemna să nu mă disting nici în literatură, nici în știință..."**

— Vă asigur că ați biruit în ambele ipostaze.

— Aș fi pe deplin fericit, pentru că întreaga viață am slujit cu deplină credință atît condeiul, pe care-l consider o **„unealtă sfîntă"**, care are menirea să **„prindă în șiruri de mărgăritare simțirea și adîncul sufletului unui popor"**, cît și plugul.

— În „Calendarul Plugarilor" din 1921 ați scris despre plug un poem în proză. Aș zice că nici înainte de dumneavoastră, nici după, nu s-a scris ceva mai frumos despre această tradițională unealtă.

— „Lumea trebuie să crească în plug, ca în semnul celei mai curate munci, de pe urma căreia trăiește. El începe munca țăranilor primăvara ; el o sfîrșește toamna (...) Să ne plecăm, deci, cu iubire, pe coarnele lui și să-l prețuim după cuvîntă. Omenirea nu poate trăi fără el".

— Contemporanii v-au prețuit scrisul. Ilarie Chendi spune că scrierile dumneavoastră **„sînt revărsările unui suflet cald și sănătos"**, în stil aveți **„nerv"**, iar **„priveliștile din natură e solemnitatea unei zi de duminică"**, N. Iorga subliniază că **„nu se poate să deosebească cineva mai bine, mai fin, ce se cuprinde într-o priveliște a naturii"** decît o frăți dumneavoastră, iar E. Lovinescu face aprecierea că **„după cum prin D-l Sadoveanu au intrat în literatura noastră peisajul moldovean, șesul Siretului și al Moldovei, tot așa au intrat (...) prin D-l Sandu Aldea șesul Bărăganului, bălțile Dunării..."**

— Au fost generoși contemporanii mei...

— Aș zice că au fost obiectivi. Chiar și Ibrăileanu cînd spune că **„D-l Sandu Aldea are o limbă de o siguranță neîntrecută în literatura noastră, expresii cu adevărat poetice, mijloace de stil de prim rang"**.

— Un singur lucru e cert : am fost un slujitor devotat pe două ogoare : al literaturii și al agriculturii.

— Îmi îngădui să preiau, pentru finalul acestui interviu, cuvintele colegului dumneavoastră P. Hașeganu, de la Școala de agricultură de la Herăstrău, primul institut superior de acest profil din țară, pe care l-ați condus cu strălucire : rămînești **„în suflete ca o mireasmă dulce de cîmp"**. Vă mulțumesc pentru interviu stimate Constantin Sandu-Aldea.

Corneliu Ifrim

Scriitorul C. Sandu Aldea împreună cu fiica sa

Interferențe tematice

Constantin Sandu Aldea aduce în literatură un spațiu literar nou dezvăluind o vină a epicului cu o posteritate spectaculoasă : lumea Bărăganului și a bălților Dunării. Panait Istrati, Vasile Voiculescu, Fănuș Neagu, Ștefan Bănulescu vor scrie capodoperile despre această lume. Dar la început, în primii ani ai secolului, a fost Constantin Sandu Aldea. Cu atît mai mult merită analizată intuiția sigură a prozatorului care creionează cu siguranță, deși nu avea aproape nici o tradiție în afară de cea folclorică, tipologiile care se vor menține o lungă perioadă literară.

„Scriitorul este fascinat de jocul mortal al pasiunilor", afirmă Petre Pintilie în studiul introductiv la ediția selectivă din 1969. C. Sandu Aldea scrie cîteva nuvele foarte interesante despre dragoste și moarte. Capodoperile acestei teme vor fi scrise de Liviu Rebreanu în perioada interbelică dar este meritul autorului brăilean că a intuit acest nucleu epic atît de generos. „Florica", „Sima Baltag", „Fără noroc", „Pe drumul Bărăganului", „Pe Mărgineanca" sînt textele cele mai valoroase ale temei. Sima Baltag, personajul principal din nuvela cu același nume, este un „strașnic voinic" venit de vreo cinci ani în satul Viișoara. Stă doi ani isprăvnicel la boier și de trei ani este argat la popa din sat. Baltag „știe să muncească nu glumă". Preoteasa, „femeie de haiduc nu de popă", simte că „inima i se topea de dragul lui !" Ea nu se poate împotrivi „pornirii furtunoase a inimii arse de dor" și „povara păcatului le tulbură sufletele". Pe un viscol cumplit cei doi vor să fugă în lume trecînd Dunărea. Rătăcesc drumul și se scufundă în apele fluviului. În schița „Florica" logofătul Iorgu o batjocorește pe Florica Pahonțu. Aceasta nesuportînd necinstirea se aruncă în gîrlă. Dragostea, în nuvelele lui C. Sandu Aldea, ca și în cele ale lui M. Sadoveanu, aduce moarte, de obicei violentă. Dacă Florica Pahonțu, Sima Baltag și Preoteasa sînt înghițiți deape, logofătul Vasilache din „Fără noroc" moare împușcat de soțul „coanei Frăsinica", Mitrea Cazacu din „Pe drumul Bărăganului" se sinucide aruncîndu-se din tren, Mărgărit din „Pe Mărgineanca" este împușcat de soțul celei pe care o necinstise. În cîteva nuvele C. Sandu Aldea surprinde dragostea țăranilor pentru cai. Sima Baltag, „copil sărman și oropsit", crește un mînz pe care îl iubește cu o dragoste teribilă, „calul îi era drag ca ochii din cap", dar un flăcău Costea Martac îi otrăvește roibul. Sima îl omoară pe Martac și pleacă în lume. În nuvela „Murgu" Iorgu Măciucă povestește cu seninătate și încîntare cum a omorît cîndva doi hoți de cai. Schița „Ghiocel", din volumul „Pe drumul Bărăganului" (1908) este „una din cele mai bune schițe din literatura românească" după părerea lui Garabet Ibrăileanu. Ghiocel este un cal bătrîn care trage să moară. Stăpînul „domnul Stejărel" îl împușcă, apoi povestește întîmplarea care îl leagă atît de mult de bătrînul cal. Nuvela este într-adevăr interesantă și bine scrisă dar o capodoperă pe această temă va scrie peste patru decenii Marin Preda. În „Niță Mîndrea" este descrisă o scenă pe care o vom regăsi în nuvelele lui Fănuș Neagu, scrisă în maniera realismului magic cu efecte literare cu totul deosebite. Niță Mîndrea și pîndarul moșiei văd într-o noapte de vară „de după Rusalii cînd grîul se șăltase bine în pai" o arătare de femeie care „umbla prin grîu, se întorcea, da din mîini, parcă ar fi aruncat cu bolovani și blodogorea din gură de nu-nțelege nimic". Era o bătrînă ce făcea vrăji „să ia mana grîului". Vrăjitoria se destramă căci Niță Mîndrea o bate zdravăn cu harapnicul.

Ca și N. Filimon, Duiliu Zamfirescu, M. Sadoveanu, Liviu Rebreanu, și C. Sandu Aldea surprinde în cîteva dintre scrierile sale ridicarea unei clase sociale și dezagregarea alteia. Desigur, autorul vede uneori realitatea românească de la începutul secolului prin prisma principiilor semănătoriste. Dar a reușit prin forța talentului său să contureze personaje interesante ce completează galeria de arivești din literatura română. Clasa care se ridică este cea a arendașilor dornici să facă avere exploatînd fără milă țărănii. Niță Mîndrea gîndește despre țărani ca și Ilie Rogojinaru din „Răscoala" lui Liviu Rebreanu. Pentru el țăranii din Obaia sînt „mincinoși, puturoși și hoți". Niță se hotărăște să le vină de hac dar este înjunghiat de unul din ei.

Astfel de „interferențe tematice" introduc opera lui C.S. Aldea în circuitul prozei românești importante, a cărei solidaritate de temperament și subiect este realizată printr-o bogată ramificație de vase comunicante ce „leagă" operele unele de altele, în spațiu sincron sau diacronic, continuu.

Viorel Coman

Un remarcabil simț plastic

Cîntăreț al pămîntului, C. Sandu Aldea nu este ceea ce se cheamă un descriptiv, între situația dramatică (starea sufletească) și natură existînd un echilibru desăvîrșit, care dovedește arta sa de a construi o nuvelă.

„Eu sînt născut și crescut în Bărăgan, sînt copilul acestui pustiu bogat și necunoscut, nemărginit și amăgitor. Îmi plăcea cîmpul, mă îmbăta lumina soarelui, mă fermeca întinderea Bărăganului". Originea i-a permis cunoașterea zonei, dar și moștenirea temperamentului energic, vitalității explozive ale Bărăganului, pe care le-a transmis și eroilor săi.

Prozatorul era un **agronom de marcă**. Faptul a fost interpretat pozitiv („E aici o precizie, o culoare, o particularizare în descriere care uimește" — N. Iorga) sau negativ („Scriitorul este mai întîi de toate un agronom" — G. Călinescu).

Mai mult pictor decît poet, autorul nu este străin de misterul nepătrunselor întinderi ; „De jur împrejurul lor, Bărăganul pustiu și prăfuit se întindea tainic și amăgitor, mohorît și tăcut, sub marea limpede a cerului albastru. Miriștile galbene și uscate se pierdeau în depărtările nelămurite, și numai cîte un pîlc de salcîmi însemna ici-colo o insulă mai verde în nemișcătoarea mare ruginie a cîmpului pîrlit. Pe alocuri, soarele lui august potopea întinderea liniștită în valuri de ape fantastice, care își terminau necontenit orbitoarea lor sclipire" **(Pe drumul Bărăganului)**.

Nu ne întîmpină însă doar pustietatea odobesciană, ci și Bărăganul-țărînă, surprins în numeroase tablouri agreste, de la arat la seceris, pline de farmec, dar și de exactitate. Înaintea lui L. Rebreanu, descoperim fiorul glasului pămîntului la Sima Baltag, care „silea să sfîrșească de ogorît. Mîinile lui noduroase de muncitor stringeau voiniceste coarnele plugului. Brazdele ogorului frăgezit de ploaie lunecau ușoare pe cormana lucitoare, revărsîndu-se de pe ea ca niște valuri negre. Un miros de pămînt reavăn și proaspăt pluteau în urma plugului ca o mireasmă invigorătoare a tarinei.... Rumânul nostru mergea tăcut în urma plugului și curăța din cînd cînd cormana cu oticul. Cum era adus de mijloc, jurai că-l trage spre pămînt o putere nevăzută. Căci dragostea ogorului îndoaie de mijloc pe plugari și-i înlănțuie toată viața lor de pămînt, amestecîndu-le sudorile cu țărîna lui".

Integrate sau nu ansamblului, descrierile de natură denotă un remarcabil simț plastic, astfel că și romanul notat „Două neamuri" devine o lucrare **meritorie**, G. Ibrăileanu considerînd peisajele descriptive de aici „bucăți de adevărată poezie", despre care, entuziasmat, apreciază : „nu există altele mai frumoase în proza noastră". Avea fără doar și poate în vedere și tabloul secerișului.

Scriitor **al vieții de la țară**, Sandu Aldea evocă și mirajul bălții : „Jăpșile dormeau acoperite cu foi de plutniță. Pe alocuri se zăreau nufărî ce începeau să se deschidă. Din covorul închis al florilor, florile de apă răsăreau ca niște stele de argint. Cînd și cînd, cîte-un pește se bătea la adînc. Din sălcii ningeau semințele ușoare, albe, ca niște fulgi de zăpadă. Păpurișul cînta. Printre foile lui verzi, întunecate, ascuțite pe margini ca un cuțit cu două tăișuri, se desluseau pe alocuri mușoare ruginii de sămînță. Rugii de mure peciugeneau marginile potecuței, se acătau de hainele lui Mîndrea".

Ploile torențiale, seceta, focul nimicitor de la arie, viscolul, Dunărea înghețată **găsesc în prozator pictorul inspirat**, ce lucrează cu tușe apăsate și pastă groasă. Aceste priveliști, **pline de măreție**, se nasc din cîteva notații : „Apele secaseră, iarba rară se pîrlise ca de pîrjol, oamenii erau negri la față, vitele mureau pe unde cădeau. Arareori cîte un strigăt de copil trecea prin văzduh ca o chemare din alte vremuri" **(Seceta)** sau „Caii au bătăcit întîi cu picioarele de dinainte apoi cu cele de dinapoi ; gheața pirii, se sfîrși deodată și sania scăpă în apă... / Și caii și fugarii s-au dus pe sub gheață... A doua zi, numai pojele din sanie mai pluteau în șioi" **(Sima Baltag)**. Deși romantic, lui Sandu Aldea nu-i place verbalismul. Emoția rămîne astfel intactă iar solemnitatea imaginii întreagă.

Dincolo de ierarhiile variabile și nedefinitive ale epocii, raportarea la Mihail Sadoveanu se impune, ceea ce nu-i micșorează nicidecum valoarea. O făcuse sintetic în 1937 Eugen Lovinescu, care numai de simpatii sămănătoriste nu poate fi bănuit : „După cum prin M. Sadoveanu au intrat în literatura noastră peisajul moldovean, șesurile Siretului și ale Moldovei, tot așa au intrat, prin Sandu Aldea, șesurile Bărăganului, bălțile Dunării cu un peisagiu atît de variat și nu numai prin pitoresc, ci și printr-o atitudine activă de dragoste pentru țarină, pentru holde, pentru tot misterul și fenomenele germinației". O face și mai tranșant Tudor Vianu în 1941 : „Și dacă în zugrăvirea naturii românești nu s-ar fi produs în aceeași vreme și n-ar fi crescut de-atunci neasemuitul dar descriptiv al lui Sadoveanu, este sigur că Sandu Aldea ar fi rămas peisagistul cel mai înzestrat al poeziei românești mai noi".

Descoperim astfel și în judecăți definitive argumente ale readucerii în actualitate a operei lui C. Sandu Aldea, pe nedrept acoperite de uitare.

Ioan Munteanu

Fișe de dicționar literar

ION (IANCU) C. BACALBAȘA

Jurnalist, cronicar dramatic și dramaturg, director de teatru, Ion (Iancu) C. Bacalbașa (24-VII-1863, 10-VI-1918) nu s-a bucurat de notorietatea literară a fraților săi cu toate că, la fel ca aceștia, și-a încercat talentul în mai multe domenii.

După studii liceale făcute în orașul natal a devenit student al Facultății de litere din București și un fervent colaborator în presă. Numele său poate fi întîlnit în coloanele ziarelor și revistelor **Lupta** (în care a debutat), **Epoca, Ziua, Minerva, Înainte, Adevărul, Revista idealistă**, la unele dintre ele fiind redactor sau chiar prim redactor.

Ion C. Bacalbașa este autorul mai multor încercări dramatice dintre care mai interesantă pare a fi piesa **De focul birului** pusă în scenă în 1895 cu titlul **Mort fără luminare**. Prin subiect și unele similitudini de rezolvare a conflictului dramatic, **De focul birului** seamănă foarte mult cu **Năpasta**, capodopera lui Caragiale, care fusese reprezentată cu cinci ani mai devreme. **De la oaste** (1903), **Amorul cobzarului** (1904), **Știri de senzație** (1908), **Moșu** (f. an), **Frații Assan** (f. a.), ultima, versificată de poetul Mircea Demetriade reprezintă cam tot ce a scris, în dramaturgie autorul fără ca să dovedească un talent major. O adevărată furtună a stîrnit doar piesa **De la oaste** a cărei reprezentare a fost oprită imediat după premieră de teama unui conflict cu reprezentanții armatei. În subiect nu este vorba de acea ironie mușcătoare cu care fratele său Anton Bacalbașa ridiculizase tipul cazon, ci de o mostră de realism sumbru : prezentarea recrutului de la țară, abrutizat de „viciile" orașului și ale cazarmei. Piesa a fost tipărită în 1904, cu o notă explicativă a autorului, însoțită de o lungă intervenție a prietenului său G. Panu, în postura de avocat al apărării. Redactorul de la **Lupta** se străduia pe parcursul mai multor pagini să salveze textul de interpretări ideologice greșite și să ofere argumente salutare în ce privește realizarea artistică a piesei.

În sfîrșit, singura dramatizare rezultată din colaborarea celor trei frați Bacalbașa, revista muzicală **Pardon !**, în care se fac simțite numeroase aluzii politice, îngroșate de geniul comic al lui Anton Bacalbașa, n-a putut supraviețui, eșuind în frivolitate.

Dar Ion C. Bacalbașa este antologabil într-un fișier literar grație activității săptămînale în coloanele ziarului **Adevărul** care i-a găzduit cronicile dramatice scrise cu vervă, pline de idei teoretice îndrăznețe, vădind nu numai buna cunoaștere a dramaturgiei românești a timpului, ci mai ales un adevărat program de politică repertorială. El a combătut excesul de reprezentații cu piese din dramaturgia străină, cele mai multe lipsite de valoare, stimulînd totodată promovarea, pe scenă, a reprezentațiilor cu piese românești îndeosebi cele aparținînd lui I. L. Caragiale. Convins că „repertoriul rămîne factorul hotărîtor în misiunea, proprie teatrului, de culturalizare a poporului", cronicarul a sanctionat, de cîte ori a fost cazul, prostul gust, interpretarea nesemnificativă, erorile de regie și scenografie, promovînd pe de altă parte, dramaturgia originală românească, tinerele talente. Ion C. Bacalbașa are meritul de a fi descoperit-o pe Lucia Sturdza și de a fi semnalat încă de la debutul ei că „actrița dă mari speranțe că va ajunge o artistă valoroasă". Numirea sa, în două rînduri, ca director al Teatrului Național a avut efecte benefice asupra activității acestei prestigioase instituții pe care a slujit-o cu real devotament.

Lucian Chișu

Curier BRĂILEAN

● *Într-un număr relativ recent al revistei* Tribuna României *(nr. 324 din 15 septembrie 1986) paginile 7, 8 și 9 sînt dedicate județului Brăila.*

Prezentarea amplă făcută de Pavel Perfil, însoțită de numeroase imagini, suferă din păcate, în ceea ce privește viața culturală brăileană, de multe și nejustificate erori. Cititorii din întreaga lume ai acestei publicații vor afla, probabil cu surprindere, că Panait Istrati este povestitor român și scriitor francez, că principalele manifestări culturale sînt Festivalul folclorului dunărean, Salonul de vară al umorului, Festivalul filmului de amatori, Turnirul epigramei. Pentru cunoscătorii vieții culturale locale este lesne de descoperit că autorul paginilor despre Brăila a preferat documentării la fața locului pe aceea din birou, slujită de monografii și dicționare depășite informațional.

● *A propos de Salonul de vară al umorului din acest an desfășurat la Brăila : În* Urzica, *Marius Tupan face „trista remarcă" (termenii îi aparțin) că premianții acestui an nu se ridică valoric la „numele" foarte sonore întîlnite pe podium în anii precedenți. Totuși trebuie să consemnăm că juriul condus de Nell Cobar, după opinia noastră un „nume" sonor în caricatura românească, nu a fost prea dezorientat, cum se insinuează, de vreme ce premianții de la Brăila au cîștigat laurii Saloanelor similare organizate la Costinești și Vaslui.*

● *Marți 28 octombrie la* Librăria „Panait Istrati", *în prezența unui mare număr de iubitori ai cărții a avut loc prezentarea romanului* Luna rupe din noapte *al prozatorului brăilean Corneliu Ifrim, apărut anul acesta la* Editura Cartea Românească. *Volumul a fost prezentat de Ana Barbu, redactor la editura amintită, și de criticul Valentin Popa.*

● *Secția de artă a Muzeului Brăilei a intrat în posesia unei valoroase donații efectuate de pictorul brăilean Serban Zainea, care a oferit muzeului, pe lîngă un număr de 34 de tablouri, și colecția timbrelor și bancnotelor executate după matrițele pictorului. Ca element de curiozitate amintim că în ultima sută de ani banii care au circulat în țara noastră au fost executați după matrițe făcute de brăileni.*

● *Din* Bulletin de liason et d'information, *nr. 7, al Asociației „Prietenii lui Panait Istrati" din Franța reținem articolul semnat de Daniel Lerault (de fapt o prezentare succintă a unui studiu al său mai amplu, tipărit în* Revue de la Bibliothèque Nationale), *care se referă la analiza comparativă a trei stadii dintr-un text istratian. Este vorba de un fragment din povestirea* Mos Anghel *aflat în posesia Bibliotecii naționale franceze sub formă de manuscris, text tipărit în revista* Europa *(după o corectură făcută de Romain Rolland) și dactilograma volumului cu același titlu apărut în Editura* Rieder *(după corectura făcută de J. R. Bloch). Concluzia la care ajunge D. Lerault este următoarea : «Astfel, această „toaletă necesară" făcută este totodată foarte departe de ceea ce pretindeau cîteva guri rele care — în epocă — lăsau să se audă că manuscrisele lui Istrati au fost „rescrise"».*

● *Actorul brăilean George Marin de la Teatrul dramatic „Maria Filotti" a cucerit primul loc la Gala națională a recitalurilor susținîndu-și proba de concurs în fața publicului din Bacău cu un text din lirica lui Walt Withman.*

Corabia de piatră

alexei rudeanu

Fiului fiului meu, Alexandru Andrei

...Și cu prima cursă au venit marinarii bricului-școală C a l y p s o, cincizeci de gondole ale telescaunului urcau pline de marinari, drăcia dracului, și muntele s-a umplut de tricourile lor în dungi alb-albastre, exact ca puntea unei corăbii de piatră cum n-a mai fost pe pămînt.

Văzîndu-i cu cîtă înverșunare debarcă zgomotoși din gondole, strivind iarba pîrlită sub bocancii grei și fărîmițînd pietrele și făcînd să se zguduie sub ei peronul de sosire al stației, ca o herghelie de minți năbădăioși scăpați dintr-un țarc, gata-gata să răstoarne și să nimicească totul în cale, primul meu gînd a fost unul de fierbinte recunoștință : Dumnezeule, mi-am spus ușurat, slavă ție că Vili nu-i aici ! Dar vederea calabalîcului pe care-l aducea în spinare acest desant, ars de soare și cu sîngele tînăr clocotind de energie, a făcut să-mi plesnească în tîndări recunoștința, ca un balon de săpun : nenorociții aveau în circă tone de merinde și corturi militare uriașe, cazane cît să încapă o oaie și cam tot ce-și ia omul cu el pe munte cînd se hotărăște să-și ia de la capăt viața. Ceva mă irita și nu știam încă precis ce și de ce, probabil nu arătam prea încîntat de operațiunea de debarcare, cînd vocea mi-a pus mîna pe umăr și a întrebat răspicat :

— Dumneata ești Boss-ul ?

— Să zicem că da, am răspuns fără să mă-ntorc, încercînd să ghicesc cum arăta.

După căldura și siguranța palmei aceleia, care-mi atingea parcă direct pielea umărului, răzbătînd prin puloverul meu ca razele X, ai fi zis că era un tip cumsecade ; numai tonul mă deranja — nu eram antrenat să înghit comenzi.

— Să facem cunoștință, a propus vocea, prietenos, dar cu un vag început de nerăbdare. Eu sînt căpitanul... — și vîntul m-a ajutat să nu-i aud numele. Și așa a rămas mai pe sufletul meu — „Căpitanul".

— Îmi pare bine, am mormăit, ultîndu-mă în continuare la gondolele pline de tricouri vărgate care nu se mai terminau. Mai sînt mulți ? Știi, n-am voie să slăbesc din ochi instalația pînă nu coboară ultimul om. Mai ales cînd transportăm marinari. După aia vorbim.

— Știu, m-a mirat el cu seriozitatea tonului. Ăștia sînt ultimii. La plecare, jos, n-am văzut nici un civil.

I-am spus prin interfon omului meu de jos să oprească, m-am întors posac și l-am văzut la față pe Apollo. Era chiar Apollo și asta explica înfățișarea nerușinat de perfectă a celorlalți, care nu puteau fi decît copiii lui. Ne-am măsurat scurt din priviri și, dîndu-ne seama cîte parale facem, am început tîrgul :

— Chiar dacă seamănă cu o jucărie, chestia asta a noastră e destul de periculoasă dacă nu te porți frumos cu ea — i-am arătat din ochi telescaunul. Se pare că unii băieți se mai cred pe corabie. Vreau să ne înțelegem de la-nceput : dacă aveți de gînd să-l folosiți mai mult, am să-ți dau o cărțulie să le citești din ea la culcare.

— Ce-ar fi să le citești dumneata ?

Nu glumea, bănuiesc că se gîndea la autoritatea mea în fața hergheliei de minți — și am acceptat, nu fără să salt un pic în propriii-mi ochi, iar Apollo se răsuci deodată cu o sută optzeci de grade și, arătîndu-mi platoul din spatele casei, mă-ntrebă dacă ar fi un loc potrivit să-și facă acolo satra. Spusese de fapt „careul de corturi", dar tot aia era, și-atunci m-am posomorît de-a binelea și-a-nceput să-mi joace, în fața ochilor, ca la cinema, imaginea care mă deranja de la apariția lor, ca atunci cînd tremură filmul în proiector.

— Pe cît timp ?

— Are vreo importanță ?

Mă durea undeva de secretele lui militare și, după felul cum am rînjit, cred că a priceput cam unde mă doare.

— Are, am zis. Dacă vă prind ploile, într-o noapte vă mătura puhoiul de-aici fix în mijlocul lacului. Nu mă-ndoiesc că băieții înoată bine, dar sînt gazdă și-atît — am încheiat misterios.

Imaginea din proiector nu mai tremura, se stabilizase, și-n mijlocul ecranului apăruse în plin soare Vili, traversînd cu mersul ei sprinten și plutitor șatra minților, urmărită de nechezatul lor nesuferit, așa cum îl auzeam și acum din apropierea peronului.

— De la centrul militar meteo ni s-a spus că zece zile avem vreme bună la altitudinea asta, a-nceput Căpitanul să-și vîndă secretele, cu un aer inutil precaut.

Imaginea lui Vili urmărită de ochii înfocați ai copiilor lui Apollo și ai mării, trecînd la un pas de trupurile lor încinse, merita un circ și mai mare, dar m-am mulțumit să ridic din umeri cu aerul „să nu ziceți că nu v-am spus". Apollo nu vedea imaginea, dacă ar fi văzut-o nu l-ar fi clintit din alegerea locului nici mînia lui Zeus,

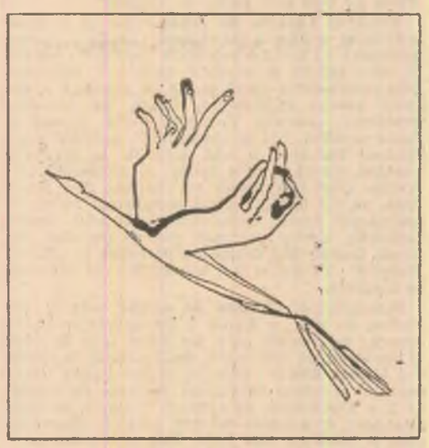

și păcăleala a prins. A acceptat zona ce i-o propuneam, de cealaltă parte a crestei, de unde cărarea spre casă nici nu se ghicea și, mulțumindu-mi, și-a mînat într-acolo minții. Lăsînd la o parte lucrurile strict personale, acolo le era cu adevărat mult mai bine — erau feriți de vîntul păcătos și umed din sud, iar diminețile, de pe locul acela se ridica ceața întîi și-ntîi.

Și a început bilciul, pe care Căpitanul îl numise, el știe de ce, antrenament.

Primul lucru pe care l-au făcut corăbierii începători de pe C a l y p s o a fost, cum era și de așteptat, un careu. Mîndru în ținuta lui impecabilă și zvelt ca un catarg, Căpitanul s-a plimbat între zidurile acelea vii și nerăbdătoare, spunîndu-le nu știu ce, după care zidurile s-au răspîndit ca potîrnichile, și-au aruncat rucsacii în spate, și, în șir indian, au dispărut după creastă.

Zece zile aveau să ne innebunească pe toți cu careurile lor de o geometrie inumană, pe care le formau, cred, la simpla tresărire a sprîncenelor Căpitanului — și au mers cu aiureala asta pînă acolo că au convins personalul cabanei să le aranjeze și mesele în careu, de cîteva ori, cînd au mîncat acolo. Așa au făcut chiar de-a doua zi, de la micul dejun, înainte de începerea antrenamentelor, cînd am fost invitatul lor să le spun cîte ceva despre folosirea telescaunului. Pentru ei, genul ăsta de spectacol de dragul spectacolului era pesemne obișnuit, mie însă regia îmi bătea la ochi, și treaba m-a enervat, și, enervîndu-mă, m-am bîlbîit, m-am repetat și am spus de mai multe ori „ă-ă-ă", și din cauza asta m-am înfuriat, i-am lăsat în picioare (la comanda Căpitanului se ridicaseră să mă salute) și m-am dus la bac.

Nici aici n-am scăpat de Apollo și de fiii săi. Din lipsă de ocupație, cît au traversat lacul, s-au răspîndit care-ncotro, prea multe nu erau de văzut pe copaia asta dogită, nici măcar nume n-avea, poreclă sau număr de înmatriculare, așa că l-au luat peste picior pe motoristul care era și timonier, și vînzător de bilete, și șef de echipaj. Omul nu s-a supărat, ca bătrîn montaniard văzuse destule la viața lui, ba chiar se simțea mîndru să transporte, aici, în pustietatea asta, un echipaj de bric adevărat cu căpitan cu tot. La acostare, pe celălalt mal, în timp ce bordul bacului făcea să scîrțîie cauciucurile uscate de automobil atîrnate de chei, iar motoristul îl ancora de bene cu niște parîme ferfeniță, Căpitanul m-a luat ușurel de braț, nu știu ce propensiune nutrea pentru mine că mă tot apuca de mînă, vrînd să știe dacă obișnuiam să verificăm periodic... carena ! „Carena" suna în gura lui de parcă vorbea despre vreun transatlantic, m-am uitat la el, nu glumea, ce-nseamnă deformațiile, mi-am spus, deformațiile profesionale...

I-am răspuns că, în ultimii zece ani, n-am auzit pe nimeni să-l ciocănească pe dinăuntru sau pe dinafară să vadă dacă sună a gol și că, după cîte știu, lacul n-are nici recife, nici stînci subacvatice, fiind probabil un „sac" de acumulare și nimic mai mult, iar nivelul apei se menține același, după cum o dovedește și cercul de gunoaie de pe maluri.

— În locul dumitale nu m-aș lăsa pe urechea asta, a spus gînditor Căpitanul. Pun eu băieții să-l pipăie puțin dedesubt. Lacul e adînc de vreo zece metri, nu ?

Ilustrații de Luminița Tudor

I-am atras atenția că, în sezonul ăsta, apa e ca borvizul din frigiderul barmanului.

— Știu, mi-a vorbit preocupat. Mai mult ca sigur stă pe un afurisit de ghețar. Acum are două grade — au măsurat băieții.

N-a apucat să-i pună pe fiii mării la treaba aceea, să pipăie pe dedesubt bacul, pentru că au fost rechemați cu trei zile mai repede de sfîrșitul antrenamentelor, mai aveau de mers undeva și pe un fluviu, în condiții de ploi musonice, în Vietnam sau în India, n-am știut niciodată, așa că bacul a rămas și cu carena sub apă, și sub semnul unei întrebări care mă sîcîia numai la vremea înghețului, cînd auzeam de jos trosnituri în puterea nopților de iarnă, cu ger sec și sticlos, dar pe geruri de ianuarie trosneau toate alea, și nu mi-am mai făcut probleme cu el. Dacă aș fi știut, atunci, în miezul acelei spendori de vară, că bacul avea zilele numărate, mai bine mi-aș fi făcut !

Antrenamentul marinarilor de pe C a l y p s o părea de departe hîrjoana unor băieți zvăpăiați, ceva între gimnastica artistică și acrobația de circ, sfidînd orice reguli de autoapărare și securitate corporală ; numai asigurările repetate ale Căpitanului ne-au convins în cîteva rînduri să nu oprim instalația — în orice caz, un altul nu s-ar fi bucurat de atîta răbdare din partea noastră.

Făceau ca toți dracii la urcare și la coborîre, săreau din zborul legănat al gondolelor și se agățau de piloni pentru a se arunca în gondola următoare ori în perechea ei de pe celălalt fir, cîte unul sau doi cîte doi, se prindeau de brațe din salt ca „oamenii zburători" la trapez, alcătuiau „lanturi" de cîte trei ca să atingă pămîntul — și alte năzbîtii asemănătoare —, care nu le-ar fi trecut prin cap niciodată nici celor mai neconformiști alpiniști sau schiori, totul în acompaniamentul unor strigăte guturale și altor sunete de-ale indienilor d a k a t a i, dacă o fi existînd undeva acest trib. Singurul lucru comun în acest iures dezlănțuit pe care l-am putut descoperi, nu fără surprindere (în contratimp categoric cu mișcarea browniană a pîrtiilor aglomerate de schi, cunoscută atît de bine), era, paradoxal, disciplina : o armonie matematică, izvorînd parcă din ocularele binoclului uriaș din mîinile Căpitanului, care nu-și luase de la ochi instrumentul marinăresc de mai bine de două ore...

Eram pe peronul de sosire de la Cota 2 100 și mă gîndeam la aceste două lucruri : exemplul de disciplină marinărească, bun de dat peste nas unora dintre băieții echipelor noastre — și capacitatea Căpitanului de a ține atîta timp mîinile ridicate în dreptul ochilor, cînd am auzit exclamația admirativă :

— Extraordinar ! De la care circ au venit ăștia ?

— Du-te în **living**, Vili, am rugat-o, și pregătește filtrul pentru cafea. Pune sita pentru porția dublă și scoate din cămară și romul, să vedem cum beau marinarii rom.

Căpitanul rămase cu binoclul la ochi și, numai după ce auzi tăcănitul tocurilor îndepărtîndu-se pe platforma de beton, întrebă printre dinții strepeziți :

— Cine era ?

Cine îndrăznise, adică, ăsta era sensul, să-l creadă circari pe copiii lui Apollo ?! Am spus fără să ezit o secundă :

— Soția mea.

Pe urmă am găsit totul pregătit pe cufăr, tăiase și felii de lămîie pe-o farfurioară, numai Vili nu era nicăieri. Am căutat-o prin toată casa, inclusiv în beci și în pod, eram convins că plecase, și, totuși, reveneam pe unde mai căutasem, amăgindu-mă că stă ascunsă pe undeva. Senzația asta nu m-a părăsit toată seara, dar Vili nu apărea.

Căpitanul mi-a inspectat **living**-ul, a rămas mulțumit : „Seamănă cu..." — și n-a mai spus cu ce seamănă pentru că practic ar fi fost imposibil să semene încăperea asta cu ceva cunoscut pe pămînt ori pe mare. Am terminat romul, între timp s-a înserat și s-a întunecat. Căpitanul a transmis prin interfon niște ordine, folosindu-se de el ca și cum s-ar fi născut cu interfonul în mînă, am înțeles că altcineva preluase comanda, puteam începe a doua sticlă și a doua călătorie în jurul lumii la bordul bricului condus de Căpitan, alături de el, pe puntea de comandă, urmărindu-i explicațiile și ascultîndu-i peripețiile, însă n-am făcut nimic din toate astea, din cauza gnomilor : îmi văzuse inscripția pe perete.

— **„Gnomii stau doi cîte doi..."**, îmi amintește ceva, repeta la răstimpuri, bătînd darabana în cufăr, tolănit pe băncuța lui Vili (oare și a lui Vili ?) și a tuturor oaspeților mei rari, cu ceafa rezemată de briul înalt de un metru, din scînduri afumate de pin, care înconjura **living**-ul, mormăia și se tot mira de ce nu-și aduce aminte „în clipa asta".

Era bine și cald. Căpitanul mă fixa stăruitor și gînditor cum ședeam pe băncuța mea, totdeauna aia a fost exclusiv a mea, cu fața la stația-mamă, ca să-i văd beculețul clipind, niciodată nu mi-a fost așa bine cu cineva, mai ales că nimic nu lipsea din **living** ca să-mi fie eventual și mai bine.

— Las-o baltă, Captain.

— Nu se poate. În mod sigur îmi aduce aminte ceva, ceva dintr-un port și, absolut sigur, un port din sud. Sînt foarte sigur că cineva mi-a vorbit despre chestia asta, despre gnomi, undeva, în sud.

— Prea multe ți se par sigure, Captain. Suspect de multe. Nu aveai ce să afli despre pitici într-un port din sud, ăștia sînt nordici, prin excelență nordici.

— Asta-i fixa dum'tale, Boss. Nu știu cine ți-a băgat în cap fixa asta, te sfătuiesc să renunți la ea. Piticii ăștia circulă prin toată lumea, ascultă-mă ce-ți spun eu ! Și într-un port din sud mi s-a vorbit despre ei, cum te văd și cum mă vezi.

Aici era toată problema — cum mă vedea Căpitanul : romul era de casă, îl făcusem eu de cîțiva ani buni, păstrîndu-l într-un butoiaș din lemn de vișin, avea cincizeci de grade, nici un grad mai puțin, și băusem cu Căpitanul un litru întreg, parte-parte. „Cum te văd și cum mă vezi" spunea totul, dar Căpitanul nu se lăsa, am mai pus un filtru de cafea dublu, am mai adus din cămară o sticlă de rom, turnîndu-l de data asta peste cafea după rețeta „cafea cu rom, puțină cafea în rom". Nu din cauza gnomilor din mintea Căpitanului beam, ar fi fost o copilărie să-l iau în seamă acum — pur și simplu se făcuse foarte mult loc în jurul meu, atît de mult că nu i se vedeau marginile, fără nici o legătură cu Vili, firește: loc gol pur și simplu.

Pînă în clipa plecării tot nu și-a amintit, făgăduindu-mi să ceară ajutorul cuiva în stabilirea punctului exact de pe hartă în care i se vorbise despre gnomi, repetînd încă o dată în prag :

— A fost undeva în sud, Boss. Ai curaj să punem rămășag ? Să nu ajung eu înapoi pe C a l y p s o dacă n-a fost în sud ! Și pe urmă, te întreb eu : unde e nordul **dumitale** ? Orice parte a sudului are inevitabil un nord — asta o știu și copiii ! Și tot nordul are un sud, ce zici de asta ? rîdea ca un descreierat Căpitanul. Te-am încuiat, Boss, degeaba îți sugi pipa aia stinsă, tragi din pipă, și nu știi punctele cardinale, halal!

L-am urmărit pornind prin pîclă spre șatra lor, cred că ținea multumitor cîrma, și m-am sălțat iarăși un pic în propriii ochi — avantajul de vîrstă al lui Apollo era o chestie discutabilă, inventată de tineri imberbi și încrezuți.

Am făcut ordine, îmi era foame - și nu-mi venea să pun în gură nimic — locul gol dimprejurul meu nu se micșora cu nici un centimetru : oriîncotro încercam să mă uit, marginile rămîneau pe linia orizontului. Măsuram **living**-ul de la un capăt la altul, căutînd să mă mențin pe linia scîndurilor, scîndurile se îndoiau sub ochii mei, se ondulau. Vechea poveste, mi-am spus, între doi prieteni n-are ce căuta o femeie — cum nici perechile foarte fin sudate, cu oxi-acetilenă, n-au nici o fisură pentru alte persoane... Poate că totul era încă prea proaspăt, prea nou ca să trag concluzii, dar ceva îmi olăcea în raționament, dîndu-mi impresia unui lucru vechi, ideea unei perechi în care mi se părea că Vili ar fi jumătatea cealaltă.

Am stins lumina să nu-mi intre în casă fluturii întîrziați de toamnă, niște fluturi bătrîni și grași cum nu mai văzusem pînă în anul ăsta, și am deschis ușa larg să aerisesc, fumul ieșea în valuri grease pe deasupra capului meu, ridicîndu-se spre reflectorul de sub streașină, și în lumina lui, rectilinie, ca un tunel, pe cărarea șerpuitoare nu se vedea nici dracu urcînd din vale.

— Șefu', a fîșîit interfonul, avem aici pe unul întîrziat, ne roagă să-l aruncăm pînă sus. Dăm drumul ?

— Marinar ?

— Marinar.

Nu cheltuiam de regulă atîția kilowați pentru un singur om, dar mi-am adus aminte făgăduiala Căpitanului de a lămuri întîmplarea din portul uitat din sud, și-apoi Apollo îmi plăcuse, era dintr-o bucată și nu meritau ei, chiar din prima zi, să le strîc programul și mecanismul perfect de ordine și disciplină, știam ce înseamnă la militari o absență de la apelul de seară, ar fi fost în stare să ne alerteze pe toți și nu mai voiam căutări în puterea nopții — nici un fel de căutări.

— E treaz ?

N-am înțeles de ce trage de timp omul de jos, cum n-am înțeles nici de ce abia își stăpînește rîsul :

— Treaz ca o fată mare. Și speriat ca o mireasă.

— Dați-i drumul ! Îl tau eu în colimator.

Mașinăria a pornit, rolele au început să turuie mărunt, am ieșit pe peron cu binoclul la ochi, din vale se ridica o eșarfă lată de ceață absolut albă, parcă mă uitam în zare la un pahar cu lapte. L-am descoperit în ultima clipă, în dreptul penultimului pilon, o pată albă cu dungi albastre, șezînd ghemuit în scaun și cu capul descoperit, cu bărbia în piept — ori mort de frică ori orbit de lumina reflectorului, căutînd un loc nimerit să sară.

— Stai așa ! am strigat la el, și mînzul m-a auzit, a ridicat capul și mi-a făcut semn și cu mîna că m-a înțeles.

L-am lăsat să treacă de ultimul pilon, cel mai înalt, de zece metri și nouăzeci, marcat cu numărul 46 și cotat la 2.080 altitudine și abia acum am comandat „stop".

Văzîndu-l teafăr pe pămînt am intrat în casă, am pus binoclul în cui și mi-am turnat încă o cafea cu rom după aceeași rețetă și mi-am mai aprins o țigară, interfonul a fîșîit iar, ce mai era ?

— Noapte bună ! mi-a urat foarte vesel omul de jos.

Pe chestii de-astea nu cheltuiam noi curentul, și din voioșia lui am înțeles ezitările și răspunsurile aiurite de adineaori — el băuse ceva, și nu marinarul, dar n-am zis nimic.

— Răspunde-i, am auzit din spatele meu, din pragul ușii. L-am scos din baie ca să pornească. A fost drăguț.

În costumul „marinăresc" era mai minunată ca niciodată, pantalonii de un ultramarin catifelat, o făceau de două ori mai subțire, cu picioarele lungi lipite părea o lance de oțel nou înfiptă în prag. Pe sub bluza vristată, scrobită, cu mîneci scurte, sînii mici i se ridicau în ritmul respirației întretăiate, era incredibil și era ceea ce numesc oamenii fascinant și tulburător, fără să știe ce-i aia.

— Vili, am spus ca un neghiob. La ora asta!

— **Gnomii stau doi cîte doi,** a pornit ea spre mine, oprindu-se la un pas. **Cînd se despart doi gnomi, celălalt se simte de parcă ar sta într-un picior.** Tu n-ai să stai niciodată într-un picior, iubire ! și a făcut ultimul pas.

Și spațiul s-a adunat la loc în jurul meu, comprimîndu-se atît de etanș, că vidul de-afară a rămas o noțiune abstractă.

(Fragmente din romanul „Corabia de Piatră", în lucru la Editura „Cartea Românească")

niculae stoian

Cîntec despre întoarcerea fiilor rătăcitori

Motto :
„Inimă de mamă, inimă de tată,
A trecut o viață, ca o clipă, iată !
Inimă de tată, inimă de mamă,
Două doruri grele strînse-ntr-o năframă...
Dincolo de ploaie, dincolo de vînt,
Clopote albastre se aud bătînd,
Dincolo de noapte, dincolo de dor,
Se întorc copiii la părinții lor..."

Dintr-un cîntec al Sofiei Rotaru

I

Se întorc copiii la părinții lor ! –
Cît de trist și neadevărat
Sună acest cînt sfîșietor,
Rechemînd pe cei care-au plecat,
Bieți copii, hăladuind ca vai de ei,
Toamnă după toamnă, tot prin depărtări,
Stol lucind mai stins de funigei,
Înghițiți de neguri oarbe și de zări,
Fii rătăcitori pe ne-nturnate căi,
Dincolo de ploaie, dincolo de vînt,
De cîmpii, de dealuri și de munți cu văi,
De pămîntul însuși chiar, de sub pămînt.

II

Numai fiul meu, cel răstignit pe rug,
Mistuit de arșiți, stăruie și-acum,
Că-i brăzdară carnea-adînc precum un plug,
De nu mai găsi spre casă nici un drum.
Poate că se face-ncet, încet, vulcan,
Mai învolburat cu fiecare zi
Și-ntr-un miez de noapte-al unui miez de an,
Tot la viață și mai aprig s-o trezi.
De nu în ființa-i, poate-n fiul lui
Nicolae Radu, larul între lari,
Pîlpîind acum de alte flăcări,
Înălțate ca în vetre, focuri mari.

III

Mamă, mamă, mamă ! Mamă, numai eu,
După cîtă lume-o viață am umblat,
M-oi întoarce singur, sub pămîntul greu,
Dar pămîntul-leagăn de la noi din sat.
Tu o mulțumire-atunci să ai măcar,
C-am intrat în moarte tot erou, sub scut,
Și pămîntului acesta nu-n zadar
Dintr-un cap la altul umbră i-am făcut,
Chiar de nu-mi înalță monument sublim,
Cînd într-a țărinii pace-am să rămîi,
C-un „aci se odihnește" anonim,
Și c-un spic de grîu veghind la căpătîi.

octombrie-noiembrie 1986

Ultima ratio: a trăi testamentar

Închină-se fratelui Marin Constantin
Și unuia mie, nu mai puțin.

Sosește-un moment de răscruce în viață
Destul de devreme sau foarte tîrziu
Cînd singur te afli cu moartea în față
Și sigur cu încăpățînarea-i sicriu.

Atunci ce-ai putea într-a cumpenei pripă
Să faci decît unic posibilul doar
Curaj omenesc de-a trăi orice clipă
Mereu ca pe ultima, testamentar.

Cînd nu ecuatorul curelei pe pîntec,
Cămașa de zale încingă-te-n ea,
Drept ultima dragoste, ultimul cîntec,
Din luptele, cîte le-ai dus, cea mai grea.

27 octombrie 1986

rodian drăgoi

Trenul

Scriu aceste rînduri într-un tren
lîngă mine stă mama bolnavă și tristă
cîmpia se întinde ca o blană de ren
aș șterge rugina de pe cer și nu am o batistă

trenul aleargă nicăieri nu oprește
oare cîte veacuri trecut-au de cînd am plecat ?
pasărea în aer putrezește
ploaia cade întruna ca un păcat

mereu mi se spune să am totuși răbdare
drumul se zvîrcolește în mine și plînge
mi-aș dori să merg singur pe o cărare
și trenul aleargă nicăieri nu ajunge

Fotografia ta

Toată noaptea m-am căznit să ajung
să stau de vorbă cu umărul stîng
și cu zăpada căzută pe el
de pe buzele tale și din inel
acum asez fotografia unui soare pe cer
dar cuvintele crapă mai departe de ger
sînt bun prieten cu mesteacănul de peste drum
cînd mă-ntreabă de tine secundele mi se umplu de fum
nu știu nimic despre tine nu știu ce să-i spun
de cînd ai fugit în lume cu un alun
pe vremea cînd te iubeai c-un arțar
fotografia ta apărea foarte des în ziar
și doamne cît te mai invidia salcia aceea pletoasă
pe care o primisem cu chirie în casă
acum toate s-au dus au plecat
pe unde-ai trecut tu miroase îngrozitor a păcat

mihai culman

Ochii macilor

S-a învelit iubita
cu mătase aurie
Sîngele înverzește
în umbra unui pom
unde nu se mai vede cerul
Sorbind apa ploii
orbește ziua !
Cu felinarul lunii în mînă
jucăm hora visului.

Bucuria pămîntului

Trăinicia florilor
crescute din oameni
Scînteie lîngă scînteie
Floarea din tine
cu roua pulberii
Bucuria pămîntului
cu ramurile speranței
din rădăcini muritoare.

Scrisoare către iubită

Nu te teme iubito încă sînt viu
la ușa casei face zăpada de gardă
mi se întunecă și mîna cu care îți scriu
în ochiul tău un țipăt începe iar să ardă

nu te teme iubito rătăcesc printr-o țară
de care nici o hartă nu știe nimic
aici nu este nici iarnă nici vară
primăvara ne este trimisă-ntr-un plic

nu te teme iubito cînd părul meu arde
peste umerii unui înger încert
e un veac rătăcit prin murdare mansarde
aerul scrîncește de parcă m-ar ruga să-l mai iert

nu te teme iubito cînd e plînsul pe-aproape
cînd îmbrîncesc cuvintele-n idei
cineva începe în veșnicie să sape
dau trăndafirii-n floare pe pulpe de femei

Tot ce spun

Se făcuse foarte tristă
și uitată mai ales
tot pleca prin iarna lungă
să înceapă un cules

era ziuă cu mult soare
dar și noapte mai era
și n-avea o luminare
ceața drumu-i tremura

au venit prea lungi corăbii
pe sub mare o vor duce
îi va putrezi lumina
așteptînd să se usuce

tot ce spun îmbătrînește
înainte de a spune
ce gîndesc în mîne plînge
nu răsare nu apune

Alergînd spre ninsoare

Să ningă pe fluturi să ningă pe case
să ningă în flaute să ningă în oase
să ningă pe oaspeți să ningă pe mese
să ningă-n bătrîne să ningă-n mirese
să ningă sălbatec să ningă-n oglinzi
sub pielea mea tristă luminări să aprinzi
să ningă în tine să ningă în mine
noi două despărțite și triste coline
să ningă-n străini și să ningă-ntre frați
să bubuie viața-n soldați,
să ningă pe jocuri să ningă pe arme
să fie lumină în pruncul ce doarme
să ningă pe ape să ningă sub ape
să intre corăbii aprinse sub pleoape
să ningă pe haine să ningă sub haine
să ardă zăpada în marile taine
să ningă în muguri să ningă-n morminte
să fim hăituiți de nespuse cuvinte

Cuvinte aruncate

Suflete răscolite de ploaie.
Cîmpii luminate tomnatec,
Vise din toate vîrstele.
Pămînt ars fără cenușă
străbătut de rădăcini
Cuvinte aruncate ca pietrele

Zilele de scutură
lumina răcește
și-n mîinile goale
nu tîn decît tristețea
adunată din ochii cui ?

Timpul în două

Unde-i iubirea
cu timpul în două
care a împietrit-o ?
Focul ei, cenușa
de mîine o păsării,
Obosite sînt culmile
amintiri înghețate,
Cuta durerii
Este un urcior
care nu vrea să sece
odată cu ziua

Cîntecul lebedei

Pantele ploii tăcute
cu foi de fag
Unde-i lacul înghețat
cu timpul zăvorît ?
Respiră salcia
cu vocea apei pe pietre
Cîntecul lebedei
fără aripi
trece orb
peste zăpada tăcerii
Drum alb
Amintirea să se reverse
și să învețe liniștea.

REMEMBER

POEȚII, CÎND ERAU TINERI...(IX)

Un debut matur la confluența dintre două publicații ale tinerilor scriitori

Autorul acestor însemnări se numără printre primii, dacă nu e chiar primul redactor la revista „Tînărul scriitor" (1952—1957), căreia eleva de atunci în penultima clasă a Liceului „Mihai Eminescu" din București îi încredința în 1956 unele din primele sale compuneri lirice „stîngace, reținute, mărturisind chiar un fel de teamă de imagini", după cum apreciază și prefațatorul primei sale culegeri poetice (Mihu Dragomir). Ele erau cu precădere înriuriri ale lecturilor poetice ale adolescenței, ale bibliografiei școlare studiate, cum se întîmplă curent la începători. Parcă și azi îmi sună în urechi, deși nu era vorba de o transcriere involuntară, un cosbucian „Și cariu-n grindă se-aude-acum rozînd". Evoluția spre poezia autentică, plină de originalitate, s-a produs cu o astfel de uimitoare repeziciune încît în numărul de august al respectivei reviste să debuteze cu două inspirate, promițătoare pasteluri (specie lirică mult îndrăgită și preferată de poetă de-a lungul întregii sale cariere literare). Tot niște pasteluri aveau să fie și cele două poezii cu care avea să-și reitereze debutul în primul număr al revistei „Luceafărul" (1958), publicație care continua la un nivel superior preocuparea pentru promovarea tinerelor talente. De data aceasta la rubrica „Steaua fără nume" din pagina laborator și tribună a scrisului tînăr „Dintre sute de catarge", cele două poezii intitulate modest, dacă-mi amintesc bine, „Moment" și „Fugă", învecinindu-se cu versurile unei poete azi uitate, Aurora Conțescu.

Debutul în volum care s-a produs în 1963 în colecția „Luceafărul" e în orice caz printre cele mai sigure, mai rotunde, mai mature într-un cuvînt, după cele ale lui Nicolae Labiș și Nichita Stănescu. Astfel că în prefața sa, poetul numit mai înainte, care i-a intuit nu numai marele talent, ci și prodigioasa devenire, îl numește din nou pe același entuziast și clarvăzător Mihu Dragomir, conchidea după aprecieri superlative, stringent argumentate : „Constanta Buzea nu este un tînăr poet decît ca vîrstă. Ea se prezintă, la debutul în volum, ca un poet care a repurtat primele biruințe asupra căutărilor ; poeziile ei se recomandă prin ele însele. Prefața nu are alt rol decît de a consemna marea bucurie a unui confrate de a-i fi citit în și printre versuri cu un ceas mai devreme". Din ceea ce Mihu Dragomir îi citise în și printre versuri nu putem să nu numim

„M-am înăsprit, deși pe dinăuntru un înger mă privește înlăcrimat" („Suav" — „Coline")

cîteva certitudini : faptul că versurile ei cunoscuseră „primul salt calitativ, echilibrîndu-se cu o lumină muzicală a unei maturități poetice surprinzătoare. Era descoperirea eului poetic. Și ceea ce poate deruta, în poezia de azi a Constanței Buzea, este tocmai această siguranță a versului, această conștiință de sine clară și armonioasă, neferindu-se de căutări, dar punînd semnele de întrebare în văzul tuturor (să nu uităm — sublinierea noastră — că aceste aprecieri se făceau în 1963, de cînd a trecut un număr de ani egal aproape cu al cărților de versuri tipărite de poetă, de la cele grave, pline de dramatism chiar, totdeauna robust însă, la cărticelele nostime pentru cei mici, pentru fetițe-vevițe și băieți-vevereți). Să mai notăm, ca o informație de istorie literară, că unora din aceste cărți le-au fost acordate prestigioase premii : al Uniunii Scriitorilor pe 1972 (pentru „Leac pentru îngeri") și al Academiei în 1974 (pentru „Pasteluri").

Maturitatea debutului liric al Constanței Buzea nu e numai una de gîndire și virtuozitate literară, ci și de viziune, de univers tematic, poezia sa programatică revendicîndu-și zborul „de pe pămînt" (cum se și intitulează volumul de debut) : **De pe pămînt mă uit adînc în sus / Și parcă nu pătrund imensa lume / Și gîndul meu aprins nici n-a ajuns / Să calculeze stele fără nume.**

Departe de a fi o pledoarie pentru zborurile cosmice, înscrise la ordinea zilei în acei ani, sintagma „de pe pămînt" capătă substanță și amploare odată cu cea de-a doua carte, „La ritmul naturii", în care aceasta nu apare ca un cadru fizic, exterior al vieții, ci ca o realitate intimă, intrinsecă, poeta lansînd un apel cosmic și interior totodată : „Să nu pierdem ritmul naturii !" Omul, în viziunea Constanței Buzea, aparține în mod organic pămîntului : **Cei ce mor vorbesc de moarte. / Eu, de tînără ce sînt, / Parcă mor de bucurie. / Mor pe gura unui vînt. / / Într-un viscol se prefac / Toate toamnele de-afară. / Vis vremelnic de copac. / Timp cu ochi de primăvară. / / Dragoste de om uimit / Cît mai are de trăit. / Plîns pe-argintul unui sfînt** / Ca pămînt către pămînt. (sublinierea noastră).

Înseși pastelurile sale (ne referim nu numai la volumul cu acest titlu) sînt niște trăiri ale naturii, niște evenimente uneori autobiografice, nu contemplări, descrieri de peisaje în accepțiunea clasică a termenului. Să zăbovim puțin, citind cîteva din distihurile antologicului pastel „Voroneț" : **Noi mereu căutăm un albastru de preț / Ce-ntr-un veac este cer și-n alt veac Voroneț. / / Pe pămîntu-neuibat cu sămînță de somn. / Cresc copaci rămuroși, pirostrii pentru domn. / / Dar acești vechi pereți spun întruna ceva / Ca și cum ar boci, ca și cum ar cînta. / / Să tăcem, s-auzim ce spun vechii pereți. / Poate vom desluși taina de Voroneț. / / Poate-albastrul la care fiii noștri revin, / Este limba română tradusă-n senin. / / Poate carii stelari noaptea turlele rod, / Poate-altaru-i un pod, poate-albastru-i un cod. / / O, acești vechi pereți spun întruna ceva, / Ca și cum ar boci, ca și cum ar cînta. / / Dacă noi am putea căuta mai adînc, / Să simțim ce spun ei, să vedem de ce plîng.**

★

Foarte adînc, poate cum n-a făcut-o nici un poet român, caută Constanța Buzea în ființa sentimentului patriotic în poezia intitulată poate prea discursiv „Laudă României Socialiste" (deși nu sînt sigur dacă în adoptarea acestui titlu n-a contribuit și redacția), reușind să ne înfățișeze, chiar dacă pe scurt, dar admirabil, aproape în mod monografic, nașterea acestui sentiment și devenirea lui naturală, intimă : **De la nașterea privirii, și-a auzului, și-a mîinii. / De cînd fața mea formase primul cer în jurul ei. / De la gustul dimineții, și al frunzei și al pîinii. / De la prima aventură în natură și-n idei. / / E ceva ce nu sfîrșește în a spumega pe ape. / În a bîrui în fructe, în a rătăci pe sus. / Mi-a rămas în trup atîta țară cît aveam sub pleoape / De la prima izbitură a luminii în auz.**

De aceea poeta poate conchide în mod firesc, fără să clameze lozincard : **Astfel, trupurile noastre ce prin naștere ni-s date / Și în viață sînt hrănite de pămînt necontenit. / Sînt acele părți de țară și de suveranitate / Date-n grija celor care de la timp le-au cucerit.**

Pămîntul și timpul sînt două locuri geometrice ale poeziei Constanței Buzea, aici făcîndu-se simțită în mod fertil marea lecție a viziunii eminesciene, ca în această „vîrstă", unde și muzical se reverberează solemnitatea gîndirii înalte a poetului nostru național : **Dă rădăcină, om așteptat, / Lasă-te mie pentru un timp, / Poate mă sperii, poate îmi schimb / Teama de moarte și de păcat. / / Pentru vapoare, pentru catarge / Vîntul se duce, marea se-ntoarce, / Pentru copilul care cresc / Timpul continuă, liniștea nu.**

Mai multe volume apărute ulterior celui de-al doilea „La ritmul naturii", respectiv „Agonice", „Coline", „Sala nervilor" sînt dominate de drama unui seism existențial, chiar dacă robustețea și bărbăția proprii acestei personalități umane și poetice sînt parcă o întruchipare a îndemnului plin de înțelepciune al lui Grigore Alexandrescu : „Să stăpînim durerea care pe om supune".

E în aceste multe poezii o confruntare de idei, o răscolire sufletească demnă de dramele și tragediile lui Shakespeare (cel „gîndit cu jale" de Eminescu), după cum o afirmă direct acest memorabil sonet, pe care-l cităm în întregime nu numai pentru filosofia, ci și pentru frumusețea lui : **Stinge lumina și privește cerul, / Tîrziu cînd lumea doarme disperată / Asupra nervilor destinși deodată, / Cînd se reface vinul, grîul, fierul, / / Cînd jocul lor de a te sinucide / Începe-n mintea ta astenici pașii / Unui marș greu încenușînd obrajii, / Cînd luna aiurind peste putride / / Priveliști, le dă aură siaripe, / Și face timpul grav, urzind demonic, / Fărîmițindu-l lenesă în clipe, / Cînd nu mai înțelegi, cînd rizi de plînsu-ți, / Ca Hamlet în castel, în turnul conic, / Înveți să te răzbuni prin tine însuți.**

Cine își amintește ciclul de versuri „An Nou" din volumul „La ritmul naturii", în care apare evidentă predispoziția poetei pentru luptele interioare, pentru „cuvintele încarnate în stări de sensibilitate dureroasă", cum se exprimă ea însăși într-o dedicație către noi, nu ne miră de stăpînirea cu care a înfruntat dramaticele trăiri interioare.

★

Ultimele două cărți ale poetei, „Planta memoria" și „Cină bogată în viscol", sînt interpretate de critici ca o ipostază nouă în creația Constantei Buzea, considerată ca o „schimbare de armură" pentru că poeta dă prioritate versului liber în favoarea substanței de idei, a meditațiilor grave. Dacă respectivii comentatori ar avea curiozitatea să se întoarcă la aceeași vizionară prefață a lui Mihu Dragomir, ar putea constata că acesta atrăsese atenția încă de atunci asupra metamorfozei unor mijloace de expresie, inclusiv despre armura versului : „Versul bine strunit nu devine pentru ea rigid, versul liber își păstrează candoarea melodică".

De altfel, sub multiplele aspecte pe care le comportă actul creației poetice — univers tematic, bogăție de idei, originalitate adesea insolită a metaforei, virtuozitate formală — într-un cuvînt perfecțiune — Constanța Buzea se prezintă astăzi ca o adevărată maestră a versului românesc.

În sprijinul afirmației noastre am apela și la dialogul extrem de fructuos pe care de cîtiva ani buni poeta îl poartă cu debutanții despre căutările și primele lor cărți în paginile revistelor „Amfiteatru" și „Viața studențească", pe care le înnobilează cu semnătura ei, întîlnită nu o dată și sub tablete de o mare pregnanță despre cotidianul universitar. Prefațatorul ei de acum 23 de ani remarca deja o seamă de biruințe în descoperirea și stăpînirea materiei poetice. Spre bucuria noastră, aceste biruințe s-au înmulțit în acest răstimp, astfel încît poezia și personalitatea poetică a Constantei Buzea se impun azi ca o carte de vizită prestigioasă a literelor române contemporane, chiar dacă ea nu dispune de mijloacele de publicitate care s-o facă tot mai cunoscută în contextul spiritualității universale contemporane. Cine nu se încrede în cuvintele noastre, să-i citească și să-i recitească atent cărțile. Nu vor avea decît de cîștigat și simplii cititori și confrații într-ale scrisului care vor putea fi mîndri că-i sînt colegi și contemporani.

Niculae Stoian

Limba ca literatură

Urmare din pag. 1

rea detaliată a rolului pe care gramaticile, retoricile și prozodiile de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui de-al XIX-lea l-au avut în constituirea ideilor și formelor literare, ci și — dacă nu mai ales — poziția strict lingvistică a autorului însuși care reușește să scoată din examinarea frecvenței și semanticii unor termeni ca a ceti, a scrie, a ispiti, a socoti, înțeles, scriptură, învățătură, *în scrierile secolului al XVI-lea, considerații originale și deosebit de interesante asupra însuși fenomenului general de „scriere" ori a diferențierilor specifice care încep să apară în interiorul acestuia.*

Interpretarea culturală a unor termeni legați direct de domeniul scrisului prin intermediul analizei funcționalității lor în texte, mai ales în predoslovii și precuvîntări, formează o dominantă metodologică a cărții lui Al. Hanță și duce la concluzii deosebit de interesante cum ar fi aceea a încadrării de timpuriu a culturii românești „în ritmul dezvoltării europene" (p. 128).

Pe bună dreptate observă autorul rolul important pe care „glosarele" terminologice incluse în scrierile de la începutul secolului al XIX-lea, cum ar fi cel alcătuit de Leon Ascahi pe lîngă traducerea „Bordeiului indienesc", l-au avut în constituirea nu doar a unui vocabular al preocupărilor metatextuale în germene, ci a ideilor însele care urmau să stea la baza noului domeniu de preocupări culturale. O știință sau o ramură a unei științe se dezvoltă concomitent cu circumscrierea unui vocabular specific și deci examinarea istorică a constituirii acestui vocabular poate da seama despre apariția respectivei științe.

Două personalități se desprind în perioada pre-maioresciană ca teoreticieni ai ideilor și formelor literare : Ion Eliade-Rădulescu și Timotei Cipariu. Acordîndu-le importanța necesară și reliefîndu-le poziția în epocă, Al. Hanță insistă totodată asupra faptului că ambii au realizat în opera lor o sinteză a problemelor privind limba română și, corelat, literatura română, aceasta din urmă atît în ceea ce realizase pînă atunci, cît și în perspectiva pe care cei doi cărturari o socoteau trebuincioasă. De altfel, atît pentru Eliade, cît și pentru Cipariu cele două aspecte nu puteau fi privite decît îngemănat de vreme ce scopul lucrărilor pe care le-au alcătuit era preponderent didactic. Mecanismele limbii analizate și învățate își găsesc realizarea în texte care sînt oferite ca modele, fie pentru ilustrarea unor genuri și specii literare, fie pentru ilustrarea unor stiluri și registre stilistice.

Această concepție sintetică a dominat epoca — altfel, cu o aparență foarte „pestriță" — asupra căreia se oprește cercetarea lui Al. Hanță. Ea a dus la incontestabile realizări, dar tot din această concepție, mai ales prin sublinierea rolului de „instrument" al poeziei pe care l-ar putea avea prozodia, avea să apară și „criza" poeziei pe care o va reliefa — într-o evoluție altminteri logică a ideilor literare, după cum arată și Al. Hanță — spiritul la fel de sintetic și înzestrat în același timp cu o fină capacitate de analiză a lui Titu Maiorescu.

Extrem de utilă, prin informația largă pe care o oferă, și plină de sugestii, prin interpretările originale propuse, cartea lui Al. Hanță reprezintă o valoroasă contribuție la studierea trăsăturilor specifice ale culturii românești.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Scriitori într-o documentare în Deltă

Un prozator care a argumentat romanitatea ceangăilor : Mihail Diaconescu

Un nume în critica tînără : Daniel Dumitriu

ESEU

SATUL DIN NOI

În mijlocul lupilor

este scrisă povestirea aceasta, așa după cum autorul însuși precizează, la București, în ziua de 2 mai 1947. Apare în 1966, în ediția prefațată de Vladimir Streinu. Despre ce ne vorbește am văzut mai înainte. Să ne amintim, însă, acel moment al întrulocării, moment sadovenian cum spuneam, dar de o concizie aproape extrasadoveniană. Căci un Sadoveanu muntenesc am putea zice că ne **intrulochează** acum în scopul subtil al povestirii și ne poartă în timpi imemoriali. Zona dealurilor și mai ales curbura subcarpatică a Buzăului își spun în plan spiritual cuvîntul, indicînd o rapidă gestație, o rapidă frămîntare cu trimiteri în timp nostalgice pentru ca amintiri de proporții aproape geologice să se așeze lent și firesc într-un spațiu care cînd este realitate, cînd fantezie. Dar cel mai mult și mai mult este ca o decojire pînă la miez a unei seminte, simburele unei realități fantastice care se descoperă aproape de la sine, dar se descoperă mai ales prin mituri, prin legende și, pare a spune povestitorul, prin magie. Nu prin practica acesteia, căci ea este deja o conștiință uitată, pierdută, cît mai ales prin culoarea, prin tonul și cadrul concret, real, în care autorul își așează tema și parcă o rescrie. Pentru că, om de-al locurilor fiind și cunoscîndu-le bine și cred că și înțelegîndu-le, sentimentul meu la lectură acesta e : Voiculescu pare a nu scrie, ci e scris, marcat de ceva, el își amintește o amintire, este amintit adică, trăit de ceva de mai înaintea lui și povestit tot de asemenea, repovestit. Umblă după o natură și printr-o natură care esențialmente este a amintirii. Acest lupar bunăoară, omul care cunoaște, stăpînește graiul lupilor și care are o ascendență enormă în vechime, fiind un antic întîrziat, un antic răzlet, un urmaș al unei străvechi și încordate comuniuni cu natura, și-a aliat ceva puternic și atroce din ea tocmai pentru a rezista, pentru a învinge, pentru a trăi. Și-a aliat sălbăticiuni pentru a vina sălbăticiuni, prin urechile și ochii lui vijiie peșteri ancestrale. El se adăpostește sub cele dintîi desene ale minții și rațiunii lui, odaia îi e plină de ele, pădurea îi viețuiește în casă, în suflet, pereții sînt tapetați cu animale. Idoli ? Nu, nicidecum. Reprezentări în față de articulație ale unui limbaj care-l mistuia. Și reminiscența, poate, ecoul unor amintiri. Pentru că luparul acesta din povestire deține fragmente de realități dintr-un început nesfîrșit. El vorbește cu lupii, are anume semne și anume argumente că se înțelege cu ei, într-un anume timp, după anume stări, totul însă pînă să se deschidă, să cadă vreo picătură de sînge, pînă să se vadă și să miroasă a sînge, căci totul atunci intră într-o cumplită imersiune, într-un cumplit exod, simburele magiei care era cunoaștere și înțelegere explodează, se împrăștie în neant, zodiile sînt rupte, amestecate, și impactul este al resorbției, al căderii. O picătură de sînge înghite cerul tot, la vederea unei picături de sînge și îngerii s-au schimbat probabil în demoni și au fost izgoniți din rai. Paradoxal, lupii nu suportă sîngele, se sfîșie între ei dacă sînt răniți. Luparul nostru împrumută într-o noapte taina aceasta, a vrăjii, i-o dezleagă altcuiva, unui judecător de pace — fiți atenți ! — și erau gata amîndoi să sfîrșească sfîșiați de lupi. Printr-o minimă greșeală — de gest, de atitudine, de limbaj — suficientă sieși și suficientă spargerii, nerespectării unui pact. Altă magie, aceea a realității, se așează peste cea veche și povestitorul se lasă cumva ușor înfrînt, ușor obosit și își cere parcă iertare că n-a putut să ne releve totul. Parcă ne roagă, cititi și vedeți și dumneavoastră, poate că mai știți cîte ceva, poate că mai cunoașteți, eu n-am putut să v-aduc la iveală decît niște fragmente, dar niște fragmente de amintiri. Căci nu poate spune nimic ce s-a întîmplat mai departe cu vrăjitorul de lupi dar e cert că acesta va fi sfîrșit hăituit, devorat de ei. Așa cum se întîmplă în altă povestire, **Ultimul Berevoi**, deținătorul de puteri și instrumente magice cade victimă forței însăși pe care a răscolit-o. Ar fi tulburat altfel memoria lumii, i-ar fi stricat echilibrul.

O voință ascunsă

dar să rămînem tot în Voiculescu, tot în aceleași locuri și tot sub imperiul acelor reminiscențe și sclipiri ca de basm dintr-o copilărie prin care ne devenim și atîta de necunoscuți — nu e așa ? — și atîta de vechi, chiar străvechi cîteodată. De la **În mijlocul lupilor**, scrisă, cum meticulos notează autorul, în ziua de 2 mai 1947, facem un salt pînă în 15 august 1952, cînd a fost datat **Schimnicul**, o povestire tot cu lupi și încă una dintre cele mai reprezentative pentru tema și motivul care ne interesează. Autorul își ademenește de data aceasta personajul, îl fixează ca pe o țintă în inima unor contradicții de neconciliat. Ca între cer și pămînt, cine pe cine reflectă ? Un om neștiut, al nimănui, nici măcar al lui însuși, încredințat din copilărie mănăstirii, și, deci, evlaviei, însingurării, dar blestemat, urmărit de păgîne și atroce blesteme, se preschimbă în lup. Și cînd ? Cînd tocmai se ruga, cînd cădea încremenit în rugăciuni, zidit parcă, stană de piatră, dar asta o știa numai el și aproape că nici el, întrucît părea pe alte lumi dus, departe de tot ce aspira dar departe și de tot și mai ales din tot ce se trezea. Pentru că tocmai atunci cînd se ruga, un lup ataca mănăstirea, un lup chema de prin codrii alți lupi cu care îi sfîșia și-i drămuia turmele. Prin rugăciune, așadar, convietuiau om și lup. Cînd era trezit, smuls din evlavie, era suficient doar un semn să facă și lupul dispărea. Rămîneau oi mursicate, miei sfîșiați. Miros de sînge, miros de carne și ce trebuie mai mult adică, într-o strîmtoare ca a posturilor puse și impuse de regulile mănăstirești, ca să trezească potte de nepotolit ? Nu cumva lupii arată altfel, va fi vrut să ne spună poate și ne-a spus povestitorul ? Pentru că, sper să nu mă înșel, în toată povestea aceasta este și o ascunsă, secretă voință de corupere și în același timp cu aceleași mijloace și cu aceeași osîrdie acționează și o voință de evlavie, de curățenie și purificare. Pentru că, transformat în lup și prăduind stîna, călugărul nostru nu făcea altceva decît să-și pedepsească semenii. Aceasta era voința lui ascunsă.

Revenirea, zmulgerea din blestem

Care să fi fost resortul acestei voințe, un egoism, o poftă păgînă de a-i arunda în păcate pe ceilalți, în realități care le interziceau mîntuirea și le deviau aspirațiile ? Consimțeau prin inconștientă sau terorizați de o conștiință care-i anula ? Și e clar că el, ca luparul, tot un lupar ca cel din povestea cealaltă, ba mai mult chiar un arhetip al lupilor, se răzbuna și îi domina astfel făcînd uz nu de sine cît mai ales de ei și de propria lor evlavie. Pentru că vinau, ieșeau astfel la vînătoare călugării, vinau — fără să știe — cu un lup, se foloseau de toată dibăcia și sălbăticia din el. Fără a fi vroit, făceau ei înșiși magie. Ceea ce, chiar și în mod laic darmite mănăstiresc, le era interzis. De aici poate și apăsarea cumplită a liniștei, spargerea ei, spectrul ducerii și ieșirii în și din ispită, întoarcerea, smulgerea din starea de lup a sufletului celui care incremenise în rugăciune, ieșirea, trezirea din somn sau din amintire, căderea sau înălțarea în real, căderea sau înălțarea în realitate, orice, impactul propriei identități sau clipa, acea clipă în care, ne spune povestitorul — de parcă ar fi fost de față, parcă l-ar fi desprins chiar el de pe o nevăzută cruce și l-ar fi scoborît în pragul și pe prispa propriei sale chilii — „părea smuls din țițînile uimirilor de dincolo de fîre și omul din el suferea cumplit. Gemu înăbușit, horcăind un fel de icnet dureros. Dacă nu s-ar fi stăpînit, ar fi urlat ca pruncul zvîrlit din matricea mamei în văzduhul rece al lumii."

Această revenire, deci, zmulgerea din blestem. Cu un efort și un zbucium de o irepetabilă și aspră geneză : ochi arzători, mistuiți și sălbateci ; trup lung, ciolănos, chica grea, răzvrătită, barba sură, țepoasă. Își lingea clăbucii de spumă roșie ce-i tiveau colțurile gurii, dinții aspri, tăioși și scrîșnind. Un portret luciferic, nu e așa ? Cred că e singurul de o asemenea factură în toată literatura noastră. Și cu o motivație de spirit care vine din străvechimi. Lupul, ca să conchidem, își cere singurătatea, pădurile, aerul pietrelor, norii căzînd peste stînci și izvoarele, tremurul frunzei care-i ascute și auzul și îi ascute și ochii, roua și arșița, bruma, vînturile, viscolul alb, cînd sărat, cînd fierbinte și rece al lunii, ceața și burnița, ploaia, zăpada. Lupul — care de fapt se întărită în inima lui. Și omul care printr-o străveche credință se preschimbă în lup, omul-lup sau luparul, această întrulocare cu care Voiculescu ne poartă în timp dincolo de noi.

A.I. Zăinescu

(va urma)

Dialogul cu lumea

Destinul, istoria romanului românesc modern nu poate face abstracție de contribuția unei scriitoare ca Luki Galaction, cu toate că ea și-a petrecut cei mai mulți și mai rodnici ani la Roma, că și-a scris romanele în limba italiană, dar le-a simțit și gîndit în românește. Literatura ei nu este străină, în ceea ce are ea mai profund, mai original, de sufletul românesc. Toată opera romancierei (**Sevastia Dumbravă, Sultana, Cărarea de cristal, Timpul îngerilor, Calafuria, Aurul șarpelui,** ca să nu vorbim de **Jurnalul** și de **Memoriile** romancierei care își așteaptă editorul) este îmbrățișată de un magic sentiment al participării la viața românească, trăită cu conștiința că numai ea este teritoriul extraordinar al realului și al imaginarului, ca sinteză epică sau lirică, că numai timpul românesc poate să fecundeze, să regenereze, să instaureze specificul, durata estetică, printr-o tinerețe fără de moarte, creația, să-i acorde un binemeritat acces spre universalitate. Fiica lui Gala Galaction este astăzi o recunoscută pictoriță și romancieră înzestrată cu o excepțională sensibilitate, vocație pentru idei și forme, pentru poezia realului, disponibilă să creeze sub o zodie a unui realism magic, personaje, conflicte, drame, de o deosebită valoare.

Cu tot „exotismul" cultivat, timpul și spațiul : epoca romană modernă, Occidentul cu valorile morale în criză de identitate, existențialismul și arta ca expresie a adevărului nemijlocit, reîntoarcerea la natură — expediția lui Victor în munți, dialogul cu un mag al Orientului etc. cu toate problemele abordate, tratate din perspectiva scriitorului cunoscător al marilor metropole (Roma, Cannes, Monte Carlo), a mutațiilor produse în gîndirea și conștiința lumii occidentale de azi. **Cărarea de cristal** rămîne cea mai reprezentativă operă a scriitoarei. E, pînă la un punct, și un răspuns dat lui Mircea Eliade la ideile din articolul **Despre destinul romanului românesc** (1939). Mircea Eliade se întreabă cu o deplină justificare : „Nu înțeleg de ce ar fi roman o carte în care se descrie o boală, o meserie oarecare sau o cocotă și n-ar fi tot atît de roman o carte în care s-ar descrie lupta unui om viu cu propriile gînduri sau viața unui om între cărți și vise".

Nu știu dacă — întrebare obligatorie — Luki Galaction a cunoscut poetica romanului formulată de Mircea Eliade încă din tinerețe, dar realitatea ei o descopăr în **Cărarea de cristal**, roman de idei, roman de dragoste, roman fantastic, cu o superbă poezie magică a celor „O mie și una de nopți", dar și cu influențe fecunde, care vin din direcția părintelui Gala Galaction (ideile morale, teza, fantasticul prelungit cu bună știință în real, simbolurile cărturărești, umilința întru bunătate și puritate sufletească, acordul dintre simțire și gîndire, recuperarea prin imaginar a miraculosului, voința de a descoperi și justifica peste tot o etică superioară, a faptei) unde drama de idei a personajelor este cu totul autentică. Că romanul **Cărarea de cristal** poate fi comparat, că el are multe similitudini, motive, idei, și cu **Hanu-Ancuței** e aproape de evidență. Într-o vilă din Roma, aproape de Via Appia, deci de un drum care simbolizează o durată a istoriei, o memorie a ei, trei artiști se întîlnesc aproape seară de seară, discută de toate, țin jurnale, pictează, scriu, se pronunță despre vechile cărți, despre existențialism și curentele artistice moderne, despre Nietzsche, voind să construiască o mare utopie ridicată pe realitatea vieții și condiționată de problemele sufletești ale eroilor, conversația devenind un mod de a cunoaște lumea interioară a fiecăruia, de a eterniza, prin artă, ideea. Există în acest roman, în acest nou han al Ancutei, de fapt, al hipersensibilei Georgia, personaj de o mare putere de seducție intelectuală și erotică, trăindu-și viața în acord cu arta, cu frumosul, dar nereușind însă pînă la urmă să rămînă cu totul senină în fața iubirii, — un spațiu de intimă afecțiune, armonie, un climat născut dintr-o fecundă zonă de spiritualitate, întreținută și de o muzică pe măsura acestui loc. Chopin devine zeul tutelar, dar și Felix Mendelssohn. „Poveștile" de la „Micul Nohant" sînt un banchet al spiritului însetat de a ști, de a-și justifica stilul de viață. Protagoniștii analizează concepte, le pun într-o nouă ecuație, din rațiuni ce țin de o vocație pentru lumea abstractă, pentru o literatură ce nu-și ascunde structura eseistică. A ști să porți o conversație înseamnă a ști și să trăiești. Hanul va fi un focar, ca și la Sadoveanu, al literaturii. Cu deosebirea că la Luki Galaction condiția socială și spirituală a personajelor este alta : ei vin din alt mediu istoric, reprezintă o altă lume și un alt mod de a gîndi, de a fi.

Personajele din **Cărarea de cristal** știu ce este literatura, muzica, pictura, le practică, se pronunță despre ele în deplină cunoștință de cauză. Ele au trecut prin castelul lui Hamlet. Europeni, prin formație și experiență morală, prin atitudini și reacții temperamentale, prin viața pe care o duc, pe care o suportă, personajele vor pune sub semnul întrebării chiar „europenizarea" artei, literaturii, „stilul" ei de existență estetică. Tema unei povestiri de o seară va fi astfel, asigurată, deschisă polemicii, controverselor. „Neorealismul" este sancționat, în favoarea artei adevărate, înțeleasă ca o expresie a creației, și nu a experimentului facil : „Adevăratul tel al artei este creația, subtilă garanție de viață, **de a fi,** iar nu copierea aspectelor vieții, alegîndu-le pe cele mai umile și vulgare".

Romanul **Cărarea de cristal** vine să traducă estetic și o idee a lui Albert Camus : „Marea problemă ce trebuie rezolvată „practic" : putem fi oare fericiți și totodată singuri ?". Personajele romancierei caută și ele să găsească o soluție acestei importante, vitale, de neocolit, probleme. Georgia, Victor și Felix creează o lume veridică, rod al singurătății, mitizînd realitatea. Fericirea o văd posibilă în procesul creației, operă a unei izolări și reculegeri absolute. Cînd imaginarul nu reușește să-i satisfacă, să fie fericiți, mitul paradisului creat, se prăbușește. Ideile, metafizica absolutului, hamletizările, devin inactuale, cad pe un plan secund, atunci cînd dragostea pătrunde în „Micul Nohant". Poveștile se transformă în romane de dragoste.

Neîndoielnic, **Cărarea de cristal** este și un roman de idei, o dramă a inteligențelor superioare, un roman care ne pune față în față o temă atît de cunoscută, de frecventă în opera lui Mircea Eliade : raportul dintre lumea Occidentului și lumea Orientului. **Cărarea de cristal** va fi o deschidere, cu ajutorul ficțiunii, eseului romanesc, spre lumea exotică, arhaică, orientală. Este o temă pe care Luki Galaction o tratează din perspectiva unei gîndiri mitice.

Romanul **Cărarea de cristal** este o construcție epică unde viața, dragostea, ideile, istoria de azi a lumii occidentale, suprasaturată de neliniștea unei filosofii morale și sociale care încearcă să-și regăsească identitatea, prin inițiere în lumea Orientului, care nu a cunoscut atît de tiranic și de neiertător, civilizația hipertehnicizată, roadele excesivei standardizări, valorile, o umanitate mai apropiată de esența ei, de rațiunea ei fundamentală. Romanul este, dincolo de nota de fantastic, de eseu, o radiografie critică a umanismului ghilotinat de **criza** spirituală și morală prin care trece. Pentru lumea românească de azi, **Cărarea de cristal** este o profundă meditație asupra omului în univers, asupra istoriei. „Exotismul" nu este o barieră de netrecut în înțelegerea lui. El ne convinge că oriunde trăiesc oameni, indiferent de meridian, de concepții, de idei, ei nu pot rămîne indiferenți față de viață, față de istorie, față de dramele pe care destinul le provoacă.

Cărarea de cristal ne dovedește, că Luki Galaction a creat o imagine verosimilă a lumii romane, intuindu-i neliniștile, obsesiile, mutațiile produse în structurile morale și intelectuale, fața ascunsă a adevăratelor ei probleme, conflicte, tragedii, totul înfățișat într-un limbaj transparent, rafinat. E romanul unei drame de idei, respirînd o magică poezie, născută din lumina care sărbătorește solemn frumusețea spiritului și lumii romane. Cărarea de cristal e o Via Appia modernă, unde zeii destinului au devenit zeii conștiinței.

Zaharia Sângeorzan

POST RESTANT

Multe din prozele primite au ca subiecți pe El și pe Ea la început, ori la sfîrșit. La început ei se iubesc, la sfîrșit se despart. Pînă aici nimic neobișnuit. Ce au mai făcut ei între început și sfîrșit îi privește. Iată deci unul din șabloanele cele mai încăpățînate din proza noastră și de aiurea : la început amindoi erau frumoși, se înțelegeau, doreau acest lucru, la sfîrșit unul (numai unul) dintre ei este urît, este infidel, este fals, rău, ipocrit, interesat, meschin, hoț, mincinos, crud etc. Să se fi schimbat cineva în asemenea hal, să se fi produs o minune în retorta alchimistului (autorului), dintr-un băiat de toată frumusețea, cu caracter, să fi făcut un ticălos ? Sau dintr-o fată ca o zînă, o vrăjitoare ? „Te-ai schimbat, nu mai ești..." este primul repros. „M-ai mințit, nici n-ai fost..." este al doilea. „Pentru mine nici nu mai exiști" este sfîrșitul.

Adevărul, cred, este că nu atît oamenii se schimbă în rău sau în bine, cît relațiile dintre ei îi situează într-un unghi sau altul de vedere. După un anume timp apare o fisură între cei doi pe care ei n-o simt, n-o sesizează. Iar după alt timp, într-un alt moment, sub presiunea mai puternică a unuia sau altuia, fisura se lărgește pînă la a fi ruptură. Odată rupt cuplul, cei doi devin „opozanți", ei nu vor mai recunoaște o singură formă în care să coexiste, ci va căuta fiecare să se izoleze în noua „formă" a lui, într-un „tipar" care să-i convină, să-l avantajeze. Ceea ce pînă deunăzi era dorință de înțelegere devine dorință de neînțelegere, ceea ce era o supralicitare a calităților partenerului de cuplu devine o sublicitare, o aspirație a răului și în locuiește pe cea a binelui. Cei doi, observați în timpul despărțirii, vor fi uriți, pentru că o despărțire (o ruptură, o falie) este urîtă în sine. Pentru că, dacă întemeierea unui cuplu are tel constructiv, destrămarea lui o face să și-l piardă.

★

ADRIAN CRISTESCU, București. „Îmi voi prelungi încă rîndurile și cu cîteva aprecieri echitabile dedicate rubricii „Post restant", pentru mine ca constituind un real îndrumător. Fiecare răspuns luat în parte, de fapt, este, în sine, mi-am dat seama, o oglindă prin intermediul căreia e posibil să-ți lămurești tu singur propriile-ți imperfecțiuni și merite, calibrul. Iar eu, urmărindu-le pe fiecare din aceste răspunsuri, săptămînă de săptămînă (n.n. rubrica apare din două în două săptămîni), am descoperit că nu fac altceva decît să învăț din mers, să învăț din greșelile altora, cum se spune. În felul acesta te poți feri măcar de aceleași stîngăcii și ți se împlinește totodată capacitatea de a primi, de a privi obiectiv lucrările celorlalți confrați aspiranți la debut în paginile revistei". Mulțumim, dar credem că exagerați rostul nostru cu rubrica de față. Nu dorim altceva decît să fim primii cititori ai prozatorilor de talent de mai tîrziu, iar cea mai mare bucurie a noastră ar fi să-i debutăm. Desigur, ne mai putem înșela, însă o asemenea greșeală nu este decisivă în cariera unui scriitor. Amintiți-vă doar de marii scriitori care nu au luat premiul Nobel. Din două motive : unii, imprudenți, au scris înainte ca premiul să fie inființat, ceilalți, modești, au stat deoparte cînd se numărau voturile (sau au fost lăsați deoparte cu rea credință). Homer și Borges. Cît despre proză („Alma"), am recunoscut în ea același talent, dar și aceleași greșeli („Dincolo de geam e o frunză... o a doua... apoi alta... și-ncă... Picură cu frunze acum ! Lividele de moarte. Nostalgice. Pendulînd între un ultim adio neînțeles și cel din urmă scîncet rupt de viață... jale de frunză toamna... Și în sufletul Almei picurau frunze. Frunze-gînduri, frunze-visuri, frunze-tăceri, așteptare, visare...") Deci, evitați literaturizarea, ea nu numai că sună prost, dar vă și falsifică. Și ar fi păcat... Mai aproape de cum gîndiți și simțiți dumneavoastră. Mai adevărat.

RALU VLAICULESCU, București. Scrisoarea dumneavoastră atît de supărată pe noi are o valoare net superioară prozelor pe care ni le-ați trimis pînă acum, semnate Damayanti. Se vede că ați pus mult suflet în ea, uneori chiar prea mult („A se înțelege că numele meu nu este bățjocura nimănui, fie el și redactor la **Luceafărul** ! !" Sau : „Tot căutînd să mă confrunt cu harul altora, am descoperit acest text desprins dintr-un «Almanah literar» și aparținînd Ninei Cassian. Într-adevăr, aici am găsit întrebări pe care cei doi «adrisanți» și le trimit pe calea telefonului (mai modern !), bogate în sensuri și pline de... originalitate !!") Iar faptul că eu vă amintesc (fără să ne cunoaștem) de serialul „Aventuri în epoca de piatră" ca „om al... epocii de piatră" ține de fantezia dumneavoastră. Mie mi-a plăcut serialul și mulți dintre eroii lui ne sînt contemporani nouă și nu numai dinozaurilor (Dino). Și dacă tot v-ați supărat pe noi și ați devenit admiratoarea „poștei redacției" de la „Ramuri", ignorați-ne, nu ne pare rău. Sau mai trimiteți o scrisoare amarnică. Ne face bine critica oricum.

SEUL ALEXANDRU-DECEBAL, com. Izvoarele Sucevei, jud. Suceava : „Duțu se trezi brusc din somn, nervos de parcă s-ar fi bătut în vis cu dracii și se frecă cu (n.n. atenție !) dosul palmei pe la ochi pînă ce văzu în aerul răcoros al nopții de august luminițe albastre și printre ele o umbră lungindu-se pe obrazul grădinii...". E numai un eșantion menit să confirme o mînă sigură, talentată, de prozator. Dar „Un numn de dude" nu e cu miză, la înălțimea „jocului", așa că vă așteptăm cu încredere, la „post-restant", cu altceva, însoțit de cîteva date personale și o fotografie.

TIBERIU STOICA, București. Numai o pagină și un sfert e, totuși, prea puțin. Nici grafoman, dar nici chiar așa. Deci, vă închipuiți (doar sînteți inginer), ceva-ceva ne face să vă mai cerem proză. Așteptăm.

CONSTANTIN GEORGESCU, București (nu Snagov). Proză aspră, „de mahala", pe linia Zamfirescu, Barbu ș.a. „Caliu" este un lustragiu care lustruiește pantofii „la mustață" băieților de la șină care „se întîlneau apoi cu fete și mergeau la bal, în sala lui Mitu, o cămăruță cu podea din scînduri unse cu gazolină, cu trei geamuri care, deși deschise, cu greu lăsau să se strecoare un pic de aer curat, dansau, beau bere, apoi, spre sfîrșit se luau chiar la pumni pentru vreo fată mai ochioasă, care nu era hotărîtă care din ei s-o conducă acasă". Spirit de observație aveți, așadar... lăsați via și apucați-vă serios de scris.

MUȘOIU VIORICA, Buzău. Prozele polițiste pe care ni le-ați trimis pot fi convingător infirmate chiar și printr-o greșeală repetată de transcriere : „Nici un **Cardilac** (s.n.) nu era pe pod, numai un Ford roșu... sau : „Ați omorît omul cînd era în **Cardilac** ?" Dacă tot vreți să circulați în zone străine și nu autohtone, memorați mai bine particularitățile de limbă. Ceea ce la noi se scrie Ion, la ei se scrie John. Părerea noastră ar fi însă, fără glumă, să încercați altceva. Mai serios. De exemplu o proză polițistă din Buzău.

Iulian Neacșu

Desen de Mihaela Negru

Profesorii de armonie

Urmare din pag. 1

noștri daco-romani, ca apoi să ne vorbească despre tradițiile moștenite de noi, românii. Nu poți să nu fii impresionat de secțiunea dedicată **colindelor** românești, continuată minunat cu alta, denumită **Floralia**, prelungită cu incantațiile și practicile magice ; cultul morților și ritualul întîm asociat tainei nuntii încheie această a doua parte a dipticului editorial.

În partea a treia, Vasile Tomescu se ocupă de mitologia propriu-zisă, dar mai cu seamă de cîntecul din viața de la curte și acela situat în ambianța activităților militare traco-getice. Considerații originale și deplin convingătoare se desprind din eseul „Valoarea etică în muzica tracilor și a agatîrșilor". Într-o luminozitate vivifiantă ne este descrisă partea legată de **Carmen fratrum Arvalium** și aclamațiile organizate în cinstea victoriei armatei lui Traian, în lupta crîncenă cu dacii. Nu lipsesc documente autentice, care la rîndul lor generează noi concluzii, fără de care nici un cercetător serios nu va putea scrie despre această problemă. Emoționant ne apare și felul cum analizează Vasile Tomescu cîntecele legate de epoca lui Aurelian. După toate aceste structuri, care poartă **dimensiunea seriosului**, asistăm la limpezirea aspectelor granitic legate de imnuri și cîntăreți cu textele imnografice respective, din care se detașează consecințe importante pentru cîntecul popular românesc, pe care Vasile Tomescu îl socotește „continuatorul caracterelor etice ale muzicii daco-romane și proto-românești". Dar cel mai important merit al lui Vasile Tomescu rămîne „disecarea doinei"... ajungîndu-se la concluzia firească, potrivit căreia, ea rămîne un simbol al etosului românesc și în același timp semnifică și filiația lirică neo-latină. Caracteristicile metro-ritmice ale cîntecului popular românesc în lumina prozodiei latine, precum și muzicologoia comparată a melosului românesc, privit în ansamblu, cu trimiteri directe la muzica latină și bineînțeles și la cea mediteraneană sînt alte teze dezbătute. Binevenite sînt și unele puncte de vedere filologice și istorice propriu-zise, raportate la cîntecul românesc.

Partea a patra reprezintă **arta coregrafică**, partea a cincea se identifică **organologiei** — documente privind conștiința originii antice în arta instrumentală a românilor, instrumente ideophone, instrumente aerophone și instrumente cordophone; partea a șasea — **Ludi Scaenici** — este închinată teatrului și acelor mult discutate „Ludi Circenses". Poate cea mai accesibilă structură a operei lui Vasile Tomescu este aceea intitulată „Idei și simboluri în timp"... care ne duce cu gîndurile la Virgiliu, Ovidiu, Horațiu și cîți alții, nemaivorbind de Traian și Decebal în recitările medievale, occidentale și slave, dar mai ales în folclorul românesc. Trecînd peste interogativul studiu „Aurelian în miturile și cîntecele epice"? apoi peste dualismul Hercule-Heracles, ajungem la a opta parte, indestructibil atașată la temele mitologice și la istoria străveche a românilor oglindită în muzica clasică și modernă. Iată o vastă documentare care impresionează și schimbă chiar datele din istoria muzicii universale, deoarece un mare număr de lucrări atrag atenția asupra lui Traian și Decebal. Creația muzicală românească ne duce în acest sens la compozițiile lui Caudella, Cuclin, Gheorghe Dumitrescu și Liviu Glodeanu. Merită a fi consemnată la loc de cinste partea a noua, despre creștinismul daco-roman și originea lui latină, precum și raporturile lui cu arta sonoră.

Musica Daco-Romana de Vasile Tomescu ne demonstrează încă o dată că muzicologia este o știință și nu trebuie confundată nici cu... cea mai abilă gazetărie, de altfel și ea necesară în procesul de educație patriotică prin intermediul lumii Euterpei. Vasile Tomescu este sobru, adînc și răscolitor prin precizia concluziilor conturate, pornind de la ipoteze clare, urmate de demonstrații spectaculoase prin noutatea lor, ca în cele din urmă să putem afirma din adîncul inimii noastre de români că avem o continuitate pe acest străvechi pămînt al patriei, o cultură și o civilizație extraordinare, care strălucesc în concertul popoarelor, în pofida unei istorii care în nici un caz nu a fost blîndă cu noi ! Iată o carte grandioasă, **unde se scrie și se cîntă românește**, dovedindu-ne că aici sînt adevărurile spirituale ale neamului nostru și că toți aceia care au pornit de la asemenea izvoare s-au realizat artistic sau științific în chip plenar. Parafrazînd pe un cronicar vom spune că nu s-a născut și nici nu se va naște vreo putere sau o minte omenească care să poată distruge cultura și civilizația poporului român, acea statuie care nu va prinde niciodată rugină, luminînd prin timpii milenari.

Elegie de toamnă

Sînt copleșit, dragă prietene Zaharia, de frumusețea efemeră a toamnei, cînd frunzele copacilor se desprind într-un imens covor colorat care acoperă rănile pămîntului. Acum s-a întîmplat călătoria noastră, cînd am plecat, fiecare după voie, la drum. Tu ai călătorit cu cineștii în inima Ardealului, iar eu, așezat lîngă prietenul meu, poetul Petru Ilieșu, din Timișoara, mă îndreptam cu mașina spre Banat. În ziua aceea am trecut prin Deva, am trecut foarte aproape de tine. În mare viteză, mașina huruia regulat mîncînd asfaltul, afundîndu-ne în marea frumusețe a naturii.

Lumini, umbre, culori feerice, turme de oi, petice de cîmp cu oameni și recolte, orașe, localități, munți, dealuri, riuri și frunze, foarte multe frunze se arătau generoase prin parbrizul mașinii. Dealurile înălțate sub apăsarea cerului sînt acoperite cu bulgări de aur și de foc ; acei „codri de aramă" sînt presărați cu cetini verzi, închise la culoare. Stejarii risipiți pe spatele bulbucat al dealului par a fi aruncați la întîmplare pradă trăsnetelor din timpul ploilor de vară, și înconjurați de culoarea verde sidefie a pășunii. Îți amintești formele ciudate ale copacilor profilați pe cer ?

Le-am admirat, prietene, împreună, fiecare în felul său. În zare razele incandescente ale unui soare la asfințit colorează fantasmele norilor călători; mașina plutește parcă, stranie corabie pe mările visului; cînd te trezești din minunata visare, auzi din nou huruitul monoton al motorului. Alergam printre plopii înșirați, ca la paradă, de-o parte și de alta a drumului. Deasupra lor, pilcuri de ciori bat cu fantastice aripi aerul prin care va traversa, în curînd, zăpada.

Am admirat, dragă prietene, culoarea adevărată a pămîntului și am simțit sevele lui răscolite de brăzdarul plugului. Totul pare așezat așa, din totdeauna. Mașina zboară huruind prin toamnă. Albia riului se acoperă cu ceață deasă albă și cenușie, o ceață atît de încăpătoare pentru gînduri. În drum am depășit căruțe trase de cai, pe care se înălța cîte un munte mic de sfeclă. Satele sînt aproape goale ; ici colo cîte-un copil, cîte-o femeie, cîte-un bătrîn. Numai șoseaua este străbătută de mașini, cu viteza legală, uniformă și plicticoasă.

Și apoi ploaia. Ploaia aceea mărunță prin care am trecut, nu mai contenea să cadă. Părea nehotărîtă și rece, nu avea alt rost decît să acopere culorile cu o strălucire de smalț.

...Drumul umed care l-am mers împreună străbătînd minunile toamnei... Și deodată...

Zaharia Buzea, om cu conștiința unei bunătăți adevărate, artist de aleasă înzestrare, grafician și cineast de excepție ne-a părăsit prematur.

Rîndurile mele îi sînt necunoscute. Am cules din copacul sub care locuiește trei păstăi de roșcove să le păstrez în atelier.

Iată !, s-a întîmplat să încep atît de devreme șirul acestui fel de amintiri.

Sabin Ștefănuță

Un rapsod adevărat

Bărăganul, pămînt dăruit cu holde de grîu și de porumb, a fost, din cele mai vechi timpuri, pînă astăzi, generos și ospitalier, cu asupră de măsură, o adevărată răscruce de civilizație românească.

Un simbol, încrustat în scrisul arghezian, îl constituie, pentru această semnificație a Bărăganului, acel transilvănean, descins la cîmpie să-și agonisească pîinea trebuitoare alor săi, din cosit, a cărui „vorbă ardelenească e înțeleasă pe Bărăgan de cîinele ialomițean și pribegia lor — de odinioară — a amîndurora, îi face prieteni".

Pînă mai ieri, de altfel, ciobanii transilvăneni își duceau turmele, spre Marea cea Mare, pe drumurile știute de ei, din moși-strămoși, prin Vadul Oii.

Ademeniți de Cîmpia Bărăganului, cu aparenta-i, numai, „monotonie gravă și dumnezeiască", cum o înfățișează același Arghezi, au poposit, aici, și grupe de păstori aromîni (macedoneni), descinși din Munții Pindului sau de aiurea, și veniți, prin Dobrogea, spre a întări și colora, cu nota lor specifică, populația bărăgăneană.

Se evidențiază, astăzi, o dată mai mult, în condițiile specifice ale Timpului nostru, acea unitate de cultură materială și spirituală a neamului, despre care nimeni nu ne spune cînd, de cîne și unde s-a realizat, dar care există neîndoios, și nimeni nu o poate tăgădui.

În anii cînd se organiza, pe lîngă Casa de Cultură a Sectorului 1 al Capitalei, „Studioul de literatură și istorie dialectală «George Murnu»" și Ansamblul folcloric aromînesc, regretatul muzicolog-folclorist George Marcu (aromîn și el), invoca un nume : Șanga Vrană.

Printr-o neșansă, nu am avut ocazia, atunci, de a o asculta.

Zilele acestea, însă, norocul mi-a surîs, ca în atîtea peregrinări în peisajul dialectal, folcloric și etnografic românesc, și am petrecut ore în șir în ambianța Casei din str. Slătineanu, ascultînd cîntecele și amintirile Tetei Șanga, legate de satul său natal, Doleani, din Munții Pindului.

Vocea acestei adevărate Lilici a Pindului *(„Floare a Pindului"), cu inflexiuni și nuanțe surprinzătoare, perfect adecvate mesajului poetic al textelor cîntecelor sale, gesturile ei, privirea, și, mai presus de toate, sufletul ei ales, pasionat și răscolitor, mi-au evocat, fidel și aprins, istoria acestui grup românesc sud-dunărean, aromînii (sau macedoromînii), care a ținut mereu vie, acolo în Munții Pindului și în alte regiuni ale Balcanilor, conștiința de neam și de limbă românească. ...O îmbinare miraculoasă de majestate și de ardere lăuntrică, descinsă din confruntarea spirituală a lumii romanice cu lumea greacă, acolo, în sudul Dunării, îi aureola chipul lui Teta Șanga cu însemnele marilor creatori populari.*

Cîntece de dragoste, cîntecele cărvănarilor (trupul lui Constantin Brîncoveanu a fost adus, potrivit tradiției orale, în țară, după ce a fost jertfit pentru ideea de neam și de credință, de cărvănarii aromîni, cei mai destoinici și curaioși căraușii din Balcani), cîntecele păcurarilor, cîntece de leagăn, povestea „Moașei cu iezi" (variantă a Babei Dochia din Carpați), descrierea satului natal, cu locurile înconjurătoare, a portului și a obiceiurilor acelor comunități, toate reflectă o creativitate de excepție, cea aromînească, și un rapsod împătimit, Șanga Vrană.

S-bănedzi, mușată și durută Lilice ! (Să trăiești, frumoasă și iubită Floare !).

Valeriu Rusu

ion băducu

Mîinile umbrei

libertate o libertate
în joacă fring mîinile umbrei
de durere lumina deschide ochii vorbelor
e gîndul buimac de atîta putere
și marea alb pustiu
nici aer nici urme
o clipă din celălalt mileniu
centaur împietri curînd
lîngă cine pînă aici
pe urmele cui priviți e seară
senină și clară cu luna pe frunte
fără mine totuși fără mine
de ce iată și chipul zidului

Cuprins

... orice atingere e o răscruce
din care alții vor porni spre aceleași culori
orice v-aș spune nu mă puteți urma
decît cu amintirile și speranța lor :
ce caută rădăcinile găsesc crengile
ce caut eu găsesc semințele
prin proprie vrere nimeni nu iese din oglindă
trebuie regăsit gestul și nu vorbele

Singur în Mongolia (XXII)

Am stat o singură zi în Kara-korum, vechea capitală instituită de Marele Han cu păr roșcat, nomadul sedus de ideea de-a deveni stăpînul lumii. Pe vremea aceea, acum doi ani adică, nu știam prea multe despre istoria multimilenară a Mongoliei, numele cetății însă suna misterios și promițător.

În tot timpul vizitei, în perimetrul aproximativ al fostei așezări, micului nostru grup i s-au alăturat doi localnici tăcuți, cuprinși de o sfială pioasă. Un bătrîn cu mustăți subțiri și o idee de barbă răsărind căruntă pe obrazul smead și o bătrînică rasă în cap (semnul văduviei la musulmani) urmărindu-ne cu ochi extraordinari de vioi.

N-au schimbat o vorbă între ei și nici ghidul complexului muzeal nu l-a întrebat ce caută acolo. După ce am parcurs interioarele celor trei sau patru lamaserii rămase intacte, cu toată aglomerarea lor ciudată de zeități barbare, altare somptuoase și obiecte de cult suflate în aur, după ce am traversat în șir indian coridoarele pe care se înșiraseră chiliile minuscule ale foștilor preoți și călugări, am ieșit în aerul limpede al zilei de vară.

Însoțitorii mei s-au oprit în dreptul unei fîntîni de piatră și s-au așezat pe iarba grasă a stepei să se odihnească.

Am luat-o de unul singur ieșind prin una din cele patru porți săpate în zidul înconjurător. Soarele ardea necruțător dar din necuprinderea stepei și mai departe dinspre marginile pustiului Gobi bătea un vînt răcoros aducînd miresme de iarbă și flori.

La o mică distanță de meterezele albe am văzut un fel de monument funerar, un fel de cub cu acoperiș piramidal avînd în vîrf o sferă de piatră. Nu avea nimic spectaculos și strălucea alb în singurătatea nesfîrșită a cîmpului. Nu știam ce reprezintă și la un moment dat, alături de mine, am zărit umbra subțire a bătrînului mongol care suridea politicos. L-am întrebat dacă este cumva mormîntul vreunei căpetenii mongole, sau poate al mamei lui Gingis-Han. Bătrînul a zîmbit și mi-a explicat că este mormîntul unui mare preot, un mare lama al șirului de mănăstiri care adăposteau sute de învățăcei și călugări budiști.

În depărtare se vedeau siluetele răzlețe ale unor construcții moderne și după aproximativ o oră de mers cu mașina am poposit în mica așezare ridicată în mijlocul cîmpiei coborînd sub privirile curioase ale localnicilor adunați în fața unei mici piațete din mijlocul centrului administrativ. Din dreptul unei clădiri lungi două difuzoare puternice slobozeau în aerul cald melodii spînțare. Un grup de copii înveșmîntați în cămășute colorate ne supravegheau de la distanță. Din loc în loc, cai gata înșeuați îmi sugerau că ni s-a pregătit o mică excursie călare.

Mă gîndeam care dintre ei va fi destinat să suporte statura herculeană a confratelui sovietic.

Am fost întîmpinați simbolic cu cîte o sticlă de vodcă Archi (orășelul avea o distilerie de alcool) cu etichetă strălucitoare și două panglici colorate legate sub dop. Un cadou care a rezistat pînă la escala de la Moscova unde la insistențele și cu ajutorul actorului Caramitru, întîlnit pe aeroport, am izbutit să-i deșertăm conținutul.

Oficialitățile ne-au primit cu ospitalitatea lor nedesmințită și masa de bun venit a fost un lung prilej de toasturi rostite cînd de prietenul Tolia, cînd de subsemnatul. Gazdele ne prezentaseră mai multe sorturi de vodcă și, în consecință, fiecare trebuia apreciat și lăudat separat.

Escapada călare n-a putut fi realizată. Evident că nu din pricina cailor. Și eu și confratele sovietic aveam chef să ne plimbăm perpedes prin iarba moale a stepei. Drept pentru care ne-am descălțat și sub privirile uimite ale localnicilor care nu se mișcaseră din mica piațetă am luat-o pe jos spre malurile rîului în care odinioară Marele Han venea să-și adape roibul. Cei aproape doi kilometri au reușit să înlăture efectele euforice ale băuturii catifelate, mai ales că în drum ne-am oprit la patru sau cinci iurte improspătîndu-ne forțele cu zdravene porții de kumis.

Am plecat spre seară din Kara-korum, undeva spre o stațiune montană așezată la peste două mii de metri, urmărind lunga agonie a soarelui risipindu-și aurul pe necuprinderea legănătoare a stepei.

Obosit de toasturi am adormit și m-am pomenit în plină noapte în vîrful unui platou luminat de reflectorul hipnotic al lunii.

Cîteva cabane cochete, pini singuratici aruncînd umbre lungi pe pămîntul plin de floarea reginei, vuietul intermitent al unui pîrîu trecînd vijelios pe undeva pe aproape...

Și după aproximativ o oră, timp în care ni s-au arătat camerele, ne-au fost aduse bidoanele cu nelipsitul kumis și doctorul ne-a luat conștiincios tensiunea, eram gata pregătiți să ne întîlnim cu un grup de studenți aflați la odihnă. A urmat un lung șir de toasturi și un lung șir de recitări în limba mongolă, rusă și română pînă aproape în zori cînd am căzut răpuși de oboseală, de aerul tare și, evident, de influența adormitoare a kumîsului care îndeamnă organismul la somn și meditație.

Mircea Micu

P.S. Un confrate îmbătrînit pe hipodroamele Europei, turfist pătimaș și pierzant așișderea, îmi atrage atenția că nu se poate concepe expresia : „roib alb", folosită de subsemnatul în unul din episoadele precedente. Rectificăm cu umilință precizînd doar că am folosit cuvîntul **roib** în sens de **cal**, cuvînt utilizat în vorbirea curentă. Promitem să nu se mai repete.

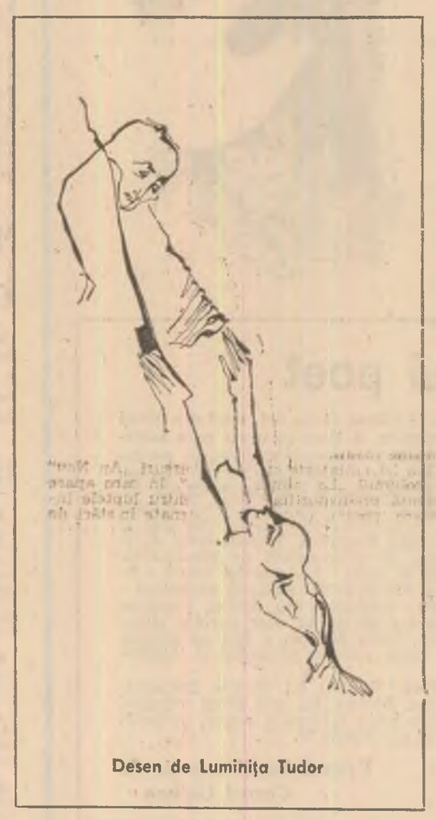

Desen de Luminița Tudor

CUMPĂNĂ

Colindul florilor de măr

Icea doamne, colea doamne,
fostu-mi-au mi-au fost născuți
doi meri mari și minunați
de tulpini apropiați,
de vîrfuri îmbrățișați,
icea doamne, colea doamne.

Icea doamne, colea doamne,
de o creangă dezmierdat
stă un pat mare-ncleiat
cu scînduri dalbe de brad,
cu noaptea amestecat,
icea doamne, colea doamne.

Icea doamne, colea doamne,
scoală-te doamnă, fii dormită,
căci a nins și-a viforît,
vînt de vară ne-a bătut,
noi dormirăm, n-am știut...
icea doamne, colea doamne.

Icea doamne, colea doamne,
fostu-mi-au mi-au fost născuți
doi meri mari și minunați
de tulpini îmbrățișați,
de vîrfuri cam depărtați,
în văzduhuri scuturați,
icea doamne, colea doamne.

George Alboiu

Subtilitățile limbii române

Urmare din pag. 1

odată colorată de umorul reținut al autorului, (ca atunci cînd deduce din lipsa articolului într-o propoziție din „Amintirile" lui Creangă... inexistența poligamiei în Moldova !). Scopul urmărit de I. Coja este explicarea faptelor de limbă, aflarea unor motivații gramaticale, pornind de la părțile de vorbire spre frază, deși logica modernă consideră că „este mai rațional să tratăm noțiunea pornind de la propoziție decît să tratăm propoziția pornind de la noțiune" (G. Klaus). Tot dintr-o perspectivă legiferantă, trebuie să acceptăm că, din păcate, (pentru autorii de gramatici raționale, dar nu și pentru bogăția și supletea limbajului natural) „nu există o relație univoc reversibilă între propoziție (logică, n.n.) și propozițiile gramaticale" (Klaus) și „nu întotdeauna este posibil să se spună cu absolută precizie și completitudine care sînt regulile unei limbi într-un moment dat al istoriei sale" (von Wright). Dacă numim lucrarea lui I. Coja „eseu" și nu „teorie", este și datorită caracterului aproximativ al unor asertiuni, tradus uneori de autor prin „în general", „în mare", „aproape", „s-ar părea", „oarecum" ș.a.

Primul volum al „Gramaticii raționale" este consacrat în întregime analizei articolului ; autorii primelor noastre gramatici n-ar fi crezut că se poate discuta pe sute de pagini problema articolului românesc. Dimitrie Eustatievici scria prin 1737 că „în dialectul ruminesc să fie nu poate" (articolul, n.n.) ; această părere se datora probabil modelului slav al primelor lucrări de gramatică românească. Cu drepturi depline, articolul (numit „încheiere") este introdus de ieromonahul Macarie într-o „Grammatică" de pe la 1770. Un secol mai tîrziu, un oarecare A. G. Orleanu publică în două reviste și în broșură un studiu pe care îl înaintase și Academiei Române, intitulat „Suprimarea articolului ca parte de cuvînt și a lui u mut". „Articolul va trebui să se suprime din gramatica noastră", iată concluzia autorului, uimit că „o silabă, ba chiar o literă, și ce e mai mult încă o consonantă ce nu poate fi nici măcar pronunțată singură" poate fi luată în considerație. E drept că A. G. Orleanu nu era lingvist, ci... căpitan de artilerie. Să notăm totuși că în privința acceptării articolului au existat ezitări și în lucrări consacrate altor limbi europene.

Părerile specialiștilor cu privire la perioada de apariție a articolului hotărît (în latină și în limbile romanice) sînt împărțite. Intervalul de peste un mileniu (!) care desparte datele propuse de unii lingviști contemporani — din sec. V î.e.n. (A. Walde și J. B. Hoffmann), pînă în sec. VIII (H. F. Müller, E. Lerch ș.a.) — este neobișnuit de larg. Deși se consideră că latina nu are articol, mulți cercetători susțin apariția valorii de articol hotărît în texte latine post-clasice. Între acestia, citat în lucrările savante, apare și C. Balmuș. Interesantă ni se pare și ipoteza originii traco-dacice a articolului românesc, ipoteză la care aderă I. Coja, citindu-i pe Radu I. Paul (1932) și A. R. Hansen (1952) ; era și părerea lui Lazăr Săineanu, în 1891.

Din acest punct de vedere Ion Coja trebuia să înfrunte multe piedici. Ne vom exprima așadar admirația față de autorul primului volum al „Gramaticii raționale", care s-a străduit să trateze problema articolului nu numai „rațional", ci și — așa cum mărturisește — din **sentimentul** de vorbitor al limbii române. Din această poziție, I. Coja reușește detectarea unor nuanțe fine de exprimare, probabil greu sesizabile de cei care învață la maturitate limba română. „Gramatica rațională" nu este un manual, nimeni nu își va propune să învețe o limbă după o lucrare în zece volume. Le vor citi însă cu plăcere cei născuți în mireasma vorbelor românești și n-ar fi de mirare ca, dintre cititori, unii să aibă sentimentul că-l pot corecta sau completa pe autor.

Nu ni se pare fericită ideea (originală !) de a marca în vreun fel ideile „suspectate de originalitate" fie și prin paranteze incluzînd inițiala autorului (C.) și numărul ideii, așa cum procedează I. Coja. În primul rînd, pentru că această „metodă" îl defavorizează pe autor. În al doilea rînd, pentru că îi poate deruta pe cititori. Să ne explicăm. Autorului i se poate întîmpla să creadă că a mai întîlnit o idee (părere, teză etc.), deși aceasta îi aparține ; poate că o analiză atentă ar detecta asemenea situații și în volumul discutat. Apoi, oricît de înversunat cititor al literaturii de specialitate ar fi I. Coja, nu-i este totuși îngăduit, într-o viață de om, să cunoască toate ideile privind problemele „rționale" ale gramaticii. Recent, un psiholog a calculat că pentru a parcurge doar literatura contemporană (și doar în domeniul psihologiei) un cercetător ar trebui să citească cel puțin o lucrare la fiecare sfert de oră, 24 de ore din 24. În ce privește fixarea precursorilor unor idei sau ipoteze, aceasta este o indeletnicire captivantă, dar cu rezultate de obicei incomplete, rareori definitive. Un filozof marxist contemporan scria într-o lucrare de filozofie a limbajului că „citindu-l pe Herder, nu poți decît să constați, cu oarecare melancolie, că nu e nimic nou sub soare". Să adăugăm că nici măcar celebrul și mult citatul „cogito, ergo sum" nu este sută la sută cartezian. Pînă și etimologiile ne pot uneori înșela în privința unor priorități. Am constatat totuși, doar la o primă și probabil superficială lectură, că două dintre ideile numerotate nu sînt noi. Astfel, teza nr. 40/41 (a doua este aplicația celei dintîi) poate fi considerată doar dezvoltarea unei idei a lui G. Guillaume, citată de I. Coja la paginile 23 și 202. Sub formă ei generală, problema a mai fost discutată, între alții, de Șt. Körner și de R. Ruyer. Cealaltă „noutate", anunțată din prefață, înregistrată la p. 83 cu „C. 23", dezvoltată și în alte pagini ale volumului, este, se pare, ideea centrală care îl călăuzește pe I. Coja în elaborarea unei „gramatici a numelui". E vorba de „anterioritatea subiectului față de predicat", de primordialitatea „ontogenetică și filogenetică" a substantivului. Problema raportului dintre subiect și predicat dintre nume și verb, dintre substanță și relație este veche și mult discutată în legătură cu originea limbajului sau cu ordinea cuvintelor în frază. Să nu fi auzit I. Coja de G. Girard sau de H. Weil, de clasificarea limbilor în analoge sau transpozitive, analitice sau inversive, descendente sau ascendente ? Greu de crezut. În orice caz, lingvistul bucureștean cunoaște teoria lui V. Brondal, autorul celei mai generale clasificări a părților de vorbire. Acesta încearcă să demonstreze că problema prioritătii numelui sau a verbului este „iluzorie", dat fiind că în limbile în care lipsește unul, lipsește și celălalt. Oricum, dacă disputa va continua, I. Coja îi are de pe acum ca adversari pe vechii autori indieni, pe Schuchardt, Janet, Bergson, Piaget, Wallon ș.a. Între „aliați" i-am putea numi pe Wundt (citat de Brondal), Winkler (citat de Săineanu) și, poate, pe Meyerson (cînd vorbește despre „lumea simțului comun"). Se pare că și Lazăr Săineanu considera substantivul anterior verbului, dar posterior adjectivului („mai toate substantivele nu sînt, după originea lor, decît adjective").

„Adjectivele denumesc însușiri accidentale, neesențiale", susține I. Coja ; „nu există adjectiv care să numească o însușire comună tuturor cailor". Desigur. O face, ni se spune, substantivul. Ei bine, fiindcă e vorba de „cal", să amintim că, înainte de a se generaliza „caballus" (cu sensul prim de „gloabă"), exista, se presupune, indoeuropeanul „ekwos", care nu însemna altceva decît „alergătorul", „cel care aleargă". Care ar fi însușirea „esențială" redată prin substantiv ? Este calul un animal veloce sau... o gloabă ?

În fine, pentru că I. Coja crede că trăsătura cea mai importantă a limbajului este „liniaritatea sa, dispunerea semnelor în succesiune", îl vom avertiza asupra riscului de a absolutiza această trăsătură, reamintindu-i cîteva opinii aparținînd, în ordinea citării, unui psiholog, unui logician și unui lingvist : „O frază este o reprezentare complexă, nu o succesiune de cuvinte desemnînd o succesiune de idei apărute una cîte una" (H. Delacroix). „Noțiunea nu a existat înaintea propoziției" (G. Klaus ; era și convingerea lui L. Săineanu). „Este o confuzie : NU limbajul este liniar — această expresie prescurtată este greșită — ci structura mesajului lingvistic" (G. Mounin). Credem că liniaritatea mesajului poate fi invocată cu mai mult folos într-o gramatică descriptivă decît într-una rațională.

mapamond

ROMÂNIA în Anul internaţional al păcii

O afirmaţie spune că „se vorbeşte mult despre un lucru mai ales cînd acesta este pe cale de a fi pierdut".

Afirmaţia ni se pare îndreptăţită întrutotul dacă avem în vedere şi pacea. Şi asta cu atît mai mult cînd ne gîndim la pace în Anul Internaţional al Păcii, care, iată, se apropie de sfîrşit fără ca, din păcate, omenirea să consemneze nu numai o zi de pace sau săptămîni, ci luni şi, evident, cu mult, mult mai mult !

Dar, pentru aceasta, aşa cum arăta — în acelaşi spirit profund responsabil şi lucid faţă de destinele şi viitorul poporului român şi, implicit, ale întregii umanităţi —, secretarul general al partidului, preşedintele ţării, tovarăşul Nicolae Ceauşescu : **„Avem nevoie nu numai de declaraţii, nu numai de vorbe, ci de acţiuni concrete. Pacea nu se poate realiza prin declaraţii, sînt necesare măsuri reale, concrete, eficiente".**

Aşa cum subliniase şeful statului român încă de la începutul lui 1986 — şi cum a reafirmat-o în continuare —, pe măsură ce aşteptările popoarelor nu se bucurau de ecoul cuvenit, simpla proclamare a Anului Internaţional al Păcii nu înseamnă automat şi instituirea păcii ! Este nevoie, de aceea, de acţiuni care să îmbrăţişeze nestînjenit cauza dezarmării, a făuririi unei lumi fără arme şi fără războaie şi, prin aceasta, să dureze edificiul păcii. Cu alte cuvinte — în concepţia românească — Anul Internaţional al Păcii presupune — şi impune — prin această calitate, nu doar o reafirmare a ataşamentului la cauza păcii, ci demersuri susţinute, cu vorba şi îndeosebi cu fapta concretă spre a sparge climatul stereotip, mai vechi sau mai nou, al declaraţiilor de bune intenţii şi angajamente pur conjuncturale !

Dintr-o atare perspectivă, cronica politică a anului 1986 consemnează constant angajarea României socialiste şi a preşedintelui Nicolae Ceauşescu în activitatea directă consacrată dezarmării, păcii, colaborării şi cooperării internaţionale, propăşirii sociale şi progresului tuturor naţiunilor lumii. În această suită elocventă, ce ilustrează continuitatea demersului românesc în slujba păcii, cel mai recent şi grăitor exemplu îl reprezintă **istoricele hotăriri ale Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român şi Marii Adunări Naţionale a Republicii Socialiste România şi, îndeosebi, magistrala cuvîntare rostită de conducătorul partidului şi statului nostru la înalta tribună a forului legislativ suprem al ţării,** care, tocmai de aceea, a fost adoptată, prin Hotărîrea Marii Adunări Naţionale, ca document programatic al politicii externe a României socialiste.

Consacrată activităţii internaţionale a României privind dezvoltarea relaţiilor politico-economice, a colaborării cu toate statele, participarea activă la soluţionarea problemelor complexe ale vieţii mondiale, prin dialog şi negocieri, la lupta pentru dezarmare şi pace, Cuvîntarea tovarăşului Nicolae Ceauşescu se impune în conştiinţa lumii prin valoarea sa teoretică excepţională şi, deopotrivă, prin suporţul său concret la edificarea unei lumi mai bune şi mai drepte, fără arme şi războaie pe Terra.

Cuvîntarea preşedintelui Nicolae Ceauşescu înscrie firesc România în acea dinamică a păcii, atît de necesară şi de benefică procesului dezarmării, eliminării armelor din circuitul realităţii zilnice, promovării politicii dialogului, a tratativelor pentru a rezolva probleme şi diferende, neînţelegeri sau deosebiri de vederi.

Se regăsesc aici răspunderea faţă de marile probleme ale prezentului şi ale viitorului şi o conştiinţă a istoriei. Propunerile concrete şi cuprinzătoare în favoarea dezarmării — adăugîndu-se altora similare, făcute deja, sau care se pot consemna ulterior —, impun atenţiei angajarea plenară şi susţinută a României în procesul edificării păcii. Însă a unei păci fără arme şi războaie ! Întrucît, aşa cum demonstrează atîtea fenomene îngrijorătoare de pe planetă, **pacea este încă un scop şi nu o realitate !**

„În general, România consideră că este necesară o abordare nouă, mai îndrăzneaţă, pornind de la noile realităţi, pentru a putea avansa pe calea dezarmării, a păcii şi colaborării". Acestui cadru expresiv i se circumscrie şi Legea cu privire la reducerea, de către România, cu 5 la sută a armamentelor, efectivelor şi cheltuielilor militare şi la consultarea poporului, prin referendum, la 23 noiembrie a.c. în legătură cu această reducere.

Este aici o nouă trecere de la vorbă la faptă, o dovadă a angajării României atît în procesul propriu-zis de dezarmare cît şi în cel politic, de susţinere a primului.

Şi, dacă este posibil ca o asemenea măsură să poată pune în pericol ceva — aceasta nu este decît înarmarea, cu tot cortegiul ei profund negativ la adresa adevăratei securităţi, a liniştei popoarelor !

Şi, dacă este adevărat că o asemenea măsură de dezarmare are un impact total pozitiv, atunci acesta nu poate fi decît în direcţia cuceririlor ştiinţei şi tehnicii, ale cunoaşterii umane puse doar în slujba progresului economico-social, al bunăstării, independenţei, libertăţii şi suveranităţii tuturor naţiunilor !

Cu alte cuvinte, angajarea românească în acest proces este ilustrată cu vorba şi fapta, mergînd prin dezarmare spre pace.

Dumitru Constantin

PACE pentru „copilul speranţei"

De cînd există lumea, războaiele au fost întotdeauna împotriva umanităţii, iar un război atomic ar fi împotriva însăşi vieţii pe Terra. Omenirea s-a ridicat pe scara evoluţiei sale doar în perioadele de pace. În timpul războaielor, evoluţia ei a stagnat şi, în multe cazuri, a regresat, omenirea fiind împinsă înapoi cu zeci, cu sute de ani.

Cît costă un submarin nuclear ? Cît costă viaţa unui om ? Dacă preţul unui submarin şi al unei rachete nucleare poate fi evaluat cu precizie în milioane de dolari, viaţa unui om căzut pe front sau în timpul unui bombardament nu poate fi plătită cu toate comorile lumii. Pentru că viaţa unui om este irepetabilă şi de neestimat în valută, fie ea chiar forte ! Şi totuşi, după calculele specialiştilor, morţii căzuţi în toate războaiele sînt mult mai numeroşi decît cele patru miliarde de oameni ce populează, în prezent, planeta albastră numită Pămînt !

De curînd, o ştire transmisă de agenţiile internaţionale de presă a făcut înconjurul globului. După ce, la 13 septembrie a.c., Deborah Bell, de 24 de ani, din Cleveland (Marea Britanie), a suferit o hemoragie cerebrală, nu a mai putut fi salvată şi a intrat în comă. Întrucît era gravidă, medicii au depus mari eforturi pentru a o menţine în viaţă pe cale artificială şi a da astfel posibilitatea fătului să se dezvolte normal. În urmă cu puţin timp, pe neaşteptate, Deborah a dat semne că e pe cale să nască, şi copilul, o fetiţă, a venit pe lume cu două luni mai devreme. Personalul spitalului a numit fetiţa : „Baby hope" — „Copilul speranţei".

La cîteva ore după naştere, mama fetiţei a murit.

Zguduitoarea ştire a făcut înconjurul globului şi oferă un prilej de adîncă meditaţie pentru fiecare reprezentant al speciei umane.

Prin întîiul ţipăt de venire pe lume a lui **Baby hope**, omenirea şi-a mai aprins o speranţă de existenţă, a mai dovedit, o dată în plus, că moartea poate fi învinsă şi că ştiinţa pusă în slujba vieţii şi-a păcii îl poate înnobila pe om şi poate săvîrşi adevărate minuni.

Dar, vai, micuţa **Baby hope** habar nu are că, abia venită pe lume, în mai multe puncte de pe glob adepţi ai războiului i-au şi pregătit, ca şi fiecărui locuitor al Terrei, o potenţială moarte de cîteva zeci de ori, prin materialul nuclear destructiv acumulat an de an.

Pentru ocrotirea somnului şi surîsului de pe faţa „Copilului speranţei", pentru salvarea tuturor copiilor lumii şi pentru prevenirea unui dezastru atomic pe planeta noastră, nici un efort nu este nici prea mare, nici zadarnic. El se conjugă cu însuşi efortul pentru conservarea şi perpetuarea speciei umane — acest miracol inegalabil al universului.

Oameni ai planetei, vegheaţi ca **Baby hobe — Copilul Speranţei** şi, cu el, toţi copiii lumii să crească în pace şi somnul să li-l atingă doar cîntecul de leagăn şi bătaia azurie a aripilor de fluturi ! Ocrotiţi, pînă nu e prea tîrziu, frumoasa planetă Pămînt, ocrotiţi-i viaţa şi temeţi-vă de deşertul ei, în care singuri v-aţi putea arunca ! Este glasul de pace al poporului meu luminînd peste lume. Este şi raţiunea noii iniţiative de pace a României şi a preşedintelui Nicolae Ceauşescu, care şi-a găsit o atît de largă audienţă internaţională.

Reducerea unilaterală de către ţara noastră, pînă la finele acestui an, cu 5% a armamentelor, efectivelor şi cheltuielilor militare oferă lumii o pildă elocventă de cum trebuie să se procedeze în actuala etapă pentru prevenirea dezastrului atomic. Este un imens act politic şi istoric în favoarea păcii universale, căruia poporul român îi spune DA ! din toată fiinţa sa.

Pace „Copilului speranţei" !

Speranţe de pace pentru toţi copiii lumii ! Şi certitudine a inimilor, unite peste meridianele globului şi peste convingerile politice, că raţiunea umană va triumfa !

Dim. Rachici

Amintirea unui poet

La 20 iulie 1936 a trecut în lumea umbrelor, la numai 51 de ani, unul din poeţii de valoare ai R.S.S. Moldoveneşti, Liviu Damian. A lăsat în urma sa o amintire de neşters şi o operă importantă, încununată cu premii şi distincţii prestigioase. Cărţile sale — „Ursitoarele", „Sînt verb", „Dar mai întîi", „Partea noastră de zbor", „Altoi pe o tulpină vorbitoare", „Îngînduratele nopţi", „Salcîmul din prag", „Mîndrie şi răbdare", „Pîinea", „Inima şi tunetul", „Coroana de umbră", „Maraton", „Dialoguri la marginea oraşului", „Rădăcini" — au atins tiraje impresionante şi au fost traduse în limbile multor popoare din Uniunea Sovietică, bucurîndu-se de o înaltă apreciere atît din partea iubitorilor de poezie, cît şi a criticii de specialitate.

Scriind pînă în ultima clipă a vieţii („La masa de scris / în creştetul nopţii / în ghiara durerii / în roua din vis / în faţa acelui / care mă-nfruntă / eu locul de muncă / nu îl cedez"), acest „poet al hotarului", cum îl numea confratele său Andrei Ţurcanu, a cinstit cu toată fiinţa sa graiul strămoşesc, căruia i-a dăruit nu doar cuvinte alese, ci zeci de alte nestemate. Prinţ al „cetăţilor de rouă", Liviu Damian a fost un prieten apropiat al literaturii noastre, din care a tradus în limba rusă cu dragostea şi înţelepciunea celui ce-i descifrase cele mai adînci taine.

Oferim cititorilor noştri acest emoţionant „Triptic" dedicat lui Nichita Stănescu, la moartea căruia Liviu Damian scrisese : „Ce să fac, Nichita, cu acel ultim autograf de la tine, pe care nu-l mai pot reciti, că-i scris sub aripa fulgerului negru, autograf pe care îl voi păstra ca pe o garanţie, că, dacă ne-om recunoaşte ?".

Prezentare şi selecţie de Cornel Galben

LIVIU DAMIAN

TRIPTIC

Elegie pentru soţul necuvintelor

„Bucuria mea de a fi
al cărui ochi lacrimă este ?"

Dintr-un sentiment de ruşine — se pare —
Poetul şi-a ascuns partea-i de durere
după starea poeziei, transparenta, care
peste ruperea de oase se vrea mîngîiere.

Din cînd în cînd, din gînd în gînd
bătea la uşa de cuvînt :
lasă-mă să intru, să nu mor
cu visele, cu tot cu dor.

Eliberat de rime
el se lega tăcut
ca robul, ca zeul, ca nime
de foc şi de lut.

El rupt a fost — cum s-a aflat —
rupt între zbor şi dor.
Fără de margini conturat.
Al nimănui, al tuturor.
Din stea descălecat.

În cinstea zilei harul său nuntea.
În cinstea serii care se lăsa.
Nu mă priviţi, nu mă priviţi — zicea.

...Vulture, sol al bolţii luminoase
şi tu, eterna, blînda mea furnică —
luaţi povara lacrimei apoase
de pe Nichita care se ridică.

La Riga

Abur luminos, abur împărat
prin Riga nouă, prin Riga veche
trecu Nichita cel fără pereche
de orga domnului chemat.

Veni Nichita la poeţii
ce l-au tradus şi l-au iubit
purtînd pe umăr bluza ceţii
precum letonii, negrăbit.

Pînă în piaţă l-am văzut
pînă la prag de Catedrală.
Tîrziu, cînd orga a tăcut
Poetul n-a ieşit din sală.

Strigau în versuri pescăruşii
hrăniţi cu pîine de copii.
Şi ca un semn în rama uşii
volumul lui de poezii

buchetul lui de necuvinte
la care Harul a lucrat
şi clipele — la fel de sfinte —
şi acest abur împărat

ce luminos, lipsit de faţă
cu bun miros de flori de tei
fu onorat în Catedrală
de rînd cu secolii, cu ei.

Corul şi gloria

Lîngă-a mării schimbătoare stare
unde vîntul face din nisipuri
şi colaci, şi gînditoare chipuri —
bradul ca o verde luminare.

Vîntul pleacă, fluxul are spor.
Sub bagheta rece a luminii —
cea de lună — într-un singur cor
se adună lîngă Riga pîinii.

Versuri cunoscute se aud
răsărind din murmurul pădurii.
Stele joase, umezi ca la Sud.
În fir se trece şoapta gurii.

M-a atins vecia sau clipita ?
M-au atins poeţii cu suflarea.
M-a atins tăcerea lui Nichita
necuprinsă, fremătînd ca marea.

Catedrala Sfîntul Petru-n zare
şi cocoşul treaz în calea ceţii.
Luminări în ceruri şi pe mare
se aprind şi ard precum poeţii.

LIRICA din TURCĂ

SINASI ÖZDENOGLU

Trandafirii şi armele

Alege ori trandafirii, ori armele
Îmi zice inima.
La capătul acestei răspîntii
chipul morţii.

Ţin piept ţevilor îndreptate
Împotriva vieţii.
Apasă pe trăgaci, dacă poţi !

Ai văzut revolta oamenilor
Arşi de nedreptate ?
Vino să vezi şi tu !
Ai simţit oare singurătatea celor răpuşi ?
Vino, nu dezerta,
Cu toată inima !

Trandafirii sînt speranţele.
Unde e strigătul
Ce va opri mitralierele ?
Vino, cu această întrebare !

Ai să iubeşti trandafirul cel mai frumos
Cel al păcii...
Ai să iubeşti cîntecul
Cel mai frumos
Cel al independenţei şi speranţei.
Vino, deci, plin de iubire !

MEHMET YASIN

Cîntecul iubitului meu

Cîntecul iubitului meu era marea
dar războiul şi-a aruncat lancea
şi talazul vocii i s-a stins.
Iubitul meu
dus a fost dintre vii.

Cîntecul iubitului meu era grîul
dar războiul i-a înnegurat
privirile lui aurii.
Iubitul meu
dus a fost dintre vii.

Cîntecul iubitului meu era pacea
dar războiul i-a despicat pe din două
risul lui pur, cristalin.
Iubitul meu
dus a fost dintre vii.

Îl mai aud pe iubitul meu
cel spulberat dintre noi
ce melodii de inimă albastră îngîna
la poarta casei noastre.
Parcă-l văd cum cînta-n vremuri de pace.
Ce cuvinte inspirate rostea
Iubitul răpus în război.
A pierit şi iubitul
şi cîntecul...

TAHSIN SARAÇ

Sfatul mamei

Nu strivi florile, fiul meu,
Fiecare floare este inima unui om
Ce vrea să trăiască.
Şi te mai rog :
Nu răpune păsările.
Ele sprijină tăriile cerului.
Ca într-o pădure fără de sfîrşit.
Nu zăngăni armele
Urăşte-le chiar şi în joacă.
Ele taie firul vieţilor.
Fii o floare, fiul meu
Adu mireasma meleagurilor natale
În buchetul umanităţii întregului glob.

În româneşte de Erem Melike Roman

REVISTA STRĂINĂ

● **CUNOSCUTUL ACTOR ŞI CÎNTĂREŢ** american de culoare Harry Belafonte, născut în anul 1927, a făcut cunoscut faptul că este gata să înceapă filmările la un film dedicat vieţii unui patriot sud-african, participant activ la lupta anti-apartheid, şi soţiei sale. Filmul îşi propune să informeze opinia publică americană despre adevărata faţă a politicii rasiste promovată de guvernul alb minoritar din Republica Sud-Africană.

● **CEL DE AL 71-LEA CONGRES MONDIAL** al esperantiştilor s-a încheiat de curînd la Beijing, capitala Republicii Populare Chineze. La acest congres, desfăşurat în cadrul manifestărilor pentru marcarea Anului Internaţional al Păcii sub deviza „Înţelegere, pace, dezvoltare" au luat parte peste 2 400 esperantişti din 53 ţări de pe toate continentele.

● **„SIBERIAN PRIN SUFLET,** Siberian prin creaţie", aşa este definit de cele mai multe ori cunoscutul scriitor sovietic Gheorghi Markov, de la a cărui naştere s-au împlinit anul acesta şaptezeci şi cinci de ani. Prin creaţia sa, el se înscrie în pleiada scriitorilor de primă mărime pe care Siberia i-a dat culturii, literaturii sovietice : Vsevolod Ivanov, Lidia Seifullina, Vasili Şukşin, Valentin Rasputin, Serghei Zalighin, Viktor Astafiev, Ignatii Dvoreţki şi Alexandr Vampilov, toţi bine-cunoscuţi nu numai în Uniunea Sovietică, dar şi peste hotarele acesteia.

Markov a fost păstor, vînător în taiga, absolvent al Universităţii din Tomsk, redactor la un ziar comsomolist, corespondent de front în Orientul îndepărtat. Este printre puţinii scriitori sovietici care înfăţişează eroismul soldaţilor sovietici în războiul cu Japonia. În tot ce a scris, Markov a rămas credincios Siberiei. Lucrarea lui de capetenie se numeşte simplu „Siberia" — a fost tradusă şi în româneşte de Tatiana Nicolescu şi Fănuş Neagu, — dar şi celelalte au ca loc de desfăşurare ţinutul siberian. Aşa este cazul volumelor „Aurul taigalei", amplă cronică a satelor siberiene înainte de revoluţie şi în perioada luptei pentru instaurarea puterii sovietice, aşa este cazul volumelor „Sarea pămîntului" şi „Liniştit curge Vasiugan". Markov cunoaşte ca nimeni altul Siberia : taigaua, vînătoarea, viaţa satelor şi oraşelor siberiene. În evoluţia personajelor sale se simte influenţa şcolii realismului clasic rus. Este partizanul cronicii istorice desfăşurate pe mai multe planuri, de regulă legată de destinul membrilor unei familii sau al unui număr restrins de familii.

● **MURILO RUBIAO,** născut în anul 1917 în statul Minas Gerais, a ajuns a fi fondatorul povestirii fantastice braziliene aproape fără, ca cineva să-i ştie. Abia atunci cînd lumea a început să-l citească pe Borges, Cortazar, Marquez, Carpentier şi pe alţi reprezentanţi ai literaturii latino-americane, abia atunci şi-a descoperit şi Brazilia maestrul. La mijlocul anilor '70 au fost reeditate cîteva dintre volumele lui Rubiao, au fost efectuate primele traduceri în engleză şi germană din operele sale.

„Chiar dacă noile raporturi pe care Rubiao le stabileşte între oameni şi lucruri par a fi cele mai absurde cu putinţă, în realitate ele nu sînt cu nimic mai absurde decît condiţiile vieţii normale conduse de raţiune. Aceasta este lecţia amară a satirei lui atît de politică şi atît de bogată în invenţii" spunea despre Murilo Rubiao marele poet brazilian Drummond de Andrade. „Murilo dezvăluie în povestirile sale marea dramă a existenţei umane", spunea la rîndul său editorul Jorge Schwartz, adăugînd că, de pildă, în povestirea „Dracii", oamenii sînt — plini de lipsă de umanism, de prejudecăţi — mai fantastici decît chiar nevinovaţii de draci care îşi fac apariţia într-un orăşel brazilian pentru a-i pedepsi pe oameni pentru fărădelegile lor.

Unele dintre volumele lui Rubiao („Fostul fachir", „Steaua Roşie", „Pirotehnistul Zacarias", „Oaspetele", „Casa -La floarea soarelui roşie-") reprezintă lucrări originale care, împreună cu lucrări datorate Rosei Guimaraes şi ale lui José Veiga, ocupă în literatura latino-americană o poziţie de mijloc între realismul magic, care îşi are rădăcinile în mituri (Marquez şi mexicanul Juan Rulfo) şi proza fantastică legată de literatura clasică, în special europeană, din care fac parte Borges şi Cortazar.

● **ACTORUL ITALIAN MARCELLO MASTROIANI** interpretează rolul principal dintr-o nouă coproducţie sovieto-italiană realizată în studiourile sovietice de regizorul Nikita Mihalkov. Scenariul scris de regizor are la bază cîteva dintre povestirile lui Anton Pavlovici Cehov, între care şi „Doamna cu cîţelul".

Amintim că Marcello Mastroiani a mai jucat în coproducţia sovieto-italiană „Floarea soarelui", interpretînd principalul rol masculin, alături de Sophia Loren.

● **„IATĂ, ACEASTĂ FEMEIE MĂRUNTĂ** a declanşat un război atît de mare", se afirmă că ar fi spus preşedintele american Abraham Lincoln despre Harriet Belcher-Stowe, autoarea celebrului roman „Coliba unchiului Tom". Anul acesta se împlinesc 175 ani de la naşterea (1811) scriitoarei americane, a cărei „Colibă..." a fascinat milioane şi milioane de cititori pe parcursul a cîtorva generaţii. Dintre cei şase fraţi ea a fost cea care a primit din partea tatălui său, un pastor calvin, misiunea de a-şi pune talentul în slujba luptei pentru desfiinţarea robiei şi nedreptăţilor sociale. Aşa a apărut, în anul 1852, romanul „Coliba unchiului Tom", lucrare care, împotriva multelor inexactităţi istorice şi neîmpliniri artistice, a reprezentat „un strigăt singular de umanitate în epocă". Romanul a avut un ecou colosal în întreaga lume, iar în America a contribuit în mod hotărîtor la creşterea numărului celor care doreau şi luptau pentru abolirea sclavagismului.

Acesta a fost motivul pentru care „Coliba unchiului Tom" a devenit cartea cea mai reprezentativă a autoarei cu toate că celelalte sînt mult mai bine realizate din punct de vedere artistic, cum este cazul volumelor cu subiecte idilice din Noua Anglie : „Oamenii din vechiul oraş", „Perla din insula Orrow", care se înscriu în buna tradiţie a prozei americane regionale.

● **EDITURA KEDROS** din Atena a publicat recent primul volum din memoriile lui Mikis Theodorakis, cunoscut compozitor, interpret şi om de cultură grec, născut în anul 1925 în insula Chios. Volumul, primul dintr-o suită care urmează să apară anul acesta şi în anii următori, ilustrează anii copilăriei şi ai adolescenţei lui Theodorakis. În prefaţa care însoţeşte volumul, editura caracterizează nu numai evoluţia artistică a compozitorului grec de notorietate internaţională, dar şi participarea lui activă la lupta pentru libertate, împotriva fascismului, împotriva războiului, pentru pace.

SPORT

Portocalele sînt (uneori) acre

Cu cîteva zile în urmă, cînd echipa naţională încă nu ajunsese la Sevilla, visam castele în Spania ; azi, în toamna de largi borangicuri, se vede şi cu ochiul liber că ne-a fost scris să ne întoarcem de la malul Guadalquivirului doar cu umbra unei mori de vînt. Clopoţeii de argint care-ţi cîntă în suflet după o victorie ni s-au înecat în livezile de lămîi, ori s-au stins pe o creangă de măslin. Vorbind deschis, cufărul nostru de zestre e gol cam de toate podoabele. Şi asta cam de multă vreme. În primăvară, cînd Steaua cîştiga Cupa campionilor europeni, tot în oraşul Sevilla, lacul nostru se umplea cu luntri de argint, cu prunduri de aur şi insule de vrajă. Începînd de la Otopeni şi pînă dincolo de circiumioara la Insecta luminoasă (Licurici) eram cei mai mari şi mai tari, ne puneam duşmanii la blesteme în patruspatru de biserici, beam numai vin Alecante, ne ploua cu mere coapte în pridvor şi fugăream timpul, şfichiuindu-l cu nuiaua pe şold. Nu ştiam că griul lumii, care miroase a capul bunicului meu răsărind din vadul de la gîrlă, poate urca şi-n alte căruţe. Acum, dacă stăm şi ne uităm bine jur împrejur, observăm că din mai şi pînă azi, am devenit foarte bogaţi în idei confuze şi săraci în menire. Toate cele patru echipe din cupele europene s-au plasat în mirarea amintirilor. Eşecul înregistrat de ele, în toamna aceasta, nu putea să nu se răsfrîngă şi asupra echipei naţionale, tot aşa cum frumoasele evoluţii ale lui Real Madrid şi-au pus pecetea luminoasă asupra naţionalei spaniole. Jocul de miercuri seara de la Sevilla a scos încă o dată în prim plan faptul că jucătorii noştri nu sînt pregătiţi fizic şi psihic decît pentru o repriză. E limpede prin urmare că nu poţi clădi castele în Spania doar cu o jumătate de portocală. Un singur lucru m-a bucurat : la Sevilla, portarii români nu pot primi goluri din lovitură de la 11 m. După Dukadam, care a intrat definitiv în istoria fotbalului, iată-l pe Lung aruncînd pale de viscol în sufletul celui mai bun jucător spaniol Bulragueno.

Nu e cazul să ne aşezăm acum pe-un picior de plai rănit şi să fluierăm a pagubă dintr-un solz de şindrilă ; mai avem destule meciuri de jucat în această grupă. Dar trebuie să atragem atenţia federaţiei de specialitate că la cluburile noastre se munceşte leneş şi fără răspundere, inclusiv la Steaua, care dă cei mai mulţi jucători naţionalei. Miercuri, la Sevilla, jucători de mare talent ca Tudorel Stoica, Bölöni, Cămătaru, Hagi sau Iovan au luptat la jumătatea valorii lor şi total neinspirat. Sînt obosiţi ? S-au plictisit ? Cred mai degrabă că nu munceşc atît cît ar trebui. În comparaţie cu jucătorii lui Munoz (rar am mai văzut un asemenea profil de acvilă de stîncă) elevii lui Jenei au galopat prin teren de trei ori mai puţin. În aceste condiţii, crizantemele pe care le pregătisem pentru ei ni s-au schimbat în ciulini, iar ghitarele în scoici fără sunet.

M-am convins, fără să fi trăit la tropice mai mult de-o săptămînă şi fără să mă fi îmbătat vreodată cu vinul Fetei Morgana a deşerturilor (eu rămîn la Insecta luminoasă) că în Spania se pot construi castele, aşa cum a dovedit Steaua în primăvară, dar numai după o muncă susţinută cu cinste şi dăruire totală. Altminteri vom zburda mereu pe tot cuprinsul reprizei întîi şi vom îngheţa la începutul celei de-a doua.

Şi să ne lepădăm de obiceiul de a privi lumea numai prin ferestre pictate.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII